

ALİ AĞCAKALA

4077 SAYILI TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDAKİ KANUN'UN
TÜKETİCİ KREDİLERİNE ETKİSİ

T.C. Marmara Üniversitesi
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü
Uluslararası Bankacılık Ana Bilim Dalı
Yüksek lisans Diploması için
YÜKSEK LİSANS TEZİ

53889

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İSTANBUL 1996

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI BANKACILIK BÖLÜMÜ

4077 SAYILI TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDAKİ KANUN'UN
TÜKETİCİ KREDİLERİNE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

İ. METE DOĞRUEK

HAZIRLAYAN

ALİ AĞCAKALA

İSTANBUL - 1996

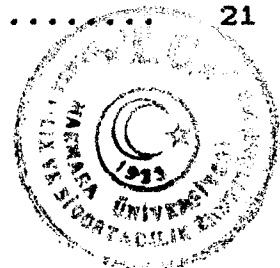

İÇİNDEKİLER.....	I -VII
TABLolar.....	VIII
GİRİŞ.....	1

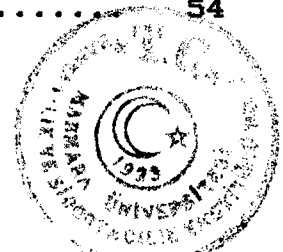
BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK TÜKETİCİ KREDİLERİ (4 - 59)

A- TANIMI ve KAPSAMI.....	4
B- TARİHSEL GELİŞİMİ.....	5
C- TÜKETİCİ KREDİLERİNİN SINIFLANDIRILMASI.....	8
I- Taksitle Geri Ödemeli Krediler.....	8
1- Teminatsız Taksitle Geri Ödemeli Krediler.....	9
2- Teminatlı Taksitle Geri Ödemeli Krediler.....	10
a- Dolaysız Teminatlı Krediler.....	10
b- Dolaylı Teminatsız Krediler.....	11
II- Kredi Kartları ve Rotatif Limitli Krediler.....	12
1- Kredi Kartları.....	12
2- Çekli Cari Hesap Kredileri.....	14
III- Tek Ödemeli Krediler.....	14
D- TÜKETİCİ KREDİSİ ARZI.....	15
I- Ticari Bankalar.....	17
II- Taksitle Satış Finansman Şirketleri.....	18
III- Kredi Birlikleri.....	19
IV- Tasarruf ve Kredi Kurumları.....	20
V- Tüketici Finansman Şirketleri.....	20
VI- Diğerleri.....	21

E- ORGANİZASYON YAPISI.....	21
F- TÜKETİCİLERİN FİNANSMANI ve KULLANDIRMA USULLERİ.....	23
G- TÜKETİCİ KREDİSİ UYGULAMASI.....	25
I- Kredinin Onaylanması.....	25
1- Karakter.....	25
2- Kapasite.....	26
3- Sermaye ve Maddi Teminat.....	26
4- Ekonomik Koşullar.....	26
II- Kredi Analizinin İşleyişi.....	27
1- Kişisel Değerlendirme.....	27
2- Kredi Puanlama.....	27
a- Kredi Puanlama Sisteminin Avantajları.....	28
b- Kredi Puanlama Sisteminin Dezavantajları....	29
III- Tahsilat.....	31
IV- Tüketici Kredilerinde Vade ve Limit.....	32
V- Tüketici Kredilerinde Faiz ve Geri Ödeme Yöntemleri.....	33
1- Tüketici Kredilerinin Maliyeti.....	39
a- Tüketici Kredilerinin Gerçek Maliyeti.....	44
H- TÜKETİCİNİN KORUNMASI.....	46
K- TÜKETİCİ KREDİLERİNİN ETKİLERİ.....	49
I- Tüketicie Etkileri.....	49
II- Firmaya Etkileri.....	50
III- Ekonomik Etkileri.....	52
1- Ekonomiyi Canlandırma Açısından.....	52
2- Enflasyon Açısından.....	54

3- Kapasite Kullanımı ve Maliyet Açısından.....	54
4- Bankalar Açısından.....	55
L- TÜKETİCİ KREDİLERİNİN KREDİ KARTLARI İLE İLİŞKİSİ.....	57
M- TÜKETİCİ KREDİLERİNDE OTOMASYON.....	58

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA'DA TÜKETİCİ KREDİLERİ (60 - 88)

A- AVRUPA'DA TÜKETİCİ KREDİLERİ.....	60
B- İNGİLTERE'DE TÜKETİCİ KREDİLERİ.....	64
C- ALMANYA'DA TÜKETİCİ KREDİLERİ.....	66
I- Bankaların Kullandırma Usulleri.....	67
II- Tüketici Kredisi Türleri.....	69
III- Kredi Verilmesi için Gerekli Koşullar.....	70
1- Şekli Kayıtlar.....	70
IV- Tüketicinin Korunması.....	72
1- Şekli Kayıtlar.....	72
2- Cayma Hakkı.....	72
3- Borcunun Tamamının Tacilinden Korunma.....	73
4- Gecikmeden Doğan Zararlar.....	73
5- Kısmi Ödemelerin Mahsubu.....	73
6- Kredi Aracılığı.....	74
D- AVRUPA'DA TÜKETİCİNİN KORUNMASI.....	74

E- ABD'DE TÜKETİCİ KREDİSİ	77
I- Tarihsel Gelişimi.....	77
II- Tüketici Kredisi Veren Aracı Kurumlar.....	78
1- Aynı Kredi Kullandıran Aracı Kurumlar.....	79
2- Nakdi Kredi Kullandıran Finansal Aracı Kurumlar.....	81
a- Ticari Bankalar.....	82
b- Tüketici Finansman Firmaları.....	82
c- Endüstri Bankaları.....	83
d- Kredi Birlikleri.....	84
F- DÜNYA'DA İSTİHBARAT - BİLGİ BANKALARI.....	86
I- Olumlu Bilgileri Derleme.....	86
II- Olumsuz Bilgileri Derleme.....	87

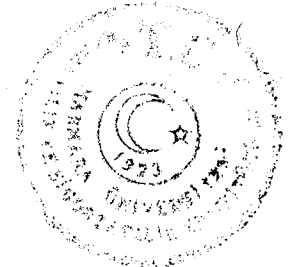
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜKETİCİ KREDİLERİNİN TÜRKİYE UYGULAMASI (89 - 142)

A- TÜRKİYE'DE TÜKETİCİ KREDİLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	94
B- TÜKETİCİ KREDİSİ UYGULAMASINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	101
C- BANKALAR AÇISINDAN TÜKETİCİ KREDİLERİ.....	107
I- BANKALARIN SAĞLADIĞI YARARLAR.....	107

II- BANKALARIN TÜKETİCİ KREDİSİ UYGULAMASI.....	110
1- Tüketici Kredisi Uygulamasının İşleyiş Biçimi.....	110
2- Kredinin Onaylanması.....	112
a- Tüketici Kredilerini Değerlendirme Esasları.....	112
b- Tüketici Kredisi Verilecek Kişilerle İlgili Kriterler.....	115
c- Tüketici Kredisi Verilmeyecek Kişilerle İlgili Kriterler.....	116
3- Kredinin Tahsilatı.....	117
III- KREDİ DEĞERLİLİĞİ SORUNU.....	118
1- Merkez Bankası Risk Santralizasyon Merkezi.....	120
2- Kredi Bürosu.....	121
3- Otomasyonun Önemi.....	121
IV- Tüketici Kredilerinin Muhasebe Kayıtları.....	123
D- KULLANDIRILAN TÜKETİCİ KREDİLERİNİN GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ.....	124
E- TÜRKİYE'DE KREDİ KARTI UYGULAMASI.....	133
F- LEASİNG (FİNANSAL KİRALAMA).....	135
G- FİNANSMAN ŞİRKETLERİ.....	138
H- VARLIĞA DAYALI MENKUL KIYMET.....	140

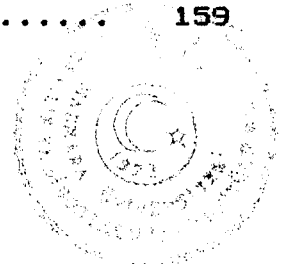

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

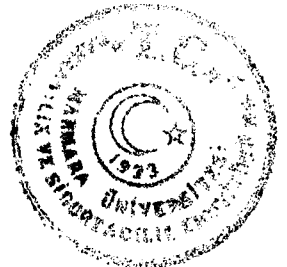
TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDAKİ KANUN'UN

TÜKETİCİ KREDİLERİNE ETKİLERİ (147 - 169)

A- KANUN'UN TÜKETİCİNİN KORUNMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	147
I- Satılan Mal veya Hizmetin Ayıplı Olması Bakımından.....	149
II- Ticari reklam ve ilanlar Bakımından.....	150
III- Farklı Satış Şekilleri Bakımından.....	151
IV- Malın Kullanım ve Tanıtımına İlişkin İşaret ve Belgeler Bakımından.....	152
V- Tüketicinin Korunmasında Doğabilecek İhtilafların Çözümü Bakımından.....	152
1- Tüketici Sorunları Hakem Heyeti.....	152
2- Tüketici Mahkemeleri.....	153
B- TÜKETİCİ KREDİLERİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	154
I- Bankanın Sorumluluğu Açısından Tüketici Kredisi Türleri.....	155
1- Nakit Kredisi.....	155
2- Bağlı Krediler.....	156
II- Satın Alınan Mal veya Hizmetin İfasında Ortaya Çıkan Eksikliklerin Banka veya Finans Şirketine Karşı İleri Sürülmesi.....	156
1- Banka veya Finans Şirketinin Tüketiciciye Karşı Sorumluluğunun Özellikleri ve Sınırları.....	157
2- Tüketicinin Kalan Kredi Borcunu Ödemekten Kaçınma Hakkı.....	158
3- Sözleşmelerdeki Sorumsuzluk Kayıtları.....	159

III- Tüketici Kredisi Sözleşmelerinin Şekli ve Muhtevası.....	159
1- Sözleşmenin Şekli.....	159
2- Sözleşmenin Muhtevası.....	160
IV- Tüketici Kredisinin Ödenme Şartları.....	161
1- Kredi Şartlarının Tüketici Aleyhine Değiştirilememesi.....	161
2- kredi Borcunu Erken Ödeme Halinde İndirim Yapılması.....	162
C- TÜKETİCİ KREDİSİ UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	164
SONUÇ.....	170
BİBLİYOGRAFYA.....	177

TABLolar

Tablo No	Tablonun adı	Sayfa No
Tablo 1	Aylık Faizlerin, Basit ve Bileşik Faiz Hesabına Göre Yıllık Karşılıkları	40
Tablo 2	Değişik Vade Alternatiflerine Göre Aylık Ödeme Taksitleri	42
Tablo 3	Tüketici Kredi Miktarının Yıllara Göre Dağılımı	125
Tablo 4	Tüketici Kredilerinin Mal ve Hizmet Gruplarına Göre Dağılımı	126
Tablo 5	Tüketici Kredisinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı	128
Tablo 6	Tüketici Kredilerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	129
Tablo 7	Tüketici Kredilerinin Gelir Gruplarına Göre Dağılımı	129
Tablo 8	Tüketici Kredilerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	130
Tablo 9	Bireysel Kredilerde Uygulanan Faiz Oranları	132
Tablo 10	Banka Kart Çeşitleri	134
Tablo 11	Kredi Kart Adedi	134
Tablo 12	Banka ve Finansman Şirketleri Arasındaki Tüketici Kredisine Uygulanan Faiz Oranlarının Karşılaştırması	146

G i R i Ő

Herhangi bir malın veya hizmetin satın alımına bağlı olarak, ticari amaçlar dışında bireylere, sonradan belirli koşullarda geri ödemek üzere verilen krediler olarak tanımlayabileceğimiz tüketici kredileri Türkiye'de 1988 yılında uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye'de tüketici kredileri gerek ekonomi gerek bankacılık sistemi üzerinde olumsuz etkilere neden olacağı kaygısı ile uzun süre geciktirilmiş, uygulamaya konulmamıştır. Talebi uyararak enflasyonu hızlandıracağı, diğer kredi türlerine göre daha yoğun ödeme sorunları yaratarak banka yönetimini güç durumda bırakacağı zaten kıt olan kaynakların yatırım ve üretimden farklı alanlara yönlendirilmesi ile israf edileceği gibi endişelerle tüketici kredisi uygulaması sürekli ertelenmiştir.

1980'li yılların sonlarında oluşan koşullar bankacılık kesimini tüketici kredilerine yöneltmiş, gerekli ortamı hazırlamıştır "Bunlar yüksek faiz politikası nedeniyle firmaların özkaynaklara yönelmeleri sonucu kredi taleplerinin azalması, ikinci, üçüncü kalitede firmalardan gelen kredi talebi nedeniyle artan riskler, 1989 sonbaharında faiz Őoku nedeniyle bankalarda oluşan büyük fonlar ve bankaların kısa sürede plase edilememesi, Türk Bankacılık Sistemi'nin AT'ye girme hazırlıkları, riski dağıtmak ve kredi verimini artırmak olarak özetleyebiliriz.

Tüketici kredileri şeklinde ortaya çıkan bireysel bankacılık Türkiye'de ilk kez tüketiciye, mali sisteme direkt olarak girme imkanı vermiştir.

Üreticiler pazarlamacılara vade kolaylığı sağlarken, pazarlamacılar da tüketicilere bu olanağı sunmaktaydılar. Her ikisi de kendi kaynaklarından tüketiciyi finanse ederken ihtiyaç duydukları kaynakları bankalardan kredi şeklinde temin etmektedirler. Bankaların sunduğu tüketici kredisi ile üretici ve satıcı durumunda ki bu firmaların finansman yükünü hafifletmektedir.

Türkiye'de, ticaret bankaları ve finansman ortaklıkları dışında tüketici kredisi veren kuruluş yoktur. Ticaret bankalarının kredi portföyü içindeki tüketici kredilerinin payı artmaktadır. 1995 yılı 6.ıncı ayı itibari ile 97 trilyona, kullanan kişi sayısının 4 milyona ulaşması kısa bir sürede ulaştığı boyutu gözler önüne sermektedir.

Tüketici kredilerinin ulaştığı bu boyut yanında bu konudaki düzenlemelerin yetersizliği ve gümrük birliği çalışmalarının sonucu olarak, 8 Mart 1995'de Resmi Gazete'de yayınlanıp, 8 Eylül 1995'de yürürlüğe giren Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla tüketicinin korunması için yapılan düzenlemeler yanında tüketici kredileri hakkında da düzenlemeler yapılmıştır. Bu çalışmada, bu konunun içeriği ve tüketici kredileri hakkındaki düzenlemelerin bankalara getirdiği yükümlülüklerin neler olduğu ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Konuyla ilgili yeterli yayın bulunmadığından, daha çok süreli

yayınlar ve ikili görüşmelerle konuya ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde tüketici kredileri genel olarak ele alınıp tanımı, gelişimi, türleri, tüketici kredisi veren kurumları, banka açısından değerlendirilmesi, tüketicinin korunması, etkileri ve otomasyonun önemi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, Avrupa ve ABD'deki tüketici kredileri hakkında bilgi verilmiştir. Tüketicinin korunması ayrı başlık olarak incelenerek 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması hakkında ki Kanun'la arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, tüketici kredilerinin Türkiye uygulaması ele alınmıştır. Tüketici kredilerinin bankalar açısından ele alınmış, genel bir değerlendirme yapılarak, tüketici kredilerinin yeni uygulama araçları olarak Leasing ve Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, tüketicinin korunmasının tarihsel gelişimi, 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un düzenlemelerin bankalara getirdiği yükümlülükler üzerinde durulmuştur.

Tez varılan sonuç ve çözüm önerileri ile sona ermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Tüketici kredileri, ticari amaçlar dışında mal ve hizmet alımı için doğrudan doğruya tüketiciye tanınan bir kredi olanağı olarak tanımlanır. Otomobilden, beyaz eşyaya, tatil giderlerinden okul taksitlerine kadar çok geniş bir yelpazeye yayılmış olan tüketici kredileri ekonomik karakterleri açısından ticari ve sınai kredilerden farklı bir yapıya sahiptir. Ticari ve sınai kredilerde nihai amaç ticaret ve üretim hacmini artırarak nihai karın maksimize edilmesine katkı sağlamaktır. Oysa tüketici kredilerinde temel itici güç, tüketicilerin arzularını derhal tatmin etme ve üreticilerin yüksek kar sağlama amaçlarıdır. Bu yönüyle tüketici kredileri, tüketim tercihlerinin zaman içerisinde öne alınması işlevini yerine getirmektedir. Bu işlev tüketici kredilerinin en önemli etkilerinden biridir.(1)

A- TANIMI VE KAPSAMI

Tüketici kredileri, herhangi bir malın veya hizmetin satın alınmasına bağlı olarak, ticari amaçlar dışında bireylere, sonradan belirli koşullarda geri ödenmek üzere verilen krediler olarak tanımlanabilirler.(2)

Tüketici kredileri, bireylerin kişisel tüketimlerini karşılayan tüm kredi tiplerini kapsar. Ticari amaç için verilmezler.

(1) Ahmet İMRE, Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Haziran - 1989

(2) Sezgin İZLEM, Tüketici Kredileri, T.İş Bankası Yayınları 1993 İstanbul, s.2

Daha basit bir tanımla yapmak istersek; gelecekte karşılığı ödenmek üzere tüketiciye bir satın alma gücü sağlanmasıdır. Veya, tüketim sürecini kolaylaştırmak için tüketiciye sağlanan kredi gelecekte karşılığını ödemek vaadi ile mal ve hizmetleri elde edebilme yada tüketim amacıyla ödünç para alabilme gücü şeklinde tanımlanabilir. (3)

Bütün bu tanımlamalara bakıldığında bir finans sorunu gündeme gelmektedir. Şöyle ki; üretim - pazarlama - tüketim zincirinin kesintisiz sürdürülmesi için özkaynakların dışında bir finans kaynağına ihtiyaç vardır. Finans kaynağı olarak, kimi zaman üretici - toptancıyı, toptancı - parakendeciye, parakendeci de - tüketiciyi finanse eden bir yapıda gelişir.

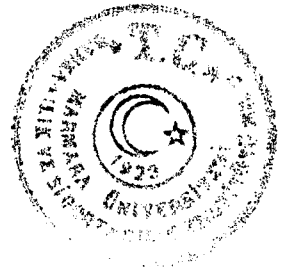
B- TARİHSEL GELİŞİMİ

Düzenli bir tüketici finans piyasasının ortaya çıkması 20. yüzyılın başlarında gerçekleşmiştir. Finans şirketleri ve Morris Plan Bankaları tüketicilere yönelik ilk kredi planı uygulayan kurumlardır. (4)

Önceleri ABD'de orta gelirli sınıfın büyümesiyle birlikte 1. Dünya Savaşı yıllarında bireylerin özellikle konut edinme konusunda finansman ihtiyaçları ortaya çıkmış ve bunu izleyen yıllardaki finansman ihtiyaçlarını da beraberinde getirmiştir.

(3) Mehmet OLGUÇ, Pazarlama ilkeleri ve Türkiye'de Uygulamaları, 2 Basım, İstanbul-1970, s.314

(4) Pelin ALPERGİN, Bireysel Bankacılık, T. Bankalar Birliği Yayını Yayın No: 160, Ankara - 1990, s.10

Örneğin, ABD'de otomotiv sanayinin gelişmesiyle birlikte tüketicilere taksitli satış imkanları sunulmaya başlanmıştır. 1950 lerde televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi v.b. gibi dayanıklı tüketim mallarının ve hizmetlerinin finanse edilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllarda artık taksitli satış sistemi, yerini tüketici piyasasına giren bankalara bırakmıştır. Böylece bankalar, tüketicilere doğrudan doğruya kredi vermeye başlamışlardır.

Bankaların tüketici kredileri piyasası oluşturmalarından sonra sundukları kredilerde ve hizmetlerde, rekabetin de etkisiyle, hem sunulan ürünlerde hem de koşullarda çeşitlemeler ve değişmeler meydana gelmiştir. Önceleri belirli bir malın satın alımı ile sağlanan kredilerde teminat alımı ve taksit ödemeleri belirli kurallar çerçevesinde yapılırken, tüketici piyasasındaki gelişmeler sonucunda geri ödemelerde kişilerin gelirleri belirleyici faktör olarak ele alınmış ve buna göre sınırsız kredi kullanma yöntemine geçilmiştir. Kredi miktarları artmış ve geri ödeme süreleri uzamıştır. Kişisel kredilerle birlikte kredi kartı kullanımları, "overdraft" (açık itibar, hesabı aşan miktarlarda para çekme olanağı) kolaylıkları ve kredi kiralama teknikleri yeni bireysel kredi türü olarak ortaya çıkmıştır. (5)

ABD'den sonra Avrupa'da da tüketici kredileri ticaret bankalarının yaygınlaştırılmıştır. Bu kredilerin, kredi portföyü için-

(5) Alev AKKURT, Tüketici Kredileri (2) T.C.M.B. Bankacılık Genel Müdürlüğü, Seri No: 9, Mart 1989, s.1-2

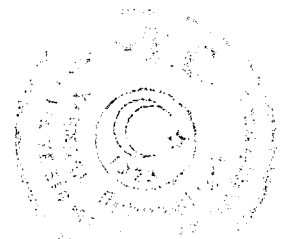

de ki önemi de zamanla artmıştır.

Türkiye'de taksitli satışların finansmanı 1960'lı yıllardan beri gündemde olmasına rağmen, uygulamaya geçilmediği için, tüketici finansmanı konusunda bir gelişme gözlemlenememiştir. Ancak, Türk Bankacılık Sistemi, 1980'li yılların sonlarında yüksek faizle toplamış olduğu mevduatı, ticari krediler şeklinde dönüştürmede karşılaştığı sorunlar nedeni ile tüketici kredisi uygulamasına başlamıştır. Bu dönemin oluşturduğu ortam, tüketici kredilerine güncellik kazandırmış ve bankalar fonlarını bu şekilde değerlendirmeye yönelmişlerdir. Ancak bankaların tüketici kredileri konusundaki eksikliklerini tamamlamaları gerekmektedir.

1980'lerde uluslararası finans alanında önemli gelişmeler tüketici kredilerini de etkilemiştir. Bu gelişmeler finansal piyasalarda liberalleşme, finansal kurumların faaliyet alanlarını ayıran sınırlamaların azalması, sermayenin serbest dolaşımı, yabancıların finansal piyasalarda çalışma olanakları elde etmeleri sonucu rekabetin artışı, mali piyasalarda aşırı kapasitenin yaratılması iletişim teknolojisinde gelişmenin de etkisiyle finans sisteminde uluslararası entegrasyon sürecinin ileri bir aşamasına geçilmesi şeklinde özetlenebilir. (6)

(6) Sezgin İZLEM, a.g.e., s.2

C- TÜKETİCİ KREDİLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Tüketici kredilerinin sınıflandırılmasında ülkeden ülkeye ve hatta bankadan bankaya farklılıklar olmasına karşın, uygulama yönünden tüketici kredileri 3 ana başlık altında toplanabilir.

- i) Taksitle geri ödemeli krediler
- ii) Rotatif limitli krediler
- iii) Tek ödemeli Krediler

Bu üç grup içerisinde en yaygın kullanılan, taksitle geri ödemeli kredilerdir. Rotatif limitli krediler büyük ölçüde kredi kartı kullanımını içermektedir. Tek ödemeli krediler ise tüketici kredileri portföyünde çok önemli bir paya sahip değildir.

I- Taksitle Geri Ödemeli Krediler

Tüketici kredileri içerisinde en büyük paya sahip olan taksitle geri ödemeli krediler de, borcun ödenmesi, taksitlere bağlanmasıdır. Müşteri kendisine sunulan ödeme planı çerçevesinde ana para ve faizi sabit zaman dilimleri içerisinde geri ödemektedir. Böylelikle, ödünç alınan para, vade sonuna kadar faiziyle birlikte aylık sabit taksitlerle ödenmiş olmaktadır. Bu tür kredilerde basit ya da bileşik faiz yöntemlerinin kullanılması tüketici açısından kredi maliyetinde farklılıklar yaratmaktadır. Ayrıca, batı ülkelerinde taksitle geri ödemeli kredilerin büyük çoğunluğuna sabit faiz oranı uygulanırken son zamanlarda yüksek ve değişken faiz oranlarının hakim olduğu piyasa koşullarında faiz marjlarında meydana gelebilecek daralmaları engellemek için değişken faiz uygulamasının yaygınlaştığı gözlenmektedir.

Taksitle geri ödemeli krediler teminatlı ve teminatsız olarak iki gruba ayrılmaktadır.

1- Teminatsız Taksitle Geri Ödemeli Krediler

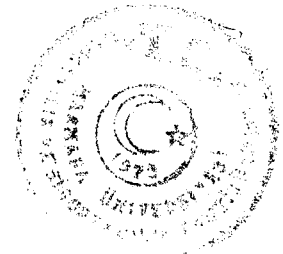
Bu tür krediler, teminarlara göre daha küçük montanlarda olmakta ve daha kısa vadeli olarak verilmekte, bu yüzden genellikle tüketicilerin küçük montanlı, nispeten kısa vadeli finansman gereksinimlerini karşılamaya yönelik bulunmaktadır. Bu tip kredilerde, kredinin geri ödenmemesi halinde, bankanın, borçlunun varlığı üzerinde bir alacak hakkı söz konusu değildir. ABD ve diğer sanayileşmiş ülkelerde tüketici kredilerinin son yıllardaki gelişimi incelendiğinde, teminatsız taksitle geri ödemeli kredilerin toplam taksitle geri ödemeli krediler içindeki payının giderek azaldığı görülmektedir. Bu durum iki faktörden kaynaklanmaktadır.

i) Küçük montanlı kredilerden elde edilecek kar sınırlıdır.

Ayrıca, taksitle geri ödemeli kredilerde idari giderlerinin çoğunun sabit olmasına karşılık, küçük montanlı kredilerde çoğu zaman tüketiciye uygulanan faizlerden sağlanan gelir, söz konusu giderleri karşılamamaktadır.

ii) Bir çok banka ve kredi kurumunun yöneticileri, geçmiş deneyimlerine dayanarak, küçük montanlı tüketici kredilerinin, rotatif limitli kredi yolu ile kullandırılması maliyeti düşürmesi nedeniyle daha etkin olduğu yönünde görüş birliği içinde bulunmaktadır. (8)

(8) Asuman BEBİTOĞLU, Tüketici Kredileri, T. İş Bankası İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü, Aralık 1989, s 5

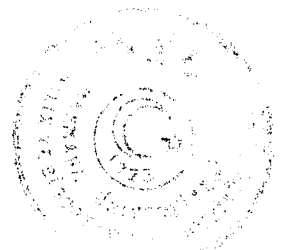
2- Teminatlı Taksitle geri ödemeli Krediler

Teminatlı tüketici kredilerinde, banka kredilerinin geri ödenmemesi riskine karşılık borçlunun nakde çevrilebilecek bir veya birden fazla varlığı üzerinde teminat tesis etmektir. Genellikle otomobil alımlarında söz konusu olan bu tür krediler, fiyatı yüksek dayanıklı tüketim mallarında da yaygın kullanım alanı bulmaktadır. Teminatlı taksitle geri ödemeli krediler dolaysız ve dolaylı olarak verilebilmektedir.

a- Dolaysız Teminatlı Krediler

Dolaysız teminatlı kredi, borçlu ile banka arasında gerçekleşen iki taraflı bir işlemdir. Bu tür krediler maddi teminat karşılığında verilen ve tüketici kredilerinin en hızlı artan çeşididir. Böyle kredilerde en büyük kategoriyi otomobil alımları için kullanılan krediler oluşturmaktadır. Müşteri borcunu ödemediği takdirde, banka borcun teminatına başvurabilmektedir. maddi teminat kolay satılabilir nitelikte ise verilen kredi miktarının teminat değerine oranı önemli bir koruma sağlarsa bankanın riski az olacaktır. Dolaysız kredilerini önemli montanlara yükseltmek isteyen bir bankanın reklam, halkla ilişkiler, hızlı hizmet ve bütün bunların ötesinde nitelikli kredi uzmanları ve iyi eğitim görmüş personel gibi bir çok alanda önemli adımlar atması gerekmektedir.

Bu tür kredilerde vade, teminatsız taksitle geri ödemeli kredilerde uygulanandan genellikle daha uzundur.

b- Dolaylı Teminatlı Krediler

Dolaylı teminatlı kredi uygulaması müşterilere mal satan ve bankanın veya diğer kredi kurumları aracılığıyla alımın finansmanını düzenleyen firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu grupta da en büyük kategoriyi otomobil alımları için kullanılan krediler oluşturmaktadır.

Kredili satış yapan firma, müşterinin doldurduğu başvuru formunu, gerekli işlemin yapılması için bankaya iletmektedir. Banka başvuruyu onaylayınca, bunu firmaya bildirmekte, firma da gerekli belgeleri hazırlayarak bankaya iletmekte, söz konusu alacak bankaya devredilmiş olmaktadır.

Firma, krediyi müşteriye üzerinde anlaştıkları faiz oranından vermekte, banka ise daha sonra firmaya kendi aralarında önceden belirledikleri bir oran uygulayarak ödemede bulunmaktadır. Bu oran kredinin vadesine ve kredi ile satın alınacak malın yeni ve ya kullanılmış olmasına bağlıdır. Firma genellikle müşteriye banka ile anlaşmaya vardığı faiz oranından daha yüksek bir oran uygulamaktadır. Bu tip dolaylı kredilendirmeye "iskolandırma" da denmektedir. Burada, firmanın avantajı müşteriye uyguladığı faiz oranı ile bankanın kendisine uyguladığı oran arasındaki farktır.

Banka genelde firmanın faiz farkından doğan gelirinin bir kısmını tutmakta ve kredinin aylık taksitlerle geri ödemesi tamamlanana kadar firmanın elde edeceği bu geliri rezerv hesapta firmaya alacak kaydetmektedir. Uygulamada faiz geliri borç baki-

yesinin belirli bir oranına erişinceye kadar rezevde tutmaktadır. (9)

II- Kredi Kartları ve Rotatif Limitli Krediler

işlem maliyetinin düşüklüğü nedeniyle rotatif limitli kredi yolu ile tüketiciye kullandırılan kredinin maliyeti daha azdır. Bu tip kredilerin standardizasyona olanak tanınması, bankanın rotatif limitli kredi işlemlerinin tek bir departmanda toplanmasını ve böylece idari ve işlem maliyetlerinin düşmesini ve gelirlerin artmasını sağlamaktadır. Maliyet avantajları, sürekli kendini yenileyen borçlanma antlaşmalarından da doğmaktadır. Çünkü, kullandığı krediyi geri ödemede antlaşma koşullarını yerine getiren tüketicinin daha sonraki kredi talepleri tekrar işleme tabi tutulmamakta limit boşaldıkça yeniden kullanım imkanı doğmaktadır. Öte yandan banka limit aşımına kontrol edebilmesine rağmen, tüketicinin ilk başvurusundan sonraki kredi talepleri tek tek onaylanmadığından bu tür kredi daha fazla risklidir.

Rotatif kredilerin en yaygın kullanım alanı bulan türleri kredi kartları ve çekli cari hesap kredileridir.

1- Kredi Kartları

Kredi kartına bağlı tüketici kredileri, tüketici kredisi uygulamasının en yaygın şeklidir. Hızlı ve formaliteden uzak işlemleri ölçüsünde bu alanda gelişmiş bir araç olarak nitelendirilebilen kredi kartları, 20.yüzyılın 2.yarisında başlamış ve yaygınlaşmış bir uygulamadır.

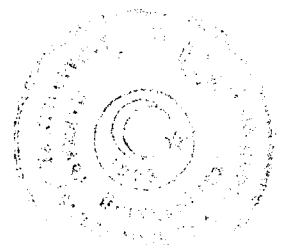
(9) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s. 6-7

Kredi kartı veren bankalar, kartlarını kabul eden işyerle-
rinden ve kart sahiplerinden gelir sağlamaktadır. Kredi kartı ile
alış veriş yapan müşteri, kartını göstererek satış belgesini im-
zalamakta; kart üzerindeki imza ile yapılan karşılaştırmadan son-
ra mal kendisine teslim edilmektedir. Ancak, müşterinin daha önce
kabul edilmiş olan limitin üzerinde alım talebinde bulunması ha-
linde, işyeri malı, kredi kartı sahibine teslim etmeden önce kar-
tı çıkaran kurumun onayını almak zorundadır. Kredi kartı çıkaran
kurum, imzalanan satış belgeleri tutarını yerine ödemekte, kart
sahibine önceden belirlenmiş dönemlerde; aylık veya onbeş günde
bir, hesap vaziyeti göndermektedir. Kart sahibi borcunu kendine
tanınan belirli bir sürede kısmen veya tamamen ödemek zorundadır.
Tanınan sürede tamamen ödenmemesi halinde herhangi bir masraf doğ-
mamakta, kısmen ödenmesi halinde ise kalan bölüm için faiz işle-
tilmektedir.

Banka, işyerine satış belgeleri tutarını, belirli bir komis-
yonu indirdikten sonra ödemektedir. Kart sahibi de bankaya bir
defaya mahsus olmak üzere kart ücreti ve belirli dönemlerde yeni-
leme ücreti ödemektedir. Ayrıca tanınan sürede ödenmeyip, faizli
döneme bırakılan kredi borcuna uygulanan faiz, bankanın kart
sahibinden sağladığı diğer bir gelirdir. (10)

(10) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s.8

2- Çekli Cari hesap Kredileri

Çekli cari hesap kredileri banka ile müşteri arasında yapılan anlaşma çerçevesinde müşterinin alacaklı hesabını çek çekerek borçlu duruma geçirmesine imkan veren bir kredi türüdür. Rotatif kredi limit yolu ile çalışan bu hesaplar, müşterinin borçlandırma kartı(*) hesabı ile birleştirilebilmektedir. İşlemlerde sağlanan etkinlik sonucu banka maliyetlerini düşürerek karını artırabilmektedir.

III- Tek Ödemeli Krediler

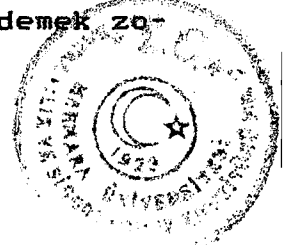
Bazen parakendeci bankaların müşterileri, kısa bir dönem için ve daha sonra bir kerede ödenmek üzere büyük montanlarda kredi talep etmektedirler. Genellikle ticari alanda kullanıldığından bu tür kredi talepleri birçok bankada ticari krediler departmanında işlem görmektedir.

Tek ödemeli kredinin farklı özelliği, fonların kısa bir dönem için gerekli olması ve kredinin geri ödenmesini sağlayacak bir fon kaynağının bulunmasıdır.

Tek ödemeli kredilerin tüketici kredisi portföyündeki payı büyük değildir. Banka müşterilerinin özel ihtiyaçlarının temini için verilen bu tür kredilerin geri ödenmesini sağlayacak fonlar konusunda banka yönetiminin özel dikkat göstermesi gerekmektedir. (11)

(11) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s.9

(*) Borçlandırma Kartı: Kart hamiline, nakit avans ve harcamaları için önceden belirlenen, ödeme süresi sonuna kadar faizsiz kredi kullanma olanağı, sağlayan karttır. Hamil, söz konusu ödeme süresinin sonunda borcunun tamamını peşin ödemek zorundadır.

D- TÜKETİCİ KREDİSİ ARZI

Birleşmiş Milletler tarafından tüm ekonomik faaliyetlerin Ululuslararası Standart Endüstriyel Tasnifi Endeksleri'nin (Indices to the International Standart Industrial Classification of All Economic Activities: ISIC) yeniden guruplandırılan başlıkları çerçevesinde, kredi kuruluşları aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

Kategori 1 : Bankalar

- * Ticari bankalar,
- * Merchant banks,
- * iskonto bankaları.

Kategori 2 : Teşebbüsler

- * Taksitle satış finansman teşebbüsleri,
- * Parakende satış finansman teşebbüsleri,
- * Emtia satış finansman teşebbüsleri,
- * inşaat ve kredi kurumları,
- * Gayrimenkul kredisi acentaları,
- * Kentsel ipotek teşebbüsleri,
- * Tarımsal ipotek teşebbüsleri,
- * ipotek garantisi teşebbüsleri,
- * Kredi teşebbüsleri,
- * Kısa vadeli kredi teşebbüsleri,
 - ** Tarımsal kredi kurumları,
 - ** Ticari kredi teşebbüsleri,

- ** Sınai kredi teşebbüsleri,
- ** Kişisel kredi teşebbüsleri,
- ** Kalkınma finansmanı teşebbüsleri,
- ** Tasarruf bankaları,
- ** Tasarruf ve kredi bankaları,
- ** iskonto ve kredi teşebbüsleri,
- ** Mali kurumlar,
- ** Reeskont teşebbüsleri,
- ** Finans şirketleri,
- ** Kendi hesabına çalışan bankerler,
- ** Holding şirketleri,
- ** Finansman sağlayan holding şirketler,
- ** Rehin karşılığı ödünç veren teşebbüsler.

Yukarıdaki sınıflandırma incelendiğinde, gelişmiş ülkelerde banka gibi tekel kredi kuruluşlarının yanı sıra, ihtisaslaşmış mali kurumların da çeşitliliği göze çarpmaktadır. Dikkati çeken bir diğer nokta da kredi sağlayan kuruluşlar arasında bankalardan sonra tüketici kredisi alanında hizmet veren taksitli satış finansman kuruluşlarının gelmesidir. Bu kuruluşların önceleri çok etkin olduğu; ancak, sonradan bankaların da tüketici kredisi hizmetleri vermeye başlamasıyla ikinci sıraya düştükleri anlaşılmaktadır.

Kredi mekanizması içinde yer alan kuruluşların yukarıdaki genel sınıflandırılmasının yanısıra, tüketici kredisi veren bel-

li başlı mali kurumlar da kendi içinde altı gurupta toplanabi -

lir:

- Ticari bankalar,
- Taksitli satış finansman şirketleri,
- Kredi birlikleri,
- Tasarruf ve kredi kurumları,
- Tüketici finansman şirketleri,
- Diğerleri

I- Ticari Bankalar

Ticari bankalar, önceleri sadece mevduat toplamak ve toplanan bu mevduatları da ticari ve sınaı kredi olarak plase etmek üzere kurulmuşlardır. Tüketici kredilerine karşı aldıkları tavırla, 1930'lara kadar bu alanda hizmet vermemişlerdir. Ancak, 1929 yılından itibaren yaşanan ekonomik kriz, kredi taleplerinde gerileme yaratınca, bankaların ellerinde atıl fonlar oluşmuş; tüketici kredisi alanında faaliyet gösteren ihtisaslaşmış finansman şirketlerinin başarısını da göz önüne alan bankalar tüketici kredisi hizmetleri vermeye başlamışlardır. Bugün, bankalar diğer finansman kuruluşlarına göre gerek şube sayısı gerekse net varlıkları yönünden sahip oldukları avantajlarla tüketici kredisi veren en önemli kaynağı oluşturmaktadır.

Diğer mali piyasaların aksine, Türkiye'de bankalar gerçek anlamda tüketici kredisi veren ilk kuruluşlar olmuşlardır. Bu da Türk finans kesiminde yeterince aracı kurum bulunmadığını göstermektedir.

II- Taksitle Satış Finansman Şirketleri

Tüketici kredisi ile ticari kredi üzerinde ihtisaslaşmış finansal araçlardan biri olan taksitli satış finansman şirketleri, genellikle tüketim mallarının üretimi ya da dağıtımını ile meşgul olan ve konusu finansal olmayan şirketlerin ortaklığı ile kurulmuşlardır. Finansal şirketler, kredi şirketleri, iskonto şirketleri, holding şirketleri ve taksitli satış şirketleri gibi çok farklı isimlerle anılan bu şirketlerin herbiri ticari veya sınai şirketlerin vadeli satış belgelerinin ve / veya ticari alacaklar hesabının düzenlenmesiyle ilgilenip bunlar üzerinde ihtisaslaşmaktadırlar. Banka benzeri kuruluşlar olarak ifade edilebilecek bu şirketlerin temel görevleri fon ihtiyacı içinde olan çeşitli niteliklerdeki kişilere kredi sağlamak ve bir plan çerçevesinde bunların borçlarının tahsilatını yapmaktır. Bu kapsamda, taksitli satış planında yer alan ürünlerin satışını finanse ederken ticari alacakları iskonto etmek ya da bunlar karşılığında kredi vermektedirler. Verilen kredi, bazı durumlarda mal karşılığında da olabilmektedir. Böylece, bir yandan sınai ve mali sektörlerde faaliyet gösteren girişimcilerle bir yandan da ticari bankalarla işbirliği içindedirler. Devraldıkları hesap ve menkul kıymetlerden oluşan portföylerine dayanarak kendi menkul kıymetlerini ihraç edip bunları banka ve diğer yatırımcılara satmaktadırlar.

III- Kredi Birlikleri

Ticari bankaların aksine kredi birlikleri, kendi birliklerine üye olan kimselere tüketici kredisi hizmetini sunarlar. Geleneksel olarak kredi birliğine üyelik, hissedarlık yoluyla gerçekleşmektedir. Özellikle, ABD'de yaygın olan kredi birlikleri, tasarruflularının olduğu kadar borçlularının da yararına hizmet veren kuruluşlardır. Bütün borçlular kurumun üyeleri olurken, üyelik de hisse satın alma yoluyla gerçekleşmektedir. (12)

Üyelerine oldukça düşük faiz oranlarıyla kredi vermektedirler. Üyelik anında toplanan bilgiler, sonradan detaylı kredi değerliliği araştırma ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca, kredi birliklerinin kısa vadeli fon temin etmeleri açısından bu kuruluşları diğer finansman kuruluşlarının yüz yüze geldikleri sorunlardan uzaklaştırmıştır. Bunların yanı sıra, hiçbir vergiye tabi olmamaları, diğer mali kurumlar gibi ihtiyari karşılıklar ayırmamaları, şube açabilme mevzuatından muaf olmaları ve temettü ödemek zorunda olmamaları gibi imtiyazlar kredi birliklerini en hızlı büyüyen kurumlar haline getirdiği; Amerika'da hanehalkının % 25'inin bu kurumun üyeliğine geçmesine sebep olmuştur.

Kredi birlikleri uyguladıkları düşük faiz oranlarıyla özellikle gelişmekte olan ülkelerde oldukça başarılı olmuşlar; bankalar ve parakende satış yapan firmaların karşısında tüketici yararına çalışan bir rekabet unsuru oluşturmuşlardır.

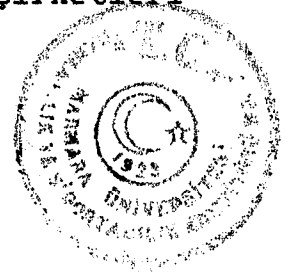
IV- Tasarruf ve Kredi Kurumları

Tasarruf ve kredi kurumları ipotek karşılığı ev kredisi veren en önemli finansman kuruluşlarıdır. Bu kurumların verdikleri sabit faizli krediler uzun dönemde çeşitli sorunlar yaratmış; bunun sonucunda da değişken faizli kredi uygulamasına geçilmiştir. Pek çok tasarruf kurumu, tasarrufçularının borçlularının kurumda hissedar olma özelliğiyle ikili bir yapıya sahiptir.

Tasarruf ve kredi kurumları yeni kredi alanlarına da yayılmakla birlikte bazen, fonlarının önemli bir kısmını gayrimenkul üzerine ipotek karşılığı uzun dönemli kredi vererek değerlendirilen gelişmiş mali piyasalarda son derece başarılı olmaktadır. Ancak uzun dönemli kredi söz konusu olduğunda, yüksek enflasyon sorunuyla karşı karşıya olan ülkelerde uygulanan bazı para politikaları bu tür kurumların faaliyete geçmesi için elverişli ortam oluşturmamaktadır. Bu nedenle, enflasyonla mücadele eden gelişmekte olan ülkelerde bu tür kurumlara pek rastlanmamaktadır.

V- Tüketici Finansman Şirketleri

Tüketici finansman şirketleri tüketiciye küçük montanlarda kredi veren kuruluşlardır. Küçük montanlı ferdi kredi maliyeti oldukça yüksek düzeyde olmaktadır. Verdikleri kredilere maksimum faiz oranı uygulayarak faaliyetlerini sürdüren mali kurumlar için ise yasaların belirlediği faiz oranı bu maliyeti karşılayacak düzeyde olmamakta; bu nedenle de küçük montanlı ferdi kredi kullanıma çekiciliğini yitirmektedir. Tüketici finansman şirketleri

bu aksaklığı bertaraf etmek amacıyla kurulmuş ve küçük montanlı, ancak riskli tüketici kredilerine daha yüksek faiz oranı uygulayarak gelişmişlerdir.

VI- Diğerleri

Sermaye piyasasında etkin görev alan tasarruf bankaları ve sigorta şirketleri tüketici kredisi hizmetlerinden doğan yüksek karların farkına vararak bu alanda faaliyet göstermeye başlamışlardır. Kredi verirken sigorta şirketleri de otomobil alım kredisi üzerinde yoğunlaşmışlardır. (11)

E- ORGANİZASYON YAPISI

Tüketici kredisi uygulamasında örgütsel yapı bankanın büyüklüğüne ve az veya çok şubeli olmasına göre değişmektedir. Büyük bankalar için örgütsel yapıdaki kilit faktör dolaylı kredi, dolaysız kredi ve kredi kartı işlemlerinin ayrılmasıdır. Küçük ve az şubeli bir bankada ise tüketici ve ticari kredi işlemleri aynı birim tarafından yürütülmektedir. Kredi kartı alanında ise söz konusu bankaların çoğu bu hizmeti doğrudan sunacak kadar yeterli büyüklüğe ulaşamamaktadırlar. Kredi kartı hizmetleri muhabir banka ile yapılan anlaşma çerçevesinde sağlanmaktadır. Burada küçük banka muhabir bankanın temsilcisi konumundadır. Büyük bankalarda tüketici kredisi ile ticari krediler birbirinden ayrılmakta, hatta işlem hacmine göre dolaysız ve dolaylı krediler ile kredi

(11) Sezgin İZLEM, a.g.e., s. 8-9

kartları şeklinde daha ileri bir iş bölümüne gidilebilmektedir.

Dolaylı tüketici kredileri genellikle bu hizmetin özel yapısından dolayı merkezileştirilmektedir. Bu tür krediler uzman personel gerektirmektedir. Dolaylı tüketici kredilerinde etkin portföy yönetimi için büyük sayıda personele ihtiyaç vardır. Dolayısıyla karlı olabilmesi için kredi hacminin idari giderleri karşılamaya yetecek büyüklükte olması gerekmektedir. (12)

Şube sayısı az olmakla beraber iş hacmi büyük bankalarda tüketici kredileri, dolaysız krediler, dolaylı krediler ve kredi kartı işlemleri bölümlerinden oluşan ayrı bir birim içinde verilebilmektedir. İş hacmine göre her birim kredi analizi ve muhasebe kaydı gibi işlemlerden sorumlu olmaktadır. Eğer tüketici kredisi hacmi bu bölüme yeterli değilse, her bölümün kredi kontrolü ve idari işlemleri merkezileştirilebilmektedir.

Büyük ve çok şubeli bir bankada, yine dolaylı kredi, dolaysız kredi ve kredi kartı bölümleri tüketici kredisi birimi içinde ayrı ayrı örgütlenmektedir. Fakat burada dolaylı ve dolaysız kredi işlemleri bölgesel olarak yürütülmektedir. Sistemin bütünü içinde kredinin onaylanması, limit tahsisi ve tahsilat gibi kredi kartı ile ilgili işlemler merkezileştirilmektedir. Dolaylı kredi işlemleri, bölgelerde, şubelerden ayrı olarak kurulan ve ihtisaslaşmış bölgesel merkezlerden yürütülmektedir. (13)

(12) Asuman BEBİTOĞLU, Tüketici Kredileri, T.İş Bankası İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü, Aralık - 1989, s. 10

(13) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s.10

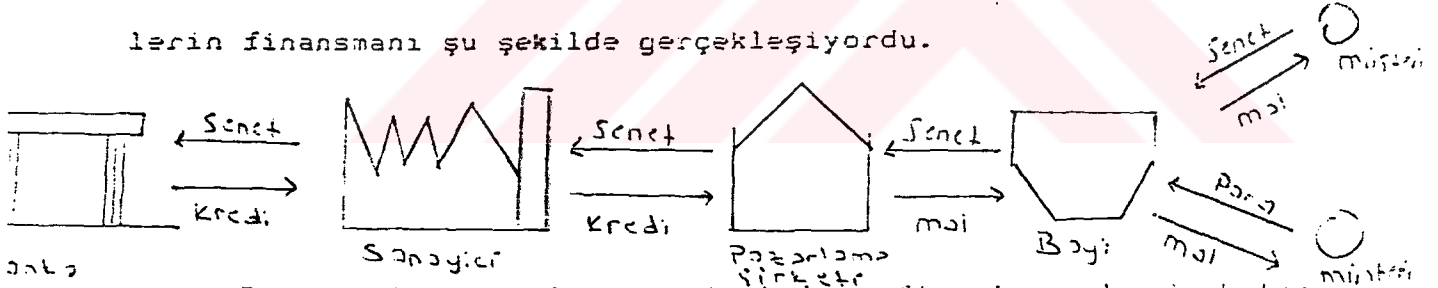

F- TÜKETİCİLERİN FİNANSMANI VE KULLANDIRMA USULLERİ

Tüketici kredileri, ticari bankaların veya kredi kuruluşları aracılığıyla bireylere ödünç para vermek suretiyle alabileceği gibi, satıcıların, alıcıya malı teslim edip, parasını sonradan tahsil ettiği mal kredisi denilen şekilde de olabilir.

Yıllardır ülkemizde bu ihtiyacı karşılayan kurumlar belirli mal çeşitlerinin pazarlanması ve satışını gerçekleştiren satıcı firmalar ve bağlı acentalar aracılığıyla sunulan tüketici kredileri, firmaların bu tür finansmanı karşılamak amacıyla ticari kredi gereksinimi kredi kurumlarıca karşılanması firmaların finans yapısını olumlu yönde etkileyerek yeni yatırım alanlarına girmeleri sağlanmıştır. (14)

Tüketim kredileri bankalarca uygulanmasından önce tüketicilerin finansmanı şu şekilde gerçekleşiyordu.

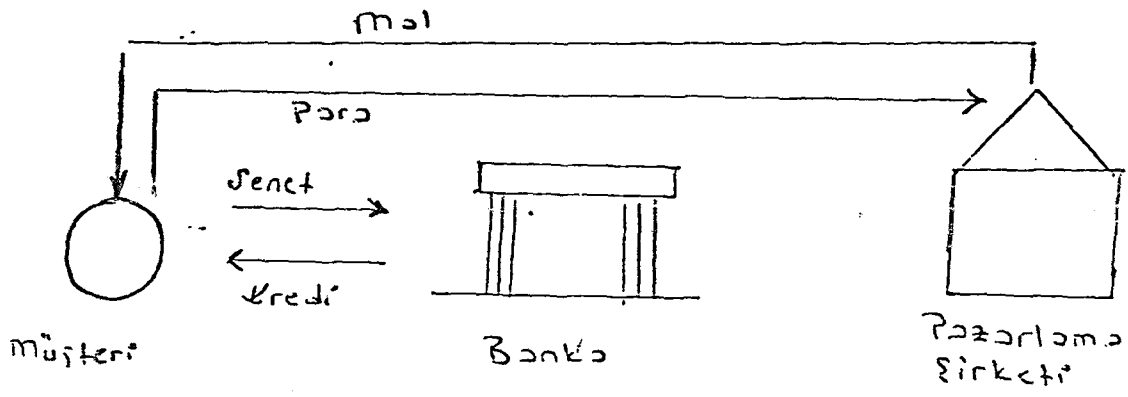
Şekil I'de görüldüğü gibi bankalar, firmaların kredi talep-

lerini karşılayarak, tüketicinin finansmanı firma veya pazarlama kuruluşu tarafından yapılmaktadır.

Bankalar tüketici kredisi uygulamaya başlaması ile tüketici finansmanı doğrudan bankalarca yapılmaya başlanmıştır.

(14) Taksitli Satışlar, Finansman Ortaklıkları ve Tüketici Kredileri Semineri, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 1983-5, 5 Haziran 1987, İstanbul - 1988, sf. 17

Şekil II'de görüldüğü gibi banka tüketiciye doğrudan kredi veriyor. Tüketici de krediyi kullanacağı alana doğrudan yansıtıyor.

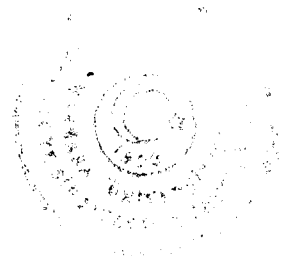
Başta ABD olmak üzere batı ülkelerinde yıllardır sürdürülen tüketici kredisi uygulamasının, gayri safi milli hasılasının 2/3'ünü tüketime ayıran Amerika Birleşik Devletleri'nde tüketici kredisi uygulamasında yöntem 3'e ayrılır.

I.YÖNTEM : Banka müşteriye belli bir kredi limiti taşıyor. Anlaşmaya varılan miktarı müşteriye belli bir vadede geri ödüyor.

II.YÖNTEM : Banka krediyle satış yapan firmalarla anlaşılıyor. Firma alacağını bankaya devrediyor ve aradan çekiliyor. Tüketici ödemeyi bankaya yaptıktan sonra, banka da geri ödemeyi yapıyor.

III.YÖNTEM : Kredi kartlarını, tüketici, kredi kartlarıyla para ödemediği ihtiyaçlarını satın aldıktan sonra 15-20 gün içinde kendi adına ödeme yapan bankaya geri ödüyor. 15-20 gün içinde ödemezse faiz işliyor. (15)

(15) Öztin Akgüç, Tüketici Kredisi Tam Yol, 15 Temmuz 1989

G- TÜKETİCİ KREDİSİ UYGULAMASI

Tüketici kredisi uygulaması kredinin başvurusundan geri ödemenin tamamlanmasına kadar olan bütün işlemleri kapsamaktadır.

I- Kredinin Onaylanması

Kredinin onaylanması konusunda karar verirken, kredi uzmanı müşterinin talebini, onun karakterine ve geri ödeme kapasitesine bakarak değerlendirmektedir.

Kredinin C'leri olarak tanımlanan karakter (character), kapasite (capacity), maddi teminat (collateral) ve ekonomik koşullar (conditions) kredinin onaylanmasında temel kriterleri oluşturmaktadır. Bu kriterlerden her biri, kredi riskinin değerlendirilmesinde büyük önem taşımaktadır.

Müşteri krediyi önceden belirlenmiş koşullarda ödeme veya ödememe olasılığını tayin etmek için kullanılan en önemli kriter, kişinin karakteri ve geri ödeme kapasitesidir. Karakter tayini müşterinin krediyi geri ödeme istekliliğini, kapasite tayini ise geri ödeme gücünü kapsamaktadır.

1- Karakter

Karakter tayin etmede gerekli olan ilk bilgi müşterinin kredi geçmişidir. Tüketici kredilerinin yaygın olduğu ülkelerde gerçek kişilerle ilgili istihbaratı sağlamak amacı ile bölgesel "Kredi Büroları" kurulmuştur. Bu büroların görevleri, belirli bir coğrafi alanda mevcut bankalarla ilişkide olan gerçek kişilerin bu tür işlemlerinin birer kaydını tutmak ve bankaların başvurula-

rında toplanan bilgileri belirli bir ücret karşılığında sunmaktadır. Bu bürolar yurt çapında bir iletişim ağı ile birleştirildiğinde bankalar beyan edilen bilgilerin doğruluğunu süratle araştırabilmekte ve kredinin tahsisini hızlandırmaktadır.

2- Kapasite

Kapasite tayini krediyi geri ödemede belirleyici olan gelirin düzgün ve sağlamlığının analizidir. Kişinin geri ödeme kapasitesini belirlerken, gelirin zorunlu harcamalar ve diğer giderlerden sonra kalan kısmı kullanılmaktadır. Harcamalar ve ödemelerden sonra geriye kalan gelirin miktarı ile kişinin geri ödeme kapasitesi doğru orantılıdır.

Söz konusu analiz, gelirin düzeyinden başka sağlamlılığını ve sürekliliğini de kapsamaktadır. Ücretli kişiler için nispeten kolay olan bu analizin serbest çalışan kişiler için çok dikkatli yapılması gerekmektedir.

3- Sermaye ve Maddi Teminat

Sermaye ve maddi teminat; kredi kullanımında ters koşullar söz konusu olduğunda, kredinin geri ödenmemesi riskine karşılık, geri ödemeyi sağlayacak alternatif kaynakları incelemektedir. Söz konusu sermaye, kişinin net varlığıdır. Eğer müşterinin varlıklarının değerini geçmiyorsa, kredi daha az risklidir. (16)

4- Ekonomik Koşullar

Koşullar, ülkenin genel ekonomik koşulları ile bu koşulların kişinin ödeme gücü ve diğer kriterler üzerindeki olumsuz etkisi

(16) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s. 12

ile ilgilidir. Özellikle ekonomik durgunluğun yaşandığı dönemlerde borçlunun gelirindeki düşüşün veya bazı durumlarda (grev gibi) gelir kaybının ödeme gücü üzerindeki etkisi ülkenin ekonomik koşullarının önemini vurgulamaktadır. Kredi uzmanı, ödeme gücü değerlendirmesi yaparken, kişinin sadece o andaki ödeme gücü değil, ekonomik koşullar gözönüne alarak gelecekteki duruma da bakmalıdır. (17)

II- Kredi Analiziini İşleyişi

Bankalar kredi taleplerini değerlendirirken iki seçeneğe sahiptir. Bu yöntemler, kişisel değerlendirme ve kişinin kredibilitesinin matematiksel olarak değerlendirilmesidir.

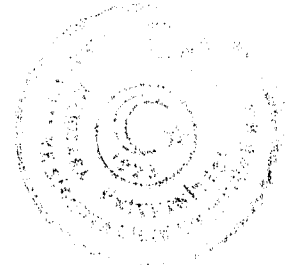
1- Kişisel Değerlendirme

Bu yöntemde kredi uzmanı kredi talebini onaylama ya da red kararını almak için bankanın kredi politikasını da göz önüne alarak kendi önsezileriyle değerlendirme yapmaktadır.

2- Kredi Puanlama (Credit Scoring)

Bu yöntemde kredi talebi puanlama sistemi ile değerlendirilir. kredi talebinde bulunan kişinin gelir düzeyi, mesleğindeki hizmet süresi, ikametgahı, yaşı gibi çeşitli faktörlere ait bilgilere puanlar verilmektedir. Puanı belirli bir sayının altında kalan kredi talepleri geri çevrilmektedir. Benzer şekilde belirli bir puandan yüksek olanların da kredi talepleri kabul edilmektedir. Puanı iki sayının arasında kalan kredi talepleri ise uzmanlar tarafından daha detaylı bir analize tabi tutulmaktadır.

(17) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s. 13

a- Kredi Puanlama Sisteminin Avantajları

- **Düşük İşlem Maliyeti** : Kredi puanlama yöntemi ile puanlanan taleplerden, belirli bir puanın altında olanlar reddedilmekte, belli bir puanın üzerinde olanlar kabul edilmektedir. Puanı iki sayının arasında kalanlar ise uzmanlar tarafından daha detaylı bir analize tabi tutulmaktadır. Bu yöntem kullanıldığında kredi uzmanının zamanı sadece kabul edilebilir marjinal kredi talepleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla kredi puanlama yöntemi personel ve işlem maliyetlerinde çok önemli tasarruflar sağlamaktadır.

- **Artan Kontrol** : Değerlendirme belirli bir formata göre yapıldığı için, global olarak kredi portföyünün durumu ve niteliği daha iyi kontrol edilebilmekte ve bankanın kredi politikasına daha sıkı bağlı kalınmaktadır.

- **Taraf Tutma ve Ayırimda Azalma** : Kişisel değerlendirme yöntemine göre kredi puanlama yöntemi daha objektif bir yöntemdir. Bu yüzden taraf tutma ve ayırımı en aza indirmektedir.

- **Daha Fazla Esneklik** : Kredi puanlama yönteminde ekonomik ve diğer koşullardaki değişimlere göre düzeltmeler yapmak kişisel değerlendirmeye oranla daha kolay olmaktadır. Banka örneğin, minimum puanı yükselterek kredi vermeyi zorlaştırabilir.

- **Başvuruya Yanıt Verme Süresinde Kısalma** : Bu yöntemle kredi talebinin sonuçlanması için gerekli işlem zamanını kısaltılmakta ve müşterinin tutumunu olumlu bir yönde etkilemektedir. (18)

(18) Ronald Kent WILLS, "Consumer Credit Analysis", American Bankers Association, 1985, s. 145

b- Kredi Puanlama Sisteminin Dezavantajları

- Örneklem Problemi : Kredi puanlama sistemi, bütün talepleri değil de sadece kabul edilip işleme konanları gözönüne alıp ileriye dönük tahminde bulunduğundan, istatistiksel güvenilirliği açısından çeşitli şüpheler vardır.

Bu sorunu çözmek için, modern kredi puanlama sistemleri, reddedilen talepleri 3. bir grup olarak ele almaktadırlar. Böylece büyük bir talebin göz ardı edilmesi önlenmiş olmaktadır.

- Önemli Kararsal Değerleme Kriterlerinin Göz Ardı Edilmesi : Bir borç ele alındığında , karar aşamasında değişik kriterler kullanılır.

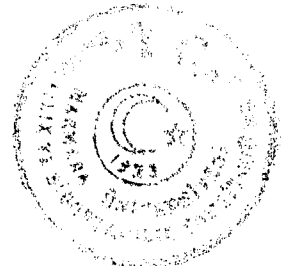
i) Başvuranın geri ödeme arzusu (eski kredi ilişkilerinden belirlenir).

ii) Başvuranın geri ödeme kapasitesi (işin sağlamlığına, gelir yaratması ve borç yüküne dayanıklılığı).

Kişinin varlığı ise ikinci plandadır. Diğer noktalar; bankaya getireceği kar, borcun alınma amacı ve geri ödeme dönemi de önemli kıstaslardır.

Kararsal değerlendirmenin bu kriterleri, kredi puanlama sistemi tarafından kredinin geri ödenip ödenmeyeceğini bulurken kullanılmaz. Genellikle kapasite kısıtlamalarını göz ardı eder.

Eğer puanlama sistemi, müşterinin bankadaki hesap durumunu göz önüne almazsa, değerlendirme sonucunda, çok değerli talepleri geri çevirebilir.

- "iyi" ve "Kötü" Borçları Tanımlamadaki Zorluk : "iyi" ve "kötü" borç, istenilen veya istenilmeyen borç diye bir tanımlama yapmak genelde kolay değildir. Para çekebilme, toplama mekanizması efektif olan finansal kurumlarda, daha zayıf olan kurumlara göre geç ödemeleri göz ardı edip, "iyi" olarak daha geniş bir kredi grubu kabul edilirler.

Borç kalitesinin yıllara göre aynı kaldığı, finansal verimliliği büyük bir ölçüde değişmediği sürece "iyi" ve "kötü" borç tanımlamadaki etkiler önemsiz kalır. Eğer ileriki yıllarda geri ödeme zorlukları, iç verim düşüşleri, karlılık değişimleri olmasa, tanımlamaları daha iyi yapmak gerekir.

- Kredi Tahsis Edenlerin Mesleki Gelişimindeki Etkiler : Puanlama sistemi, organizasyon yapısına sokulduğu zaman, kredi tahsis eden tarafından analiz dışı bırakılabilir. Bazen, başvurunun uzmanlar tarafından değerlendirilmesi bile gerekmez.

Basitliğinden dolayı, değerlendirmenin büyük bir bölümü memur olarak çalışanlar tarafından yapılmaktadır.

Bu tutum, maliyeti düşürmesine karşılık, kredi değerlendiricilerini mesleki hayal kırıklığına uğratabilir. Diğer yandan, puanlama sistemi zaman tasarrufu sağlayarak yeni işlerin geliştirilmesine şans tanır. Bazı bankalar, puanlama sistemini ve karar-sal mekanizmayı birleştirmiş, pozitif sonuçlara varmıştır. Her banka kredi işlemlerini kendi yapısına uyarlasada genel bazı karakteristik özellikleri ortaya çıkar. Birleşik değerlendirmede puanlama yapılır ve puan belirli bir aralığa düşüyorsa talep göz

önüne alınır ve finansal analizler bu safhadan sonra yapılır. sonuçta, kredi tahsis eden hem puanlama sonucunu, hem kararsal kriterleri, hemde müşterinin hesap durumunu gözden geçirip, gelecekteki ödeme potansiyeli hakkında fikir yürütebilir. (19)

III- TAHSİLAT

Kredi yönetiminde önem arzeden etkinlik prensibi tahsilat yönetimi için de geçerli olmaktadır. Tahsilat işleminde otomasyona elverişli bir organizasyonun oluşturulması özellikle personel giderlerinde önemli tasarruf sağlamaktadır. Dolayısıyla tahsilatın etkin organizasyonu portföyün getirisini artırmaktadır.

Bankanın tahsilat faaliyetinin kapsamı ve çeşidi birçok faktöre bağlı bulunmakla beraber bunda kredi standartlarının öncelik kazandığı söylenebilir. Daha yumuşak kredi standartları, daha çok vadesinde ödemiş kredi borçları ve bu yüzden bu borçları toplamak için daha fazla kaynak gereksinimi ile sonuçlanmaktadır.

ABD'de bir çok büyük banka tüketici kredisi hesaplarında tahsilat işlemini merkezileştirmektedir. Buradaki organizasyon yapısı ticari kredilerdeki yapıdan farklı olmaktadır. Merkezleşmenin derecesi ve tahsilat faaliyetinin organizasyonu taksitle geri ödemeli kredilerin büyüklüğüne ve bankanın yapısına bağlıdır. Genellikle küçük ve az şubeli bir bankada her çeşit tüketici kredilerinin tahsilatı merkezileştirilebilmektedir. Daha az uzman personel hem rutin hem de problemleri tahsilat ile ilgilendiğinden böyle bir örgütsel yapı etkin olabilmektedir. Büyük ve az şubeli

(19) Ronald Kent WILLS, a.g.e., s. 150

bir bankada rutin tahsilat yine merkezde tüketici kredisi eğiliminde dolaylı krediler, dolaysız krediler ve kredi kartları gibi bölümlere ayırarak gerçekleştirebilmektedir. Ancak problemlili kredilerin belirli bir büyüklüğe ulaşması durumunda bu krediler için örgütsel yapıda ayrı bir birim oluşturulmaktadır. Büyük ve çok şubeli bir bankada dolaylı krediler ve kredi kartlarının rutin tahsilatı yine merkezi yapıdaki bankacılık işlemleri biriminde ayrı ayrı bölümlerde yürütülmekte, ancak dolaysız kredilerde rutin tahsilatın sorumluluğu şube personeline ait olmaktadır. Problemlili krediler, merkeze bağlı olarak oluşturulan özel tahsilat birimi tarafından ele alınabilmektedir. Çok şubeli bir sistemde tahsilatın kontrolü oldukça güçtür. Bu bakımından tahsilat işleminin daha iyi ve etkin bir şekilde yürütülmesine imkan veren örgütsel yapı kredi portföyünde olası kayıpların azalmasını sağlamakta ve portföyün getirisini artırmaktadır. (20)

IV- Tüketici Kredilerinde Vade ve Limit

Tüketici kredilerinin limiti bankalarca ve verdikleri kredi çeşidine göre değişir. Örneğin, Garanti Bankası, konut kredisinde konutun ekspertiz değerinin en çok % 75'ini kredilendirmektedir. Birkaç istisna dışında; bu kredilerin vadeleride 3-6-9-12-18-24-36 aylık düzenlemeler mevcuttur. Uygulamada vade genellikle 12 aya yayılmıştır.

Tüketici kredilerinin geri ödeme yöntemi açısından, bankalar arasında hemen hemen -bir iki istisnai tüketici kredisi hariç-

(20) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s. 15-16

yeknesaklığın bulunduğunu söyleyebiliriz. Tüketici kredileri genellikle 3-12 aylık vadeler içerisinde verilmektedir ve kişiler seçtikleri vade dilimine göre, aylık taksitler halinde ödeme yapmaktadırlar. Aylık taksitler, anapara ve faizi ile birlikte vergi ve fonları da kapsamaktadır. Fakat 12 ayı geçen vadelerde, 2.yıl için, bir yıllık hazine bonusu ihalesinde oluşan faize endeksli olarak belirlenen değişken faiz kullanılmaktadır. Eğer, müşteri bu seçeneği kabul etmezse, anlaşılan faizin bir miktar üzerinde bir faiz oranı uygulanmaktadır. (21-22)

V- Tüketici Kredilerinde Faiz ve Geri Ödeme Yöntemleri

Tüketici kredilerinin faizi ekonomik konjonktürün etkisi altında belirlenmektedir. Tüketici kredisindeki faiz miktarı alınan kredinin vadesine göre değişmektedir. Kısa vadelerde faiz yükü daha düşüktür.

Tüketici kredisi kullananların ana para ve faiz aylık taksitleri halinde geri ödemeleri bankalara bu paraları tekrar krediye dönüştürme olanağını sağlar ve bankalar asıl getiriye buradan elde ederler. Geri ödemede bazı bankalar eşit taksitler formülünü uygularlar, bazıları ise azalan bakiyeler yöntemini seçmektedirler.

Burada konuyu tüketici kredisinin faizlendirme teknikleri açısından ele alabiliriz. Bu kapsamda tüketici kredisinin faizlendirilerek, eşit taksitler halinde ödenmesini belirleyecek tab-

- (21) Emlak Bankası Tanıtım Broşürü
(22) Garanti Bankası Tanıtım Broşürü

lolar üç ayrı yöntem yardımıyla hazırlanabilir.

BİRİNCİ YÖNTEM : 5.000.000.-TL olarak alınan kredinin 3 eşit taksitle ödenmesi ve uygulanan yıllık faizin de % 60 olduğunu dikkate alırsak;

$$\text{Faiz} = \frac{5.000.000. \times 60 \times 3}{1200} = 750.000.-\text{TL}$$

Alınan kredi miktarı = 5.000.000.-
Faiz = 750.000.-
Fon = 45.000.-
Vergi = 37.500.-

Toplam kredi maliyeti = 5.832.500.-

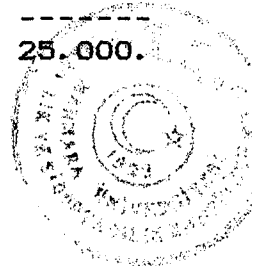
$$\frac{5.832.500.}{3} = 1.944.167.\text{TL.-} \text{ ödenecek aylık taksit}$$

Alınan kredinin geri ödeme tablosu ise şu şekilde olmaktadır

miktar	1.taksit	2.taksit	3.taksit
5.000.000.-	1.944.167.-	1.944.167.-	1.944.167.-

İKİNCİ YÖNTEM : Birinci yöntemdeki koşullar aynı olduğu halde kredi azalan bakiyeler yöntemi ile ödenmektedir.

Miktar	Gün	Ödenen	Bakiye	Faiz	Fon	Vergi
5.000.000.	30	-	5.000.000.	250.000.	15.000.	12.500.
5.000.000.	30	1.666.666.	3.333.333.	166.666.	10.000.	8.333.
3.333.333.	30	1.666.666.	1.666.666.	83.333.	5.000.	4.167.
1.666.666.	-	1.666.666.	-	-	-	-
		5.000.000.		505.555.	30.000.	25.000.

Faiz : 505.555 / 3 = 168.518.-
Fon : 30.000 / 3 = 10.000.-
Vergi : 25.000 / 3 = 8.333.-
5.000.000 / 3 = 1.666.666.-
Aylık ödenecek taksit = 1.853.517.-

Yukarıdaki şekilde hesaplanan faiz ve kesintiler aşağıdaki gibi tablolastırılır.

Miktar	1.Taksit	2.Taksit	3.Taksit
5.000.000.-	1.853.517.-	1.853.517.-	1.853.517.-

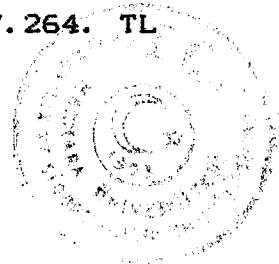
iki Yöntem Arasındaki Fark : 5.832.500. - 5.560.550. = 271.950. TL

ÜÇÜNCÜ YÖNTEM : Aynı koşullar altında yapılan işlemler ve elde edilen tablo şu şekildedir.

Miktar	Gün	Ödenen	Bakiye	Faiz	Fon	Vergi
5.000.000.	30	-	5.000.000	250.000	15.000.	12.500
5.000.000.	30	1.944.166	3.055.834	152.792	9.168.	7.640
3.055.834.	30	1.502.933	1.552.901	77.645	4.569	3.882
1.552.901.	-	1.552.901	-	-	-	-
		5.000.000.				
				Toplam		
				277.500		
				169.600		
				86.186		
				533.286.		

I Yöntem - III Yöntem = 5.832.500. - 5.533.286. = 299.214. TL

II Yöntem - III Yöntem = 5.560.550. - 5.533.286. = 27.264. TL

$$\begin{aligned} \text{Faizli toplam bakiye} &= 5.533.286. / 3 \\ &= 1.844.428. - \end{aligned}$$

Yukarıdaki şekilde hesaplanan faiz ve yasal kesintiler doğrultusunda müşteriye sunulan tablo ise;

Miktar	1.Taksit	2.Taksit	3.Taksit
5.000.000.-	1.844.428.-	1.844.428.-	1.844.428.-

4. Taksit ödemesi = 162.160.-
5. Taksit ödemesi = 162.160.-
6. Taksit ödemesi = 162.160.-

1.419.578.TL- Toplam ödenen faizli bakiye (müşteriye mal olan kredi tutarı)

Tüketici kredisi tablosu, bilimsel olarak aşağıdaki formül yardımı ile hesaplanır. Taksitlendirme formülü;

$$T = B \cdot \frac{E^n (E-1)}{E^n - 1} \quad E = 1 + t$$

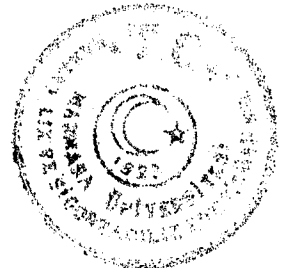
T = taksit miktarı

B = verilen kredi miktarı

n = vade

t = aylık faiz oranı

Birinci yöntemdeki koşullar altında formül yardımıyla bir ödeme tablosu elde edebiliriz.

$$T = 5.000.000.- \times \frac{1,05^3 (1,05 - 1)}{1,05^3 - 1} \quad E = 1 + 0,05 = 1,05$$

$$T = 5.000.000. \times \frac{1,157625 \times 0,05}{1,157625 - 1} = 1.836.042.-$$

$$1.836.042. \times 3 = 5.508.128.-$$

$$\begin{array}{r} 5.000.000.- \\ \hline 508.128.- \end{array}$$

$$508.128. / 3 = 169.376.- \text{ Takside düşen toplam faiz}$$

Takside düşen fon miktarını formül yardımı ile bulalım;

$$T = 5.000.000.- \times \frac{1,009027027 \times 0,003}{0,009027027} = 1.676.676.-$$

$$E = 1 + 0,003 = 1,003$$

$$1.676.676. \times 3 = 5.030.029.-$$

$$\begin{array}{r} 5.000.000.- \\ \hline 30.029.- \end{array}$$

$$30.029. / 3 = 10.009.- \text{ Takside düşen fon miktarı}$$

Takside düşen vergi miktarını formül yardımı ile bulalım;

$$T = 5.000.000.- \times \frac{1,00751876562 \times 0,0025}{0,00751876562} = 1.675.006.-$$

$$E = 1 + 0,0025 = 1,0025$$

$$1.675.006. - \times 3 = 5.025.020.$$

$$5.000.000.$$

$$\text{-----}$$
$$25.020. / 3 = 8.340. - \text{ Vergi}$$

$$5.000.000. / 3 = 1.666.666. - \text{ Taksitde düşen ana para}$$

$$10.009. - \text{ Fon}$$

$$8.340. - \text{ Vergi}$$

$$169.376. - \text{ Faiz}$$

$$\text{-----}$$
$$1.854.392. - \text{ Aylık taksit miktarı}$$

Ana paradaki düşüşleri de dikkate alarak ve bir başka yolda şartlar altında ve aynı formülü kullanarak taksit miktarını bulalım.

$$\text{Faiz} = 0,05$$

$$\text{Fon} = 0,003$$

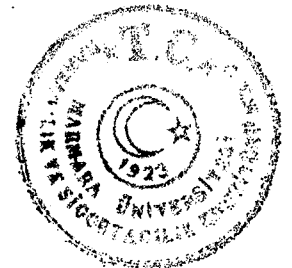
$$\text{Vergi} = 0,0025$$

$$\text{-----}$$
$$0.0555$$

$$E = 1 + 0,0555 = 1,0555$$

$$T = 5.000.000. - \times \frac{(1,0555) (1,0555 - 1)}{(1,0555) - 1}$$

$$= \frac{1,17591170387 \times 0,0555}{0,17591170387} = 1.854.996. -$$

Devre	Ana para	Faiz	Fon	Vergi	Toplam
1	5.000.000.	250.000.	15.000.	12.500.	5.277.500.
2	3.422.504.	171.125.	10.268.	8.556.	3.162.453.
3	1.757.457.	87.873.	5.272.	4.394.	1.854.996.
		508.998.	+ 30.540	+ 25.450.	= 564.988.-

Yukarıda da görüldüğü üzere, bu yöntemde her devreye rastlayan gerçek faiz, fon, vergi tutarları belli olmaktadır. Diğer yöntemlerde eşit miktarda kesintiler (yasal) dağıtıldığından, azalan bakiyeler usulünün tam sonucunu bu usul vermektedir.

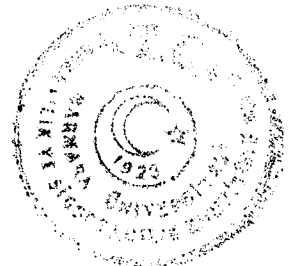
Bu yöntemin bir avantajı da, müşteri herhangi bir devrede borcunun tamamını ödeyerek kapatmak isterse, o devreye ait gerçek faiz ve yasal kesintilerin daha gerçekçi olarak intikal edecektir. (23)

1- Tüketici Kredilerinin Maliyeti

Peşin ödeme gücü bulunanların kendilerine açılan krediye ödeyecekleri aylık faizin bariz şekilde üzerinde bulunan bir rantabilite oranı ile paralarını değerlendirme imkanı yoksa tasarruflarının çoğalması v.b. mülahazalarında taksitli satınalmalara girişimleri kesinlikle kendi zararlarıdır. ikincisi, satın alma gücünün zayıflığı dolayısıyla taksitle mal satın almak zorunda kalanların yüklenecekleri faiz bedeli üzerinde iyice düşünüp ondan sonra karar vermeleri uygun olacaktır. (24)

(23) Engin OKYAY, Pazarlama Dünyası, Yıl: 3, Sayı: 15, Mayıs - Haziran 1989, İstanbul, s. 17-20

(24) Muzaffer TUZCU, Dünya Gazetesi, "Tüketici Kredileri", Bankacılık Eki, 7 Eylül 1991

Günümüzün ekonomik şartlarında, fertlerin gelirlerinin reel olarak büyük ölçüde gerilemiş olması dayanıklı tüketim malının kredili satın alınmasını hızlandırmıştır.

Tüketici kredilerinde, prensip olarak, belirli bir anda tüketiciye sağlanan kredi genellikle bir sonraki aydan başlamak üzere, çoğu zaman eşit olan aylık taksitler halinde geri ödenir. Geri ödeme taksitleri ile tüketici bir yandan ana paryı öderken öte yandan da kredinin kullanma bedelini, yani faizi, krediyi açana öder. Bu noktada kredinin fiyatı (maliyeti, faizi) konusunda çoğu zaman tüketiciye net bir bilgi verilmez.

Tablo 1 : Aylık faizlerin, basit ve bileşik faiz hesabına göre yıllık karşılıkları

Aylık faiz ----- %	Aylık faiz oranının yıllık karşılığı %		Basit ve bileşik esasa göre yıllık faiz farkı -----	
	Basit	Bileşik	Mutlak	Nisbi (%)
0,5	6	6,17	0,17	2,83
1	12	12,68	0,68	5,67
1,5	18	19,56	1,56	8,67
2	24	26,82	2,82	11,75
2,5	30	34,49	4,49	14,97
3	36	42,58	6,58	18,28
3,5	42	51,11	9,11	21,69
4	48	60,10	12,10	25,21
4,5	54	69,59	15,59	28,87
5	60	79,59	19,59	32,65
6	72	101,22	29,22	40,58
7	84	125,22	41,22	49,07
8	96	151,82	55,82	58,15
9	108	181,27	73,27	67,84
10	120	213,84	93,84	78,20
12	144	289,60	145,60	101,11
14	168	381,79	213,79	127,26
16	192	493,60	301,60	157,08
18	216	628,76	412,76	191,09
20	240	791,61	551,61	229,84

Kaynak : Pazarlama Dünyası Mayıs - Haziran 1989

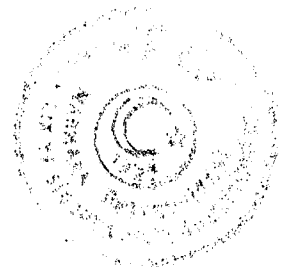

Aylık faizden bileşik faiz esasına göre yıllık faize geçmek

12
için "YF = (1 + AF / 100) x 100" formülünden yararlanarak, deği-
şik aylık faizlerin yıllık faiz karşılıklarının ne olduğunu he-
saplayabiliriz. Elde edeceğimiz sonuç çok küçük aylık faiz oranla-
rı için yıllık basit ve bileşik faiz karşılıkları arasında önemli
farklar yoktur. Buna karşılık, halen ekonomimizden uygulananlar
mertebesindeki aylık faiz oranlarının uygulanması halinde ise
dikkat çekici, hatta ürkütücü yıllık faiz oranlarının karşımıza
çıkmasıdır.

Peşin ödeme gücü bulununların, kendilerine açılan krediye
ödeyecekleri aylık faizin bariz şekilde üzerinde bulunan bir ran-
tabilite oranı ile paralarını değerlendirme imkanları yoksa, ta-
sarruflarının çoğalması taksitli satınalmalara girişmeleri kesin-
likle kendi zararlarıdır. Satınalma gücünün zayıflığı, dolayı-
sıyla taksitle mal satın almak zorunda kalanların, yüklenecekleri
faiz bedeli üzerinde iyice bir düşünüp, ondan sonra karar vermele-
ri daha uygun olacaktır.

Tablo taksitlerle geri ödenecek bir kredinin değişik vade ve
aylık faiz alternatifleri için ödenecek aylık taksit karşılıkla-
rını gösteriyor.

Tablo 2 : Değişik vade (ay) alternatiflerine göre aylık ger ödeme taksitleri (1.000.-TL)

Aylık
faiz

%	3. Ay	6. Ay	9. Ay	12. Ay	18. Ay	24. Ay
1	3.400	1.725	1.167	888	610	471
2	3.468	1.780	1.225	946	667	529
3	3.535	1.846	1.284	1.005	727	590
4	3.604	1.908	1.345	1.066	790	656
5	3.672	1.970	1.407	1.128	856	725
6	3.741	2.034	1.470	1.470	924	797
7	3.810	2.098	1.535	1.259	994	872
8	3.880	2.163	1.601	1.327	1.067	950
9	3.951	2.229	1.668	1.396	1.142	1.030
10	4.021	2.296	1.736	1.468	1.219	1.113
11	4.092	2.364	1.806	1.540	1.298	1.198
12	4.164	2.432	1.877	1.614	1.379	1.285
13	4.235	2.502	1.949	1.690	1.462	1.373
14	4.307	2.572	2.022	1.767	1.546	1.463
15	4.380	2.642	2.096	1.845	1.632	1.554
16	4.453	2.712	2.171	1.924	1.719	1.647
18	4.599	2.859	2.324	2.082	1.896	1.834
20	4.742	3.007	2.481	2.253	2.078	2.026

Kaynak : Pazarlama Dünyası, Mayıs - haziran 1989 , Yıl: 3, Sayı: 15

"Tablo 2" da eşit taksitlerle geri ödenen 10.000.000.TL- lik bir kredinin, değişik vade (3,6,9,12,18 ve 24 aylık vadeler) ve aylık faiz alternatifleri verilmektedir. Tablo 10.000.000.TL lik bir kredi üzerinden hesaplanmış olmakla beraber, daha büyük veya daha küçük meblağlardaki krediler için söz konusu alacak taksit tutarları da orantı kurmak yoluyla hesaplanabilecektir. Örneğin aylık % 8 üzerinden 12 ayda geri ödenecek 10.000.000.TL tutarındaki bir kredi için aylık taksit 1.327.000.TL, 1.000.000 TL,

tutarındaki bir kredi için 132.700.TL., 3.000.000.TL. kredi için ise $(1.327.000 \times 0,3)$ 398.100.TL olacaktır.

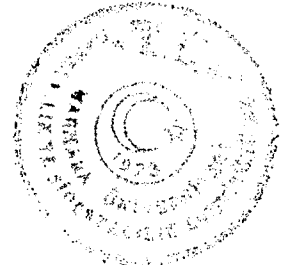
Bir otomobil satın almak amacıyla bir bankadan 15 milyon TL tutarında bir kredi aldığımızı ve bu krediyi bir sene içerisinde geri ödemek istediğimizi, bu durumda da bankanın bizden 12 ay süre ile ayda 2.049.000.TL geri ödeme yapmamızı istediğini farzedelim. Acaba bu durumda, kullandığımız tüketici kredisinin maliyeti ne olmaktadır.

Kredinin 10 milyon TL. olması halinde aylık geri ödeme taksidinin ne olacağını hesaplamamız gerekecektir. Bu şartlar altındaki 10 milyon TL. tutarında bir kredinin aylık geri ödeme taksidi 1.366.000.TL. çıkacaktır. $(2.049.000 \times (10/15)) = 1.366.000.$ bu taksit tutarına karşı gelen aylık faiz ise yaklaşık % 8,5dur.

Bundan sonra %8,5'luk bir faizin yıllık karşılığını ararsak bu oranın da % 165 civarında olduğunu görürüz. Krediyi açan kuruluş, kredinin yıllık faizin % 102 $(8,5 \times 12)$ mantığı ile) veya % 64 civarında olduğunu söyleyebilir.

Tüketici kredilerinin tüketiciye getirdiği yük birleşik faiz yüzünden fazladır. Peşin para ile satın alma imkanı olan kişilerin tüketici kredisine başvurmaları çoğu zaman rasyonel olmaz. Tüketici kredisi kullanmak zorunda olanların, üstlenecekleri faiz yükünü bilerek, bu borç yükü altına iyice düşünerek girmeleri yerinde olur. (25)

(25) Engin OKYAY, Pazarlama Dünyası, Mayıs - Haziran 1989, Yıl: 3
Sayı: 15 , istanbul, s. 19-22

a- Tüketici Kredilerinin Gerçek Maliyeti

Tüketici kredisinden faydalanmak isteyenlerin yüklenecekleri gerçek maliyeti bilmeleri onların daha rasyonel karar vermeleri açısından son derece gereklidir.

Burada amaç, bir kredinin tüketiciye gerçek maliyetinin ne olacağını açıklamaktır.

Bileşik faiz prensibi her dönem faizinin de ana paraya eklenerek, sonraki dönemin faizinin bu tutar üzerinden hesaplanması gerekmektedir. Aylık % 5 ya da % 6'lık faizin (i') yıllık eşdeğer karşılığı (i) şu eşitlik yardımıyla hesaplanabilecektir.

$$i = (1 + i) m - 1$$

m bir yıldaki devre sayısıdır ki burada 1 aylık faizin eşdeğer yıllık faizi hesaplandığından devre sayısı $m = 12$ 'dir.

$$i' = 0,05 \text{ ise}$$

12

$$i = (1 + 0,05)^{12} - 1$$

$$i = \% 79,58$$

$$i' = 0,06 \text{ ise}$$

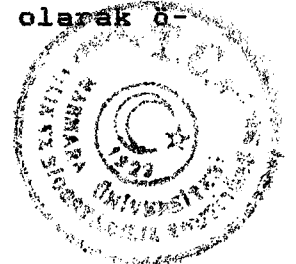
12

$$i = (1 + 0,06)^{12} - 1$$

$$i = \% 101,21$$

Küçük faiz oranları için basit ve bileşik faizin karşılıkları arasında önemli bir farklılık olmamasına karşılık, yüksek yıllık faiz oranlarının söz konusu olduğu durumlarda büyük farklılıklar ortaya çıkacaktır.

Bir kredinin maliyeti değişik şekillerde hesaplanabilir. Örneğin basit faiz prensibinden hareketle bugün bir bankadan 1 milyon liralık kredinin 1 yıl için alındığı varsayalım, borçlu bu borcun yıl sonunda faizi ile birlikte 130.000.TL. olarak ödüyorsa;

$$\text{Borcun Maliyeti} = \frac{\text{Ödenen Faiz}}{\text{Alınan Borç}} = \frac{130.000.}{1.000.000} = \% 13$$

olarak bulunacaktır.

Tüketici kredilerinde en çok kullanılan yöntem sık sık ticari krediler de kullanılmakta olup, faizin alınan krediye ilave edildiği yöntemdir. Burada alınan kredi ile bu kredi için ödenecek faiz toplanarak taksit sayısına bölünmektedir. Böylece her dönem genellikle aynı olmaktadır.

Örneğin, 10 Milyon TL.'lik bir yıl vadeli bir kredinin, yıllık % 14 faizle ve 12 aylık eşit taksitlerle ödeneceği varsayıl-
sın, bu yönteme göre kredi kullananın ödeyeceği faiz
(10.000.000 x 0,14) 1.400.000.TL. olup, her ay ödeyeceği taksit
bedeli (10.000.000 + 1.400.000.) / 12 = 950.000.TL. olarak bul-
nacaktır. Gerçekte bu durumun tüketiciye maliyeti % 14 olmayıp,
daha büyük bir değer olacaktır. % 14 faiz oranı borcun tamamı
üzerinden hesaplanmaktadır. Halbuki borcun tamamı sadece iki ay
kullanılabilmektedir. Çünkü her ay ödenecek taksitlerle, borçtan
da ödemeler yapılacağından, kullanılabilecek miktar azalmaktadır.

Kredinin gerçek maliyeti ise ancak, her ay ödenecek taksit-
lerin bugünkü değerlerinin, alınacak borca eşitleyecek faiz ora-
nının hesaplanmasıyla bulunulur. (26)

Eşit aralıklarla yatırılan ödemelerin bugünkü değerleri top-
lamı (alınan borca eşittir). Eğer taksitler eşit ise, kısaca şu

(26) AKGÜÇ Öztin, Mali Tablolar Analizi, 1989-1990 Yüksek
Lisans Ders Notları

formül yardımıyla bulunabilir.

$$\text{Alınan borç} = \text{Taksit} \frac{q^n - 1}{q^n (q - 1)}$$

n = Taksit sayısı

q = (1 + aylık faiz oranı = 1 + i) dir.

Taksit sayısı azaldıkça ve alınan borç karşılığında fazladan ödenen miktar arttıkça, yüklenilen yıllık faizler de çok büyük bir hızla artmaktadır.

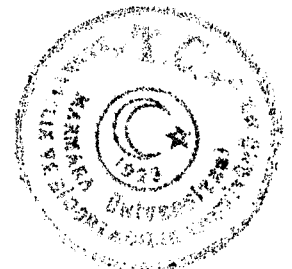
Kredi talebinde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri de kredinin taksit miktarı ve taksit süresinin uygunluğunun araştırılmasının yanı sıra, yüklenilmesi söz konusu olan gerçek maliyetin araştırılması olmalıdır. Bu kaynakların etkin kullanımı açısından hem kendileri hem de ülke ekonomisi için faydalı olacaktır. (27)

H- TÜKETİCİNİN KORUNMASI

Gerçek kişilere yönelik tüketici kredisi uygulanması yaygınlık kazandıkça tüketicilerin korunması bir sorun olarak gündeme gelmektedir.

Çoğu ülkeler uygun fiat, sürat, kolaylık ve gizlilik gibi esasların güvence altına alınması için yasal düzenlemelere gitmiştir. Bu konudaki en önemli çalışma tüketicilerin bilgilendi-

(27) Nurhan AYDIN, Pazarlama Dünyası , Kasım - Aralık 1990
Yıl: 3, Sayı: 18, İstanbul, s. 21-24

rilmesidir. Tüketicilerin bilgilendirilmesindeki amaçları şöyle sıralayabiliriz.

i) Tüketici kredileri yeterince şeffaf olmadığı için; tüketicilerin reklamlarla yanlış yönlendirilmesini önlemek,

ii) Krediye uygulanacak faiz ve masraflar konusunda tüketicilere gerçekçi bilgi verilmesi;

iii) Kredi verenin risk karşısında kendisini korumaya alması için borçluya ağır koşullar taşıyan sözleşmelerin imzalatılmasını önlemek.

Kredi verirken herkese eşit imkanlar tanınması (ırk, renk gibi ayrımlara bakılmaksızın) için bazı ülkeler yasal düzenleme yoluna gitmiştir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletlerinde Equal Opportunity Act (Eşit Fırsatlar Yasası) İngilterede Consumer Credit Act (Tüketici Kredisi Yasası) çıkarılmıştır.

Çeşitli ülke uygulamalarında kredinin asgari ödeme tutarı, azami ödeme süreleri ve toplam kredi limitleri devlet tarafından belirlenmektedir.

Reklamlar; mal ve hizmet tanıtımlarında kamu oyunun bilgilendirilmesi için kullanılan etkin yollardan birisidir. Tüketici piyasasının şeffaflaşmasını sağlayarak rekabet ortamının oluşmasına yardımcı olurlar. Bu nedenle reklamların tüketicinin yanılmasına izin vermeyecek nitelikte hazırlanması; maliyet, vade, teminat vs. gibi bilgilendirici verilerin yer almasına dikkat edilmalıdır. Gerekirse bütün bunlar devlet tarafından güvence altına alınmalıdır. Bazı tüketici kredisi uygulamalarında kişilere cool-

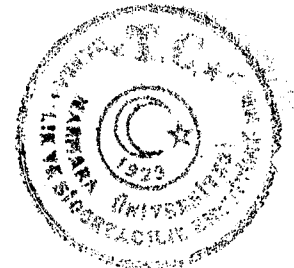
ing off, dönemi denilen krediden vazgeçme süresi verilir. Bu süre genellikle bir hafta kadardır. Alıcıya verilen bir düşünme dönemi olarak da adlandırılabilir. Amacı, gereksiz kredi alımını önlemek için tüketicinin isteğini tekrar gözden geçirme-sine fırsat ver-
mektir.

Tüketicilerin korunması açısından tüketici kredi sözleşme hükümleri çok önem taşımaktadır. Sözleşme hükümleri her iki taraf açısından çok açık ve net olmalıdır. Mal ve hizmetlerin alımında tüketici kredisinde aşağıda belirtilen noktalara dikkat edilme-
sinde fayda vardır:

- Tarafların isim ve adreslerinin yer alması,
- Karşılıklı tarafların imzasıyla birlikte krediyi veren ruluşun lisans numarasının yer alması,
- Malın veya hizmetin mutlaka tanımlanması,
- Malın piyasadaki peşin fiyat ile ve kredi kullanıldığında oluşacak maliyet farkının kullanıcı tarafından bilinmesi,
- Kredinin gerçek maliyeti (faiz oranları, komisyon, kredi sigorta primi vs.),
- Geri ödeme koşulları (taksit tutarları, ödeme süreleri)
- Kredinin yıllık efektif maliyeti,
- Teminat istenip istenmeyeceği.

Ayrıca, sözleşmede yanıltıcı hükümlerin olup olmadığına dikkat edilmelidir. Tüketiciler arasında ayırım yapılmamasına özen gösterilmelidir. (28)

(28) Pelin ALPERGİN, a.g.e., s. 14-15

Devletin tüketiciciyi korumaya yönelik önlemler alması ve uygulamaya koyması gerekmektedir. Bu önlemler :

i) Tüketiciciyi korumaya yönelik yasal düzenlemelerin yapılması ve etkin bir şekilde uygulamaya konulması,

ii) Krediyi veren mali kuruluşların denetimlerinin yapılması ve kurallara uymayan kuruluşların lisanslarının iptal edilmesi,

iii) Düşük gelir gurubundaki tüketicicilerin aşırı borç yükü altına girmesinin önlenmesi,

vi) Tüketicicilerin eğitim yoluyla aydınlatılmasına ağırlık verilmelidir.

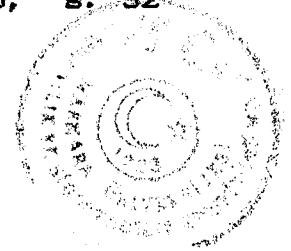
K- TÜKETİCİ KREDİLERİNİN ETKİLERİ

Tüketici kredilerinin, tüketiciciye, bankalara, ekonomiye faydalı etkileri bulunmaktadır. Bunun yanında olumsuz etkilerinden de söz edilebilir.

I- Tüketiciciye Etkileri

Tüketici kredisinin tüketiciciye sağladığı en önemli fayda, tüketicinin krediden yararlanmadan satın alamayacağı veya satın almak için beklemek zorunda kalacağı mal veya hizmetten hemen yararlanabilmesi ve ona sahip olmasıdır. Özellikle, gelecekte, aynı mal veya hizmet arzının çeşitli nedenlerle ortadan kalkması veya mal ve hizmet fiyatının büyük artışlar göstermesi ihtimalleri tüketici kredisinin önemini artırıcı etkenlerdir. (29)

(29) Cevat SARIKAMIŞ, T.S.F.O. ve Tüketici Kredileri Semineri, İstanbul Ticaret Odası Yayınları Yayın No: 1988-5, s. 32

Tüketici kredilerinde tüccar devre dışı kalmakta dolayısıyla mal tüketiciye daha ucuza mal olmaktadır.

Tüketici ihtiyaçlarını nakit ödemek zorunda kalmaksızın satın alma olanağına kavuşmaktadır. (30)

Sakıncası ise, kredi kolaylığının tüketim arzusunu artırarak daha fazla borca girilmesine neden olması veya kredi ile alılabilecek mal ve hizmetlerin gerekli ihtiyaçların verimli kullanımını engelleyebilmesidir. (31)

Gelecekteki tasarruflarını bugünden harcaması sonucu bireyin gelecekteki likiditesini ve finansal varlıklara yatırım yapma yeteneğini azaltması veya yok etmesidir. (32)

II- Firmaya Etkileri

Tüketicilerin kredi ihtiyaçlarının satıcı şirketler tarafından karşılanması halinde, bankalarca halktan mevduat olarak toplanan kaynaklar, firmalara kredi olarak verilmektedir. Firmaların kredili satış yapmaları sonucu portföylerinde birikecek olan müşteri senetleri ve senetsiz alacaklarını aktiflerinden çıkarmaları halinde, kredili satışlar firmaların işletme sermayesi ihtiyacını artırmaktadır. Artan işletme sermayesinin tedarik edilmesinde zorluk ve finans kaynaklarına başvurma zorunluluğu firmanın likiditesini ve mali yapısını bozmaktadır. Alıcıyı finanse etmek

-
- (30) ALPERGİN Pelin, Bireysel Bankacılık, T.İş Bankası Yayınları 1990, s.12
- (31) ERZEN Ateş Ünal, Otomotiv Sektöründe Tüketici Finansmanı ve Geleceği, Yapı Kredi Panelleri, Türkiye'de Bireysel Bankacılığın Üçüncü Yılı, s. 41
- (32) SARIKAMIŞ Prof.Dr.Cevat, a.g.e., s. 32

için kullanılan kaynağın işletme bünyesinde olması halinde, işletmede yatırımların gelişmesine sağlayabilecek ve bazı koşullarda firmanın karı da yükselecektir. Kaynakların satış yerine üretime yöneltilmesi ile verim artışı sağlanacaktır (33). Tüketici Kredileri ile artan talep satışları da yukarı çekerek yatırımlar için itici bir etki yaratmaktadır.

Tüketici kredileri sayesinde birey parayla alış veriş yaptığı için indirimden yararlanabilmekte, firmalar da peşin parayla satış yaptıkları için daha az banka kredisine ihtiyaç duymaktadırlar. Az kredi kullanan firmaların maliyetleri düşerken, tüketiciye sunduğu mal ve hizmetler de daha kaliteli ve ucuz olmaktadır. Tüketici kredileri sayesinde sektör başında rahatlama yaratılmaktadır. (34)

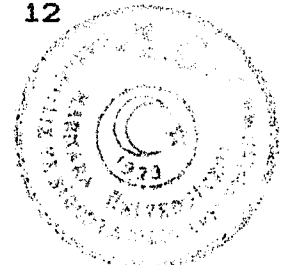
Üreticiler malını peşin olarak satabilmekte ve yüksek kar elde edebilmektedir. (35)

Taksitli satışlarda firma tarafından tüketiciye kaynak ayrılıyorsa firma gelişemeyeceği gibi enflasyonlu ortamlarda işletmelerin küçülmesi de istenmeyen bir durum olacaktır. Tüketici kredileri sayesinde sektör bazında rahatlama yaratmaktadır. Peşin ödemeler fabrika - toptancı - parakenteci zincirinde sağlıklı ve

(33) Ateş Ünal ERZEN, "Otomotiv Sektöründe Tüketici Finansmanı ve Geleceği", Yapı Kredi Bankası Türkiye'de Bireysel Bankacılığın 3. Yılı Panelleri, İstanbul, Eylül 1990, s.41

(34) Ateş Ünal ERZEN, a.g.e., s. 41

(35) Pelin ALPERGİN, Bireysel Bankacılık, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 160, Ankara - 1990, s. 12

hızlı gelişme sağlayarak üretici ve satıcının üstündeki finansman yüküde kalkarak firmanın doğrudan pazara girmesini sağlamaktadır. (36)

Tüketici kredilerinin şirketler açısından tek sakıncası, tüketici kredileriyle desteklenmeyen sektörlerde satışlarda azalma riskinin mevcudiyetidir.

Ayrıca, firmalar ihtisasları olmadıkları finans alanında faaliyet göstermek zorunda kalmamakta, alacakların yönetimi yükünü hafifletmektedirler. Şüpheli ve değersiz alacaklar sorunu parakende satış firmaları için önemi yitirmektedir.

III- TÜKETİCİ KREDİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

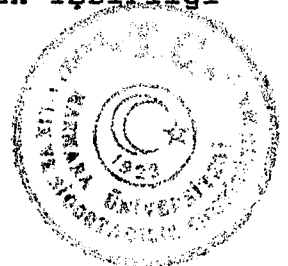
1- Ekonomiyi Canlandırma Açısından :

Tüketici kredisi ekonomiyi canlandırır. Faizi, satıcının vereceği krediye oranla daha düşüktür. Tüketici kredilerinin efektif talebi yukarı çekmek suretiyle toplam arz üzerinde olumlu etkisi vardır. Toplam talebi karşılamaya yönelik bir üretim artışı, yeni yatırımları zorlayarak aynı zamanda istihdam düzeyini de genişletecek bir süreç başlatabilir. (37)

Belli miktardaki bir tüketim malı emre hazır olarak piyasaya arz edildiği andan itibaren tüketici bunları almak istemekte ve bu nedenle de tüketici kredilerine müracaat etmektedir. Bu andan itibaren, taksitle satın alınması mümkün olan bu mamüllerin üreticileri bir piyasa bulmaktan emin olarak yatırım yapmakta ve satış-

(36) Dünya Gazetesi, Tüketici Kredisinde Sektör - Banka İşbirliği
Sayı: 10573-2557, 6 Nisan 1989,

(37) Barometre, 7 Ocak 1991, s.6

larını artırmaktadır. Tüketici kredilerinin ekonomide ki sürükleyici rolü ve teşvik edici etkileri önemli bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır. (38)

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde tüketicinin nasıl finanse edileceği sorunu, yatırımların ve üretimin finansmanı kadar önemlidir. Üretim yapan ticari kuruluşlara sağlanan krediler, aynı koşullarda veya daha düşük koşullarda tüketici kesime sağlandığı takdirde sosyo - ekonomik yapıda değişimler olacaktır. Bireylerin alım güçleri arttıkça refah düzeyi de olumlu şekilde etkilenecektir.

Türkiye'de tüketici kredileri üretici firmaların talep daralmasında, satışların durmasından yakındıkları bir zamanda, piyasadaki genel durgunluğa çare olabilir düşüncesi getirmiştir. (39)

Tüketici kredisi talebi kamçılayarak, yatırım ve istihdama olumlu katkıda bulunur. Ancak, bu yarar her durumda sağlanamaz talep artışlarının üretimi ve istihdamı kamçılamadığı sektörlerde ve durumlarda, artan talep fiyatların yukarı çekilmesine neden olarak ekonominin dengelerini bozabilir. Bu sakıncaya ek olarak, kredili alış yapma olanağının bulunduğu veya kolay olduğu durumlarda bir ülkede bireyler gelecekteki tasarruflarını tüketime harcadıkları için gelecek yıllarda reel tasarruflar azalır ve finansal pazarlara kaynak girişinde çıkan daralma büyümenin fi-

(38) Öztin AKGÜÇ, Bankacılık Ders Notları, İ.Ü. Para - Banka Yüksek Lisans, 1991- 1992 Dönemi

(39) Dünya Gazetesi, Tüketici Kredileri Eki, Sayı: 10573 - 3634
12 Ocak 1989

nans kaynaklarını daraltarak ekonominin sağlıklı gelişimini engeller. (40)

2- Enflasyon Açısından :

Sağlıksız bir tüketici kredisi uygulamasının ülke ekonomisi üzerinde olumsuz etkiler yapabilir. Örneğin, üretimi kolaylıkla artırılmayan yani arz esnekliğinin az olduğu sektörlerdeki aşırı talebin ekonomi üzerinde enflasyonist bir baskı oluşturabilir. Tüketim mallarına olan talebin ithalat artışına neden olarak, kaynakların ihracata yöneltilmesine engel olarak ödemeler dengesini olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca tüketici kredilerinin tüketimi daha az istikrarlı sektörlerle kaydırarak ekonomide genel bir istikrarsızlığa neden olabilir. Bir ülkede tüketici kredisinin bireyler, firmalar ve ülke ekonomisi için fayda ve sakıncaları iyi ölçerek, faydaların ağır basacağı bir tüketici finansman sisteminin geliştirilmesi, finansman pazarını iyi organize edecek ve denetleyecek önlemler alması ile mümkündür. (41)

3- Kapasite Kullanımı ve Maliyetler Açısından :

Ekonomide veya belirli alt sektörlerde atıl kapasite bulunması halinde, tüketici kredileri, kapasite kullanım oranlarını yükselterek, maliyetler üzerinde de olumlu etki doğurabilir.

Ekonomide veya belirli alt sektörlerde maliyetler üretimin ilk zamanlarında yüksektir. Üretim, firma dengesinin oluşturduğu marjinal maliyetle, fiyatın eşitlendiği noktaya doğru arttırıldı-

(40) Pelin ALPERGİN, Bireysel Bankacılık, Bankalar Birliği Yayını
Yayın No. 160, Ankara 1990

(41) Pelin ALPERGİN, a.g.e., s. 51

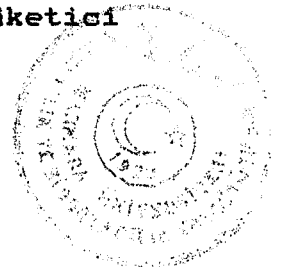

ğında maliyetler düşüş gösterir ve bu noktada en düşük seviyesine ulaşır. Bu nokta karı maksimum yapan üretim seviyesidir. Bu noktaya kadar artan randımanlar kanunu işler. Tüketici kredileri talebi uyararak ekonominin veya belirli alt sektörlerdeki atıl kapasitelerini harekete geçirerek, üretimi bu noktaya doğru artırıp maliyetlerin artan randıman konusuna uygun olarak düşmesine neden olarak, dengeye doğru bir süreci başlatmış olur.

4- Bankalar Açısından :

Bankalar tüketici kredisi ile plasman hacimlerini genişletirken, bankacılığın temel prensibi olan risk yaymak olayını gerçekleştirirler. Bunun sonucunda sektörel dalgalanmalardan etkilenmeyen bir kredi sistemine kavuşurlar. Ayrıca Türkiye'de tüketici kredisi, bankalarca ellerinde bulunan fazla fonları değerlendirme imkânında sağlanmıştır. Tüketici kredisinin konjonktürel dalgalanmalara duyarlılığı ticari ve sınai kredilerine kıyasla daha düşüktür. Toplam talebin daralmasıyla beraber yatırım hacminin düştüğü dönemlerde tüketici kredileri, finansal sektörde faaliyetlerin belli bir hacmin altına düşmesi engelliyor. Bunun yanısıra bireysel bankacılık hizmeti diye adlandırılan tüketici kredileri ve kredi kartları riski daha geniş bir tabana yayılmasında önemli araçlar olarak kullanılıyor.

Tümü şirketler üzerinde yoğunlaşan riski dağıtarak, sektörel dalgalanmalardan etkilenmeyecek sağlam ve yaygın bir kredi portföyü yaratılması mümkün oluyor. Ayrıca hizmetin yaygınlaşması suretiyle bankaların müşteri hacmini genişletmesi de tüketici

kredisinin diğ er bir avantajı ancak sağlıksız uygulanan bir tük etici kredisi politikası bankaların krediden doğ an kayıplarının artmasına, mali güç lerinin zayıflamasına ve kredi arzının düş me- sine neden olabilir. (42)

Ticari bankaların iş leyiş inde temel teş kil eden önemli unsur bankaların topladı ğ ı kaynakları ve diğ er fonlarını, getirisi olan- lara plase edebilmesidir. Bankaların topluma karşı sorumlulukları açısından konuya baktı ğ ımızda, atıl fonların toplum bireylerinin ihtiyaç larını karşı lamaları amacıyla kullanılmalrı söz konu- sudur. (43) Banka kaynaklarının değ erlendirilmesi açısından konuya baktı ğ ımız zaman da öd ünç verilebilir fonların tamamının ticari ve sın ai kesime yö nlendirilmesi, bankaların plasman potansiyelle- rini tam olarak kullanamamalarına ve dolayısıyla atıl fonların birikmesine yol açabilmektedir. Tük etici kredileri atıl fonların tük eticilere plase edilerek banka kaynaklarının değ erlendirilme- sini sağ lamaktadır. (44)

Bunun sonucun da, tük etici kredilerinin konjonktürel dalga- lanmalara duyarlılığ ı ticari, sın ai kredilere oranla daha düşük olduğ undan, konjonktürel dalgalanmalardan etkilenmeyen bir kredi yapısına, bileş imine kavuş urlar. Ayrıca, hizmetin yaygınlaş ması suretiyle bankaların mü şteri hacmini geniş letmeleri de, tük etici kredisinin diğ er bir avantajı olmaktadır.

Bütün bu avantajlar, maliyetlerinde düşük olması ile beraber

(42) Pelin ALPERGİN, a.g.e., s. 51

(43) Pelin ALPERGİN, a.g.e., s. 76

(44) Pelin ALPERGİN, a.g.e., s. 76

karlılık üzerine olumlu bir etki yapmaktadır.

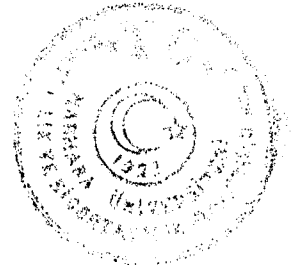
Sonuç olarak diyebiliriz ki, tüketici kredilerinin, tüketici açısından, firmalar açısından, ülke ekonomisi açısından yararlılığı ve bankalar açısından cazibeli yönleri bulunmaktadır. Bu yararları artırabilmek için, konuya ilişkin yasal ve idari düzenlemelerin, tüketici kredilerinin sakıncalarını asgariye indirecek şekilde yapılması gerekir.

L- TÜKETİCİ KREDİLERİNİN KREDİ KARTLARI İLE İLİŞKİSİ

Bireysel bankacılık hizmetlerinden biri olan kredi kartları dünyada 1949'da Diner Klup tarafından ortaya atılmış ve ABD, İngiltere ve İskandinav ülkelerinde büyük ilgi görmüştür. Kredi kartı mal sahibine peşin para ödemedi bir malı satın almaya veya bir hizmetten yararlanmayı sağlayan belgedir. Kart sahibinin adını, imzasını, numarasını taşır, belirli bir geçerlilik süresine sahiptir. Kredi kartları belirli yerlerde alıcıya peşin parasız alışveriş yapma olanağı sağlar. (45)

Kredi kartları uygulamasında, kart hamili yapacağı bütün alışverişlerini, mevcut hesabının üzerinden kullanabileceği gibi, mevduat hesabı olmadan da bankanın kendisine tahsis etmiş olduğu kredi limiti içinde de kullanabilmektedir. Bu durumda; satıcı firma belli bir süre zarfında kart ile yapmış olduğu satışlarının, kendi printerinden çıkan dökümlerinin birer suretini, ilgili ban-

(45) Dünya Gazetesi, Kredi Kartları Tarihçesi, Sayı: 10573-2718
8 Eylül 1989

kaya götürerek veya göndererek malının bedelini tahsil eder. Bankada, bu bedeli kart hamilinin riskine ilave etmek suretiyle gereken faizi yürütür.

Sonuç olarak; müşterinin riskini teşkil eden bu meblağlar, müşterinin yapmış olduğu alışverişlerinden dolayı bankaya karşı olan borcunu göstermektedir. Kart hamillerinin para ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla yapılan işlemler birer tüketici kredisine dönüşmektedir. (46)

M- TÜKETİCİ KREDİLERİNDE OTOMASYON

Dijital devrim, dünyanın her yanından insanları ve şirketleri ileri düzeyde geliştirilmiş servislerle birbirine bağlamaktadır.

Bu uygulamaya Sanal Bankacılık (Virtual Banking) denmektedir. Müşteriler, banka şubelerinde veya bürolarında sıra beklemek yerine, bilgisayar ekranlı telefonlarla ve ATM'lerle işlemlerini yapabilmekte, ipotekli kredilerden (mortgage loans) fonlara (mutual funds) kadar her alanda uzmanlaşmış kişilerden oluşan bürolarla video-konferanslar gerçekleştirilebilmektedir. Şirketler, uluslararası para transferleri ve diğer muamelelerinde yeni elektronik teknikleri sunan bankalara rağbet göstermektedir.

Dijital paraya yönelik, bankacılığı dünyanın her yerinden her çeşit müşteriye elektronik finansal hizmetlerin en gelişmişini

(46) Füsun GÜVENÇ, Dünya Gazetesi, Leasing Gelişmiyor,
Sayı: 10573-2617, 9 Haziran 1989

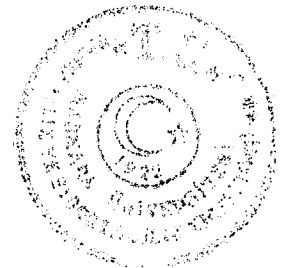
sunan bir yapıya dönüştürülmektedir. Özellikle büyük hacimli banka hesapları ve karmaşık mali ihtiyaçları olan milyonlarca tüketici, bu gelişmeden yararlanarak kendi bütçelerini daha iyi yönetebilmektedir.

iş seyahatlerinin artması, iki çalışanlı ailelerin yaygınlaşması, günlük çalışma saatlerinin uzamasıyla müşteriler bütçe yönetimi ve kullanımında esnekliğe kullanılışlığa önem vermektedir.

ATM hizmetleri, yüksek maliyetli telefon bankacılığından daha kapsamlıdır. (47)

(47) K., Dwyer, P., Endmondson, G., Holland , Uzman Gözüyle
Bankacılık, Teknobankacılık, Yıl: 3 Sayı: 9, Mart 1995,
s. 64

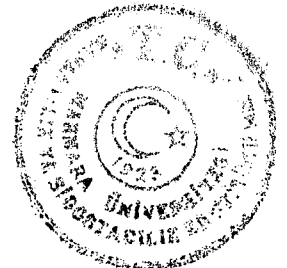
İKİNCİ BÖLÜM

A- AVRUPA'DA TÜKETİCİ KREDİLERİ

Avrupa Topluluğu içinde halen tüketici kredisi yasası bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle topluluğa ait yeknesak (uniform), standardize edilmiş tüketici kredileri yasaları oluşturulmamıştır. Konuya ilişkin yalnız ulusal yasalar alanındaki gelişmelerde daha çok ulusal çalışmalardan kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte toplulukta ulusal yasaların, direktiflerle (yönergelerle) yakınlştırılması çabası sürmektedir.

1986 yılında Konseyin kabul ettiği yönerge ile tüketicinin korunması amacıyla tüketici kredisi de ele alınmıştır. Kredili işlemlerde Topluluk'ta tüketicilere uygulanacak esgari koruma standartlarını geliştirmeyi ve kredi şeffaflığını amaçlayan yönerge teklifi, konuyla ilgili hükümet uzmanları ve ilgili diğer taraflarla oldukça uzun süren görüş alışverişlerinden sonra Komisyonca 1979 yılında Konsey'e sunulmuştur. Ancak söz konusu teklif konseyce Aralık 1986'da, 1990 yılında yürürlüğe girmek üzere kabul edilmiştir. Bu yönerge, tüm üye ülkelerde her çeşit krediye uygulanacak kuralları belirlemekte, böylece kredi kuruluşları arasında haksız rekabeti önlemekte ve önceden saptanmış belirli garantilerle tüketiciyi korumaktır. (1)

(1) İsmet MUCUK, AT'de Tüketici Koruma Politikaları ve Türkiye'de Durum, TÜSİAD Yayınları, Yayın No: T/ 90.04.132, Nisan - 1990 s. 81

Bu yönerge ile ilgili olarak tüketici kredilerinin yıllık faiz oranını belirleme ve hesaplama metodunu açıklığa kavuşturan tüketicilerin toplam maliyet hakkında bilgi edinmelerini sağlayacak bir değişiklik önerisini de Komisyon 1988 yılında Konsey'e sunmuştur. (2)

Avrupa topluluğu'nda tüketici için esas koruma, ulusal insiyatiflere, ulusal yasalarla getirilmektedir. Tüm Avrupa ülkeleri'nde tüketicinin desteklenmesi, piyasada oluşan dengesizliklerin giderilmesi prensip olarak kabul edilmiş bulunmaktadır. Günümüzde Avrupa'da her ülke tüketicilere ilişkin eylem programları benimsemiştir.

Bunun yanında tüketicinin eğitimi, korunması, tüketiciye bilgi ve öğüt verme, danışmanlık yapma ve tüketicinin temsil edilmesi, onun temsilciliğinin kimin yapacağı gibi konular da tüketici kredisi kapsamına girmiş durumdadır. A.T ülkelerin'de, tüketici için verilen krediler her zaman, öncelik taşıyan konu olarak ele alınmıştır. Bütün üye devletlerde 1960 -1970'li yıllarda tüketici yasalarıyla ilgili olarak taksitli satışlarla, borçlarla ilgili olarak kapsamlı yasalar çıkarılmıştır. Konu ABD ve İngiltere'de daha da kapsamlı olarak ele alınmıştır. (3)

Son yıllarda tüketici kredilerine artan bir ilgi vardır. Bu ilgi üç faktöre bağlanabilir. Bunlardan ilki, yeni kredi sistem-

(2) İsmet MUCUK, a.g.e., s. 81

(3) Thierry BOURGOIGNIE, Taksitli Satışlar, Finansman Ortaklıkları ve Tüketici Kredileri Semineri, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 1988- 5, 5 Haziran 1987, İstanbul, s.51

lerinin, özellikle kredi kartlarının çok hızlı gelişmesidir. İkinci faktör, tüketicilerin gittikçe daha çok kredi kullanmalarıdır. Üçüncü etken de ekonomik durgunluktur. (4)

AT'nin tüketici kredilerine bu kadar önem vermesinin ekonomik ve sosyal nedenleri vardır.

AT'nin öncelikli amacı ekonomiktir. Amaç ortak bir pazar oluşturmak, sınırları kaldırmak, böylece yalnız mallar, hizmetlerin değil, aynı zamanda sermayenin de topluluk üyeleri arasında dolaşımını sağlayarak, daha rekabetçi bir piyasanın oluşması istenmektedir. (5)

Mevcut malların arz edilecek malların çeşitlerinin ve sayılarının artması, fiyatların ucuzlaması, sanayinin merkezileşmesi veya dağılımı, üretkenliğin yükselmesi, fiyatlarda göreceli bir düşüş ile reel gelirlerde bir artış sağlama amaçlanmaktadır. Bu amaçlara ulaşılmasının tüketicilerin yararına olduğu açıktır.

Uyumlaştırmada, tüketici ahenkleştirilmesine ve rekabetteki çarpıklıkların ortadan kaldırılmasına çalışılmaktadır. Bu da kuşkusuz tek bir iç pazarın kurulması ile yakından ilgili bulunmaktadır. (6)

Sosyal amaç ise tüketicinin korunmasıdır. Malların, hizmetlerin serbestçe dolaşımını üretimi ve ticareti teşvik edecek ve diğer ülkelerde reklam, pazarlama faaliyetlerine sınırlar ötesi sa-

- (4) Thierry BOURGOIGNIE, a.g.e., s. 51
(5) Thierry BOURGOIGNIE, a.g.e., s. 51
(6) Thierry BOURGOIGNIE, a.g.e., s. 52

tış reklamlarına yöneltecektir. Aynı zamanda Topluluk'ta yeknesak bir kredi sistemi mekanizmasının oluşmasına da katkıda bulunacaktır.

Bütün bu gelişmelerin sağladığı kolaylıklar yanında, getirdiği sorunlar da vardır. Taraflar arasında anlaşmazlık doğduğunda ortaya çıkacaktır. Uyuşmazlık halinde hangi yasalar uygulanacak ve bu hangi ülkenin yetki alanına girecektir?

Son yıllarda bir merkezi yasaya net bir şekilde gerek duyulmuştur. Topluluk düzeyinde Bakanlar Konseyi tarafından biri 1975 de diğeri 1981' de kabul edilmiş iki eylem programı vardır. Böylece merkezi yasa ihtiyacına yönelik yönergeler oluşturulmuştur. Avrupa'da Bakanlar Konseyi'nin kabul ettiği yönergelerle, ülkelerin yasaları arasında çok büyük fark bulunmamaktadır. (7)

1950 - 1960'lı yıllarda tüketici kredileri yasaları gelişmiş güzel düzenlenmişti, 1970'lerde tüketiciyi korumak ana amaç haline gelince, tüketici kredileri yasaları çıkmaya başladı. Başlangıçta dağınık olan bu yasaları Avrupa'da birçok ülke birleştirmeye çalışmış ve uzun zaman harcamışlardır. Günümüzde yasal düzenlemeler bütün sektörlerde tüketiciyi koruyacak özel yasalar şekline dönüşmeye başlamıştır.

Avrupa Topluluğu ülkelerinde tüketici kredisi yasalarında, tüketici kredisinin limitlerini, müdahale sınırlarını saptamak için iki kriter yer almaktadır.

(7) Thierry BOURGOIGNIE, a.g.e., s. 53

i) Kredi, ticari amaç dışında profesyonel ya da mesleki faaliyet yapmayan tüketici tarafından kullanılmalı, tüketici kredisi olmalıdır.

ii) Kredinin tutarı, küçük ve büyük krediler düzenleme dışı bırakılmaktadır. Küçük krediler, sorun yaratması ve kırtasiyeciliği artırması, takibinin zorluğu gibi nedenlerle, büyük krediler de, kullananların korunmaya ihtiyacı olmadığı gibi düşüncelerle kapsam dışı bırakılmaktadır. Orta gelir grubuna dönük, orta büyüklükteki krediler tüketici kredisi yasalarının kapsamına alınmaktadır. (7)

B- İNGİLTERE'DE TÜKETİCİ KREDİLERİ

İngiltere'de bu konudaki mevzuat oldukça geniştir ve mevzuatın ana amacı tüketiciyi, borç verenler karşısında korumaktır. Bu mevzuat ilk olarak 1938 yılında çıkmış ve bir çok kez değiştirilmiştir. İngiltere'de tüketici kredisi veren finansman kuruluşları vardır. Ticaret bankaları, finansman kuruluşlarına iştirak ederler.

İngiltere'de bankalar mali kuruluşlara verdikleri kredileri kısıtlayabilmektedirler. Ayrıca başlangıçta asgari ödeme ve azami kredi süresini belirler. İngiltere'de verilen tüketici kredi türleri ise kirelame - satış - kredili satış - posta ile kredili satış çekle kullanılan kredi, özel kredi, hesap kredisi - ticaret kredisidir. (8)

(8) İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Tüketici Kredileri,
s. 5-6

İngiltere'deki sistemde, tüketici kredileri, satıcı ile alıcı arasında doğrudan veya dolaylı bir ilişki bulunup bulunmadığına göre:

- Belirli bir mal ve hizmet alımı ile kredinin doğrudan ilişkisi olması (purchase money credit)

- Belirli mal ve hizmet satınalımına bağlanmadan, doğrudan belirli bir miktar nakdin kredi olarak verilmesi (nonpurchase money credit) (9)

Tüketici kredilerinin teminatlı olup olmamasına göre yapılan ayırım ise, teminatlı krediler, borçlu geri ödemede geciktiği takdirde, kredi veren, borçlunun malları üzerinde bazı haklar vermektedir. Bu tür tüketici kredileri, genellikle otomobil alımında söz konusu olsaydı da bedeli yüksek diğer dayanıklı tüketim mallarında da yaygın olarak uygulanmaktadır. (10)

Teminatsız ve taksitle geri ödemeli tüketici kredileri, genelde küçük tutarlı ve kısa vadeli finansman gereksinimlerini karşılamaya yöneliktir. Teminatsız tüketici kredilerinin toplamı tüketici kredileri içindeki payının azaldığı gözlenmektedir. (11)

(9) Pelin ALPERGİN, Tüketici Kredileri, s. 6

(10) Pelin ALPERGİN, a.g.e., s. 6

(11) Pelin ALPERGİN, a.g.e., s. 7

C- ALMANYA'DA TÜKETİCİ KREDİLERİ

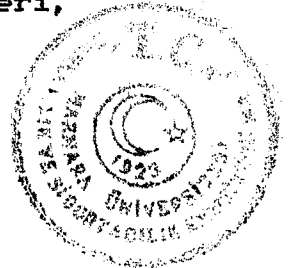
1894' den kalan Taksitli Satışlar Yasasının hükümleri, Tüketici Kredisi Yasası'na dahil edilmiştir. Böylece Taksitli satışlar Yasası 1 Ocak 1991'den itibaren kaldırılmıştır.

Alman Medeni Hukukunu ve Ticaret Hukukunu belirleyen sözleşme özgürlüğü prensibidir; bu prensip kredi sektörü için de geçerlidir. Ekonominin ve tüketicilerin para ile beslenmesi bu anlamda ekonomik-idari sınırlamalara tabi değildir. Fakat bankalar için gerekli olan ayrı bir denetim mevzuatı vardır. Berlin'deki Krediler Denetim Federal Dairesi, sadece güvenilir olan ve hem ekonomik hem örgütsel donanımları itibarıyla aldıkları paraları nizamına uygun yöneteceklerine dair haklarında bir garanti görülebilen kredi kuruluşlarının piyasada faaliyet göstermelerine dikkat etmek zorundadır. (12)

Bu durum sektörün organize olmasını sağlamıştır. Almanya'da cari hesap şeklinde veya kambiyo senetleri bazında işlerle ilgili taksitli satışlar için kredi, küçük kredi, düzenleme kredisi, haftalık veya aylık hesap şeklinde tek seferde ödenen kredi gibi tüketici kredileri mevcuttur. Bunlar taksitli satışlar finansmanı enstitüsü, kredi bankaları, diğer kredi enstitüleri tarafından tüketiciye kullanılır. (13)

(12) Tüketici Kredileri ve Batı Ülkelerindeki Uygulamaları- panel istanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 1992-3, 1992 istanbul, s. 33

(13) İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, Tüketici Kredileri, s. 12-13

I- Bankalarca Kullandırma Usulleri :

Tüketici kredilerinin kullandırılması bankalarca genelde 3 yanlı olarak gelişmektedir.

I. YÖNTEM : Sanayici veya bayii ile anlaşılan banka malın bedelini tüketiciye açmış olduğu kredi dahilinde firmanın hesabına geçer. Tüketiciye de ödendi belgesini verir. Tüketici bu belge ile firmaya giderek belgeyi ibraz eder ve almak istediği malı alır. Burada tüketicinin bankadan ödenti belgesini almasıyla belgede belirtilen miktar anında tüketicinin banka nezninde açılmış borçlu cari hesabına borç kaydedilerek faiz yürütülür. Kredinin geri ödenmesi tüketici ile banka arasında anlaşılan seçenekli ödeme tablosu dahilinde olur.

II. YÖNTEM : Tüketici, bankadan parayı alarak firmaya götürmek suretiyle almak istediği malı alır. Bazende banka söz konusu malın alımını sağlamak için tüketiciye malı alacağı firma adına düzenlenmiş bloke çek vermek suretiyle ödemede bulunur. Bankalar, bloke çek vermek usulünü yavaş yavaş kaldırmaktadırlar. Çünkü, bloke çek vermekteki amaç, harcamanın gerçekten o mal için yapılmasını sağlamaktır. Fakat gerek müşterilerin itirazlarının çoğalmaya başlaması gerekse anlamını yitirmesi nedeniyle artık bloke çek verilmesine pek rastlanmamaktadır. Bu usul bankalarca en fazla uygulanan usul olmaktadır.

III. YÖNTEM : Tüketiciye malın bedeline ait proforma fatura ve diğer gerekli belgeleri bankaya ibraz ederek, banka tüketicinin talabini kabul ettiğinde mal bedelini alabilmesi için o mala

ait fatura suretini bankaya ibraz etmek zorundadır.

Bu usulün birinci grup ile yegane farkı firmanın bankaya gelip tüketiciye sunmuş olduğu malın bedelini almasıdır. Yani firmanın banka nezninde bir hesabının olmasına gerek yoktur.

Tüketici kredilerinde uygulanacak kredi miktarları, banka genel müdürlüklerince tespit edilerek şubelere bildirilir. Şubelerde bu krediler içerisinde şube yetkisinde olanlar ile otorize kredi grubuna girenleri tesbit ederek işlem yaparlar.

Genel olarak bu tür kredilerde

- Müşteri istihbaratı yapılır, müşterinin moralitesi tesbit edilir.

- Sözleşme yapılır (sözleşmeye kefillerin ayrıca imzaları alınır)

- Teminat alınır, bu teminatlar genelde; 2 kefil ve aylık taksitler için senet, senetler banka alacaklı müşteri borçlu olarak alınır. Ayrıca bu senetlere sözleşmede kefil olarak imzalar bulunur. Kişilerin avalları alınır.

1 kefil ve menkul kıymet rehni

1 kefil ve otomobil kredisi için itfa tablosu onaylattırılır.

Bankaya özgü tüketici kredisi başvuru formu müşteriye imzalttırılır ve müşteri tarafından doldurulan kısımların doğruluğu araştırılır. Bu başvuru formu genel olarak incelendiğinde hemen hemen müşterinin mali analizinin yapılabilmesi için gerekli tüm soruları kapsamaktadır.

istihbarat için ayrılan süre, verilen kredinin miktarı ile orantılıdır. Genellikle yapılan istihbarat formlardaki bilgilerin doğruluğunu araştırmaktadır.

II- Tüketici Kredisi Türleri

Taksitli satışlar alanında tüketici kredisinin belirli şekilleri türemiştir.

a- Basit Taksitli Satış (alım) : Satıcı tarafından alıcıya bir borç verilmektedir. Verilen borç, alım bedelinin tecilidir.

b- Finansmanı Bulunmuş Taksitli Satış (alım) : Finanse edilmiş alım, alıcının satıcıya borçlanmış olduğu alım bedelini bir kredi müessesesi ödemektedir. Alıcı da taksitlerini bu müesseseye ödemektedir.

c- Tedarik Kredisi : Borç alan, borcu bir kredi müessesesinden temin eder. Yalnız bu parayı, sözleşmede gösterdiği, belirli malın tedarikinde kullanmak zorundadır.

d- Serbest Kredi : Borcu alan, serbestçe kullanacağı bir kredi alır.

Finanse edilmiş taksitli alım ve tedarik kredisi, genellikle "Finansman Kredisi" olarak tanımlanır.

Finanse edilmiş taksitli alımın ekonomik önemi büyüktür. Krediyi alan ve alıcı, satıcının aracılık ettiği bir kredi için sözleşme yaparlar ve sözleşmenin diğer tarafı bir finansman müessesidir. Kredi, varılan anlaşma uyarınca, alıcının sadece alımından ötürü borcu olan parayı satıcıya ödemesinde kullanılacaktır.

Krediyi alan ve alıcı, malı aldıklarını teyid eder etmez, fi-

nansman müessesesi de kredi toplamını alıcı hesabına satıcıya doğrudan havale etmektedir. Alıcıda verilen krediyi faiz ve muamele harcıyla birlikte, taksitler halinde finansman müessesesine ödemek zorundadır. (14)

III- Kredi Verilmesi için Gerekli Koşullar

Kredi, krediyi alacak olanın kredibilitesinin sınanmasından sonra verilir. Bankalar ve kredi veren diğer kuruluşlar birleşerek bir, "Kredi Genel Garantisi için Koruma Birliği" oluşturmuşlardır. Bu birlik bütün kredi kullanıcıları hakkındaki bilgilerin toplanıp açıklıkla sunulduğu bir açık bilgi merkezi kurmuştur.

Bu "SCHUFA" denen kuruluşa hem verilen bütün krediler hem de kredi verilmesi sırasında oluşan durumları bildirir. Tüketici kredisi ancak, kredi alanın "SCHUFA" ya sorulmaya rıza göstermesi halinde verilir.

1- Şekli Kayıtlar :

Hesaptaki paranın aşılması halinde verilen krediler hariç, tüketici kredisi sözleşmelerinin hepsinde yazılı olma şartı vardır. Yazılı olmasının birincil fonksiyonu uyarıcı olmasıdır. Kredi sözleşmesinin tevsik eden belgede aşağıdaki bilgilerin bulunması gerekir.

- Net kredi tutarı,
- Tüketici tarafından ödenecek bütün kısmı tutarların toplamı ve faiz artı masraflar dahil olmak üzere yazılmalı,

(14) İTO Yayın No: 1992-3, a.g.e., s. 35

- Kredinin geri ödemesi şekil, veya eğer bu hususta varılmış bir mutakabat yoksa, sözleşme hitamına ilişkin düzenlemenin ne olduğu,

- Tek tek belirtilmek kaydıyla faiz oranı ve öteki kredi masrafları ve hatta tüketicinin üstlendiği aracı giderleri,

- Fiili yıllık faiz miktarı,

- Bakiye borç sigortası için yapılan masraflar,

- istenecek teminatlar.

Mal kredisinde, yani belirli bir eşyanın teslimi veya belirli bir hizmetin yerine getirilmesi mukabilinde kısmı ödemeyi konu edinen bir kredi sözleşmesinde aşağıdaki hususların belirtilmesi gerekir.

- Peşin ödeme fiatı,

- Kısmi ödemedeki fiatı,

- Herbir kısmı ödemeye dair tutar, adedi ve vadesi,

- Fiili yıllık faiz,

- Kredi sözleşmesi dolayısıyla yaptırılan sigortanın masrafı

- Mülkiyetin mahfuz tutulmasına dair varılmış bir mutakabat

varsa , bu kayıt veya istenecek başkaca bir teminat.

Fiili yıllık faiz; krediyi alanın üstlendiği yıllık toplam yükün yüzde oranıdır.

Şekle dair gereklilik yerine getirilmediği takdirde, tüketici kredisi sözleşmesi hükümsüz kalır. Kredi tüketicinin eline geçmişse veya bunu kullanmışsa, şekil noksanlığı olsa dahi sözleşme geçerli sayılır. Fakat, fiili yıllık faize veya tüketici tarafın-

dan yerine getirilecek tüm kısmı ödemelerin toplam tutarına dair bilgi eksikse, bu takdirde tüketicinin üstlenip borçlanacağı kredi faizi, sadece yasal faiz oranıdır. (23)

IV- Tüketicinin Korunması

1- Şekli kayıtlar :

Kredinin şeffaflığını temin eden, aynı zamanda kredi alanın külfetini gözden uzak tutmayan kayıtlar yer almaktadır. Kredi sözleşmesini düzenleyen belgenin bir örneğini krediyi alana vermek zorundadır.

2- Cayma Hakkı :

Bütün tüketici kredisi sözleşmeleri için genel geçerliliği olacak cayma hakkını dahil ederken, tüketiciye karar verip, almış olduğu krediyi sonradan kendisine verilen bilgi ışığında bir kere daha gözden geçirme imkanını vermeyi amaçlamıştır. Cayma hakkının süre ile sınırlaması özellikle "tüketiciyi mali olarak zorlayan ve mali tehlikelere açık marazi durumların daha başlangıçtan önlenmesi"ne katkıda bulunmasını amaçlamaktadır.

Cayma hakkı, krediyi kullanacak olana bir anlamda düşünme süresi tanımaktadır. Krediyi alan, sözleşme akdine dair rıza beyanına bir hafta içinde yazılı olarak geri alabilir. (16)

(15) İTO Yayın No : 1992-3, a.g.e., s. 38

(16) İTO Yayın No : 1992-3, a.g.e., s. 39

3- Borcun Tamamının Tacilinden Korunma :

Krediyi alanın tak-sitleri ödemede gecikmesi halinde, kredinin toplamının tacil edilip, geri istenebilir. Bu imkan iki şarta bağlıdır.

- Tüketicinin birbirini izleyen en az iki kısmi ödemede tamamen veya kısmen gecikmiş olması aranır. Yalnız, gecikmeye konu olan yekün kredinin veya kısmi ödeme tutarının en az % 10'u kadar olmalıdır. Uzun vadeli kredi sözleşmelerinde (3 yıldan fazla) bu oran % 5'dir.

- Kredi verenin krediyi alana bakiyeyi ödemesi için iki haftalık süre tanınmış ve bu süre içinde ödemediği takdirde borcun tamamını talep edeceğini beyan etmiş, fakat yine de sonuç alamamış olması şartı aranır. (17)

4- Gecikmeden Doğan Zararlar :

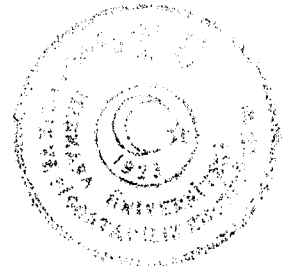
Gecikme halinde asıl alacağı Alman Merkez Bankası'nca yürürlükteki iskonto faizinin en çok % 5, bakiye faizleri ise, en çok % 4 faiz tahakkuk ettirilir. (18)

5- Kısmi Ödemelerin Mahsubu :

Tüketicinin yaptığı, fakat vadesi gelmiş borcun tamamını itfaa yetmeyen ödemeler önce, hukuki takibat giderlerine , sonra borçlu kalınan öteki tutara, en son da faize sayılacaktır. Kredi alanın bu suretle asıl borcu yavaş yavaş itfa etme ve böylece de borcunu bitirme şansı doğmaktadır. Bu düzenlemeye göre en son

(17) İTO Yayın No: 1992-3, a.g.e., s. 40

(18) İTO Yayın No: 1992-3, a.g.e., s. 40

ödenecek olan faiz için ise sadece yasal gecikme faizi olan % 4 ödenecektir. (19)

6- Kredi Aracılığı :

Tüketici Kredisi Yasası, kredi aracılığı sözleşmesini de hükme bağlamıştır. Bunun da şekli yazılıdır ve sözleşme vesaikine özellikle aracının alacağı para, kredi tutarına oranlanarak yüzde cinsinden yazılmak zorundadır. Kredi aracısının, krediyi veren ile kendisinin ayrıca bir istihkak kararlaştırmış plması halinde, bu husus da belirtilmelidir. Krediyi aracılık eden, belgenin bir örneğini kredi alana tevdi etmekle yükümlüdür. Şekle ilişkin bu hususlara riayet edilmediği takdirde, kredi aracılık sözleşmesi de hükümsüz kalır. (20)

D- AVRUPA'DA TÜKETİCİNİN KORUNMASI

Avrupa'da tüketicinin korunması hareketinin, ABD'dekinin aksine uzun bir geçmişi yoktur. Hayli geç olarak, 1960'ların sonlarıyla 1970'lerin başlarında hız kazanmaya başlayan hareket, bu bölgeye de çok önce gelişmiş olan ABD'den gelmiştir. (21)

ABD'de 1962 yılında kabul edilen temel tüketici hakları, AT yasama organı olan Bakanlar Konseyi'nce Nisan 1985'de onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu haklar şunlardır.

(19) İTO Yayın No: 1992-3, a.g.e., s. 41

(20) İTO Yayın No: 1992-3, a.g.e., s. 42

(21) MUCUK Prof.Dr. İsmet, AT'de Tüketiciyi Koruma Politikaları ve Türkiye'de Durum, TÜSİAD Yayınları Nisan 1990, s. 81

- 1- Sağlık ve Güvenliğin Korunması Hakkı
- 2- Ekonomik Çıkarların Korunması Hakkı
- 3- Zararın Tazmin Edilmesi Hakkı
- 4- Bilgilendirme ve Eğitilme Hakkı
- 5- Temsil Edilme ve Sesini Duyurma Hakkı(22)

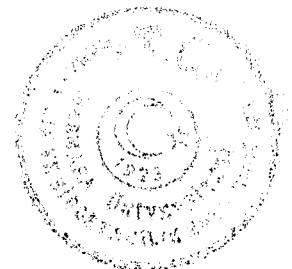
Avrupa Topluluğu'nda 3 aşamalı olarak düzenlenen tüketici hakları, Roma Andlaşması'ndan başlayıp uzun süren, ama son üç yıllı bir çeşit hazırlık sayılabilecek, dönem (1957 - 1975) den sonra sırayla,

- 1) Tüketiciyi Koruma Planı Dönemi (1975 - 1980)
- 2) Tüketiciyi Koruma Dönemi (1981 - 1986)
- 3) Tüketiciyi Korumaya Yeni Hız Kazandırma Programı (1986 - 1990) dönemidir.(23)

Topluluk'ta bu çalışmalar sonucu, üretici karşısında zayıf durumda bulunan tüketiciler güçlenmiştir. Malın hatalı bulunması halinde üretici malın hatalı olmadığını ispat etmekle yükümlü olup, ayrıca cezai yaptırımlarla da karşılaşmaktadır. Her ne olursa olsun malın ayıplı olmasından üretici sorumlu olup tazminle yükümlüdür.

AT'de Yönerge Önerge'lerin kabul edilerek yasaların çıkarılması tüketicinin korunmasının ve refah düzeyinin yükseltilmesinin tek aracı değildir. Tüketicinin korunması için en güçlü araç, tüketicilerin gerek kişisel olarak, gerek temsilci durumun-

(22) ismet MUCUK, a.g.e., s. 34
(23) ismet MUCUK, a.g.e., s. 28

daki birlikler aracılığıyla aktif bir biçimde ortak faaliyetlere katılmalarının sağlanmasıdır. Komisyon bu yoldaki çalışmalara da özellikle önem vermiş, tüketicileri temsil eden dört büyük örgütün girişimlerini teşvik etmiş ve bu yolda kendi bünyesindeki tüketici Danışma Komitesi'ne önemli görevler yüklemiştir.

Tüketici kredileriyle ilgili 1979 yılında komisyonca verilen bir yönerge teklifi ancak Aralık 1986'da Konsey'de kabul edilmiştir. Bu yönerge tüm üye ülkelerde her çeşit krediye uygulanacak kuralları belirlemekte, böylece kredi kuruluşları arasında haksız rekabeti önlemekte ve önceden saptanmış belirli garantilerle korumaktadır.

Yönergenin kabul ettiği bir dizi kural, kredinin maliyetini oluşturan tüm unsurlarının açıkça belirtilmesini ve böylece tüketicinin rakip kredi kaynakları arasında karşılaştırma yapılabilmesini de öngörmektedir. Üye ülkeler, Topluluk anlaşmasına aykırı olmamak şartıyla, önerilen standartların üzerinde tüketiciye daha uygun imkanlar sağlamakta serbest bırakılmakta, kredi anlaşmalarının belirli yönlerini de istedikleri gibi düzenleyebilmektedirler. (24)

Topluluk'ta tüketicileri hertürlü haksız veya yanıltıcı reklamdan korumak amacıyla 1984 yılında kabul edilen reklam yönergesi 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. Buna göre tüketici kredileri ile ilgili verilen reklamlarda, faiz oranı maliyetler belirtilmeli

(24) ismet MUCUK, a.g.e., s. 41

ve yanıltıcı olmamalıdır. Tüketicinin şikayeti halinde idari makamlar reklamı yasaklayabilmekte, eğer tüketici mahkemeye başvurmuşsa, mahkeme masrafları, reklam veren tarafa ait olmaktadır.

Özetle; Topluluk'ta tüketici kredileri yasası olarak tek bir yasa mevcut olmayıp, ulusal yasalar bulunmaktadır. Aslında ulusal yasalar arasında çok büyük farklılıklar olmamakla beraber, sınırların kaldırılmasıyla ortaya çıkabilecek sorunların çözümü için tek bir yasaya ihtiyacı duyulmakta ve ulusal yasalar yönergelerle birbirine yakınlaştırmaya çalışılmaktadır.

Topluluk tüketicinin korunması konusuna önemle yer vermiş, bu bağlamda tüketici kredilerinin şeffaflığı ve kredi ile ilgili her türlü özellikler, mahiyetler hakkında, tüketicilerin bilgilendirip aydınlatılması şart koşulmuştur.

E- A.B.D.'de TÜKETİCİ KREDİSİ

I- Tarihsel Gelişimi

19.yüzyıl sonuna kadar tüketici kredisi veren kurum ve kişilerin faaliyetlerini düzenleme ve denetleme ABD'de hiçbir Federal Devlet veya Eyalet otoritesi tarafından görev kabul edilmemiştir.

1907 yılında kurulan Russell Sage Vakfı, tüketici kredisi üzerine sistemli, organize ve ciddi bir biçimde eğilen ve bu amaçla araştırma ve girişimleri maddi ve manevi olanakları ile destekleyen ilk müessese oldu. Vakıf önce, tüketici kredisi maliyetleri üzerine bir araştırma yaptırdı, daha sonra tüketici kredisi kullanan bireylerin haklarını korumayı amaçlayan hukuksal düzenleme-

lerin yapılması için kampanya başlattı. Vakfın bu çalışmaları sonuçlarını vermeye başladı. 1909 yılında New Hampshire eyaletinde ilk "Amerikan Kredi Birliği" kuruldu. Ertesi yıl Arthur J. Norris isimli Nortfolk'lu bir avukat ilk endüstri bankasının kurulmasına önyak oldu. 1911 yılında ise A.B.D'de ilk defa tüketiciyi korumak amacıyla Massachusetts Eyalet Meclisi küçük kredileri düzenleyen yasaları yürürlüğe koydu. 1915 yılından başlamak üzere de 1905 yılından sonra finans piyasasında görünmeye başlayan Satış finansman Şirketleri (Sales Finance Companies) tüketici kredisi alanında önemli rol almaya başladılar.

ABD'de ticaret bankalarının tüketici kredisi veren finans aracı kurumları olarak devreye girmesi için 1925 yılına kadar beklemek gerekti. O tarihten sonra ki ticaret bankaları "kişisel kredi dairelerini" kurarak tüketici kredisi ile yakından ilgilenmeye başladılar.

ABD'de 20. nci yüzyıl başında başlatılan tüketici kredisi hareketi, önceleri otomobil alımlarını finansılayan finans kurumlarının kurulması şeklinde gelişti. Daha sonraki yıllarda ise, kredi uygulaması her türlü dayanıklı, hatta dayanıksız tüketim malları satın alınması ile hizmet alımlarının finansmanını içine alacak şekilde yatay genişleme gösterdi.

II- Tüketici Kredisi Veren Aracı Kurumlar

ABD'de tüketici kredisi kullanılması iki türdür. Birinci durumda tüketicinin taksitli veya taksitsiz kredili alışları nedeni ile satıcı firmaya olan borçlanmasını aracı finans kurumu

üstlenir ve vadesi gelen borcu veya taksitlerini tüketici satıcı firmaya değil, fakat aracı finans kurumuna yapar. Bu tür finansal aracılık işlemlerinde nakit akışı, finansal aracı kurumdan satıcı firmaya doğrudan doğruya olur. Tüketici birey nakde sahip olmaz. İkinci durumda ise, tüketici kredisi veren finansal aracı kurum, krediyi nakit olarak tüketiciye kullanır. Tüketici elde ettiği bu nakdi, istediği şekilde ve zamanda kendi iradesi ile harcama olanağına sahiptir. Bu durumda da bir defada veya taksitlerle geri ödenmek üzere tüketici tarafından alınmış olan kredi, vadelerinde finans aracı kurumuna ödenir.

Tüketici kredisi sağlayan finans aracı kurumları aynı ve nakit kredisi kullandırma kıstasına göre tasnif edildiklerinde şu tip finans kuruluşlarının faaliyetleri ile karşılaşır.

1- Aynı Kredi Kullandıran Aracı Kurumlar :

Bu kurumlar yukarıda da değinildiği gibi tüketiciye nakit vermeyip, satın aldığı tüketim malının bedelini satıcı firmaya öderler. Bu ödemeyi yaparken de tüketicinin satıcı firmaya vermiş olduğu taksitli satış bonolarını veya diğer kredi araçlarını satıcı firmadan devir alır. Bu devir alma alacağın satın alınması şeklinde olur. Yani ödenmeyen taksit veya borç aracı finans kurumunun sorunudur ve sonuçta onun zararını oluşturur ta da satıcı firma ile finans firması arasında anlaşmaya göre finans firması tahsil edemediği alacak için satıcı firmaya rica edebilir.

Bu tür kredi sağlayan kurumların en önemlisi "Satış Finansman Firmaları (Sales Finance Companies)" dir. Firma şahıs firması

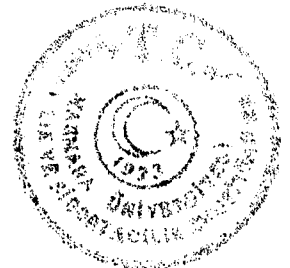

adi ortaklık veya anonim şirket statüsünde kurulabilir. Eğer, anonim şirket statüsünde kurulmuş ise, banka mevzuatına göre değil genel şirket mevzuatına göre faaliyette bulunurlar.

Bu tür finans kurumları perakende satıcı firmalarından müşterilere ait satış kontratlarını veya taksit senetlerini devir alarak tüketiciyi dolaylı finasladıkları gibi, satıcıların stokta bulundurmak istedikleri emtiaya üretici veya toptancıdan peşin para ile satın alıp, parakendeci ile yaptığı anlaşma uyarınca bu emtiaya parakendecinin zilyetliğine vererek, emtianın finansmanını sağlar. Bu durumda emtia satıcı firmanın mağazası veya ambarındadır ama mülkiyeti finans kurumuna aittir. Son yıllarda satış finans kurumları tüketiciye doğrudan nakit kredisi verme veya hazine bonosu gibi diğer finansal varlıklara yatırım yapma işleri ile de meşgul olmaktadır.

Satış finansmanı firmaları sahiplik bağı itibarı ile iki türdür. Bağımlı (capative) ve bağımsız (independent) satış finansman firması.

Bağımlı firmada sahiplik bir üretici firma veya üretim ve satış şirketleri aracılığı ile bir emtiayı tüketiciye sunan bir holding şirkete aittir. Bu organizasyon şekli, otomobil, buzdolabı, çamaşır makinası vb dayanıklı tüketim malları üreten ve satış firmaları veya bayileri aracılığı ile bu malları satan üretici firmalar tarafından benimsenmektedir. Bu firmalara örnek olarak; General Motors Acceptance Corporation, General Electric Credit Corporation gösterilebilir.

Bağımsız satış finansmanı firmalarının sahiplik itibarı ile üretici veya satıcı firma ile hiç bir organik bağları bulunmamaktadır. Bu firmalarda bağımlı satış finansmanı firmaları gibi faaliyette bulunmaktadır. (25)

Satış finansmanı firmaları faaliyetlerini finanse ederken ihtiyaç duydukları kaynağı sermaye ve ihtiyat fonlarına ek olarak borçlanma ile sağlamaktadırlar. (26)

Kısa süreli kaynaklara ek olarak satış finansman firmaları orta ve uzun vadeli borçlanmayada gitmektedirler. Bu borçlanma ipotekli ve ipoteksiz tahvil satış yolu ile olmaktadır. Tahviller, doğrudan sigorta şirketlerine satılabildiği gibi aracılar kullanarak yatırımcılara da satılabilmektedir. (27)

2- Nakdi Kredi Kullandıran Finansal Aracı Kurumlar :

Nakdi kredi kullandıran aracı finans kurumlarının belli başlıları

- Ticaret bankaları
- Tüketici finansman firmaları
- Endüstri bankaları
- Kredi birlikleri

(25) Taksitli Satışlar, Finansman Ortaklıkları ve Tüketici Kredileri Semineri, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 1988-5, 5 Haziran 1987, İstanbul-1988, s. 34-35

(26) İTO Yayınları, Yayın No: 1988-5, a.g.e., s. 35

(27) İTO Yayınları, Yayın No. 1988-5, a.g.e., s. 36

a- Ticari Bankalar :

Bugün tüketici kredisi veren finansal aracı kuruluşlar arasında enbüyük hacme ticaret bankaları sahiptirler ve bu alanda birinci sırayı almaktadırlar. Keza ticaret bankaları, satış finansmanı firmalarına, perakende satış firmalarına tüketici finansmanı firmalarına ve endüstri bankalarına kredi vermek sureti ile tüketicinin finansmanı dolaylı olarak da sağlanmaktadır.

b- Tüketici Finansman Firmaları :

ABD'de her eyalette o eyaletin özel mevzuatına uygun olarak kurulan ve küçük hacimli tüketici kredisi veren kuruluşlardır. Bu firmalar 20. yüzyılın başında ücretlilere nakit kredisi vermek üzere kurulmaya başladılar ve ticaret bankalarının nakdi tüketici kredisi alanına yoğun olarak girdiği 1935 yılına kadar bu piyasada tekel olma özelliğini korudular. Kişisel finansman firmaları zelliğini korudular. Kişisel finansman firmaları "küçük kredi firmaları" (Small Loan Companies) olarak da bilinen Tüketici finansmanı firmalarını diğer finansal kurumlardan ayıran özellik bu firmaların kişi başına açabilecekleri kredinin tavanının kanunla belirlenmiş olması ve oldukça yüksek faiz oranını müşteriye uygulayabilmek için ilgili merciden özel izin almak zorunluluğunun bulunmasıdır.

Bu firmalar genel kural olarak kredi kullanan müşteriden izin verilmiş oranda faiz gideri dışında hiçbir ilave ücret talep edemezler. Ancak, kredinin teminata bağlanmış olması halinde rehinin ve diğer kanuni dokümanların hazırlanması için yapılan gi-

derler müşteriden talep edilebilir. Tüketici finansmanı firmalarının verdikleri kredilerin büyük çoğunluğunda borç alanın imzasından başka bir teminat bulunmamaktadır. Açılan kredi meblağının küçük olmasına hazırlık olarak kredi maliyetinin ve genellikle teminatsız kredi olmasına bağlı olarak riskin yüksekliği bu tür kredilerinin tüketiciye yüklenen maliyetini en yüksek yapmak tadır.

Tüketici finansmanı firmalara kaynaklarının çok büyük bölümünü tüketiciye küçük meblağlı nakdi kredi vermek üzere kullanmaktadır. Ancak son yıllarda, bazı büyük hacimli firmalar ticari firmaların pay senetlerini satın almak sureti ile o firmaların yönetimini ele geçirmekte ve aktif yatırımlarında çeşitlendirme yapmaktadırlar. Bu firmalar büyüklük itibarı ile satış finansmanı firmaları ile karşılaştırıldıklarında, ikincilerin yanında küçük hacimli kalmaktadırlar. (28)

c- Endüstri Bankaları (Industrial Banks) :

ifade ettiği mana itibari ile endüstriye kaynak aktaran banka olarak düşünülürse de aslında, bu bankalar, ABD'de endüstri işçilerine kişisel kredi (personel loan) sağlamak amacı ile kuruldukları için bu isimle tanınmaktadırlar. İlk endüstri bankasını kuran Arthur J. Horris, o dönemde endüstri işletmelerinde çalışan işçilerin ticaret bankalarından kişisel kredi değerliliğine ve teminata sahip olmadıkları gerçeğinden hareket etmiş ve işçilere kişisel kredi verecek bir organizasyon düşünmüştür. Bu kredi

(28) iTO Yayınları, Yayın No: 1988-5, a.g.e., s. 37

kurumları mevduat kabul etmektedirler. Günümüzde sadece tüketici kredisi verme yanında diğer bankacılık işlemleri de yapan bu bankalar giderek ticaret bankalarına dönüşmektedirler.

d- Kredi Birlikleri (Credit Unions) :

ortaklarına kişisel kredi vermeyi amaçlayan kooperatif ortaklarıdır. Bu ortakların müşterek bir yanları bulunmaktadır. Örneğin, aynı iş kolunda çalışma, aynı sendika üyesi olma, aynı muhitte ikamet etme v.b. özellikle ikinci Dünya Savaşından sonra bu finansal aracı kurumların tüketici kredisi pazarındaki payı artış göstermiştir. İlk kredi birliği 1909 yılında New Hampshire' de Alphonse Desjardins tarafından kurulmuştur. Desjardins'in bu hareketinden esinlenerek Massachusetts Eyalet Meclisi ABD'de ilk olarak kredi birliği kurmaya olanak veren hukuksal düzenlemeyi yapmıştır. Ancak bu alanda hızlı bir gelişme olmamıştır. Bostonlu tüccar Mr. Filene kredi birliklerinin tanıtılmasını, yaygınlaştırılmasını ve diğer eyaletlerce hukuksal alt yapılarının hazırlanmasını temin etme çalışmalarını gaye edinen Twentieth Century Fund u kurarak yoğun çalışmalara giriştikten sonra kredi birliklerinin etkinliği artmaya başlamıştır. 1934 yılında kredi birlikleri ile ilgili bir federal yasa çıkarılmış ve ABD eyaletlerinin çoğu kredi birliği kurulmasına izin veren hukuksal düzenlemeleri yapmışlardır.

ABD'de kredi birliklerini yaşatan güç müşterek amaçlarla bir araya gelmiş olan ortaklar arasındaki birlik ve beraberlik olmuştur.

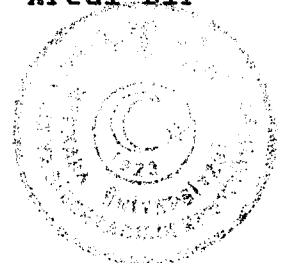

Kredi birliğinin her ortağı en az bir hisse senedine sahip olmak zorundadır. Hisse senetleri bedelleri bir defada ödenebildiği gibi taksitlerle de ödenebilmektedir. Her ortak, kaç hisseye sahip olursa olsun, yönetimin seçiminde ve genel politikaların belirlenmesinde ve genel politikaların belirlenmesinde sadece bir oya sahiptir. Bir aylık aidat şeklinde ortaklardan tahsil edilmektedir, elde edilen net gelirden ortaklara dağıtılmayıp birlikte bırakılan bölüm ve ortakların sermaye ve ihtiyatlarınının % 50'sini geçmeyecek borçlanma oluşturur. Borçlanma ticaret bankaları veya diğer finansal aracı kurumlardan olmaktadır. Kredi birliğinin yönetimi beş kişiden az oluşan bir yönetim kurulu, en az üç kişiden oluşan bir kredi komitesi ve genel müdürlük teşkilatı ile yürütülür. Ayrıca iç denetim görevi gören üç kişilik bir murakıp komitesi bulunur.

Bir kredi birliği, başka bir kredi birliğine kredi verebilir Bunun dışında sadece ortaklarına kredi vermekle yükümlüdür. Her bir ortağa açılacak kredinin üst sınırı birliğin sermaye ve ihtiyatları toplamının % 10'udur. Vade 5 yıla kadar olabilir. Kredi mutlaka bir teminata bağlanmalıdır. Bu teminat ortağın ortaklık payı da olabilir.

Verilen borca uygulanacak faiz oranı federal veya eyalet otoritesi tarafından belirlenir ve aylık borç bakiyesi üzerinden faiz hesaplaması yapılır.

Kredi birlikleri yıllık net karların ihtiyata ayırabilir veya ortaklarına kar payı olarak dağıtabilir. Ancak, her kredi bir-

liği giriş aidatları ile ceza nakitlerini ve yıllık net gelirinin % 20'sini ihtiyata ayırmak zorundadır.

Kredi birlikleri ortaklarından başkasına kredi vermezler kredi olarak plase edilmeyen fonlar, nakit olarak kasada tutulabilir, ana para ve faizleri devlet tarafından garanti edilmiş hazine bonolarına yatırılabilir veya Federal Savings and Insurance Corporation tarafından mevduatı sigortalanmış, Savings and Loan Association'lara mevduat olarak yatırılabilir. (29)

F- DÜNYA'DA İSTİHBARAT - BİLGİ BANKALARI

Veri bankalarının amacı; kredi risklerinin azaltılması için tüketicilerle ilgili kapsamlı, kaliteli ve doğru bilgileri depolamak ve tüketicinin aşırı yükümlülük altına girmesini sınırlamaktır.

Veri bankalarında, bilgi verene bilgi verme, üyeleri dışındakilere bilgi vermeme, enformasyon alışverişi ile araştırma sonucunu veri bankasına iletme için müşterilerin yazılı onayını alma esası vardır.

Uygulamada veri bankaları iki çeşit bilgi derlemeciliği yapmaktadır.

I- Olumsuz Bilgileri Derleme :

Negatif, pasif veri bankacılığı olarak da isimlendirilen bilgi derlemeciliğinde tüketici kredisi veren kuruluşlar tarafın-

(29) İTO Yayınları, Yayın No: 1988-5 , a.g.e., s. 37

dan ödeme yapmayan kredi kullanıcıları veri bankasına bildirilmekte, bu bilgiler veri bankası tarafından derlenerek kredi kurumlarına gönderilmektedir. Böylece kötü niyetli kredi kullanıcının sisteme zarar vermesi önlenmektedir.

II- Olumlu Bilgileri Derleme :

Pozitif, aktif veri bankacılığı olarak da isimlendirilen bu tür veri bankacılığına kredi kullananlar bildirilmekte, veri bankası bütün kredi kullananlarla ilgili bilgi derlemesinin kredi kurumlarına göndermektedir. Bu bilgiler ışığında kişinin geliriyle orantılı olarak kredi kullanması sağlanmaya çalışılmaktadır.

AT ülkeleri, ABD ve Japonya gibi gelişmiş, tüketici piyasalarına sahip ülkelerde veri bankalarının genellikle özel statüleri bulunmaktadır. Veri bankaları, bankalar ve diğer mali kurumlar tarafından ortaklaşa teşekkül ettirilmiş kuruluşlar olarak faaliyette bulunmaktadırlar. Batı avrupa ülkelerinin bilgi bankalarına yaklaşım farklıdır. Örneğin, Hollanda, İngiltere, Finlandiya ve İsviçre'de tüketici kredisine veya kredi kartına müracaat eden her tüketiciyle ilgili çok büyük, alt yapı yatırımını tamamlamış olan bilgi bankalarında depolanmakta ve istendiğinde bu bilgilerin tamamı isteyen kuruluşlara verilmektedir. Halbuki, Belçika, Norveç, Fransa, İspanya, Portekiz ve İtalya'da tüketici veya kredi kartı sahibi borcu ile ilgili ödemeleri genellikle 90 gün geciktirildiği takdirde merkeze kaydolunmaktadır. Bu ülkelerin çoğunda kredi veren kurumlar, kredi vermeden önce, bu bilgi bankalarına müracaat edip, kredi verecekleri kişinin başka bir bankaya veya kredi ku-

rumuna olan ödemelerinde bir gecikme olup olmadığını tesbit etmek zorundadır. Merkezin niteliğine göre tutulan bilgilerin tümü veya saklama sürelerinde farklılık gösteriyor. Negatif nitelikli merkezlerde bilgiler, pozitif nitelikli merkezlere göre daha uzun bir süre sistemde saklanıyor. Örneğin, Belçika'da bilgiler müşterinin sisteme kaydolunmasını takip eden yılın Ocak ayından itibaren 5 yıl, normale dönmeme veya ödenme-miş kredi sözleşmeleri için ise kayıt tarihinden itibaren 10 yıl sistemde tutulmaktadır

Veri bankalarının negatif nitelik taşıdığı ülkelerde genel görüş, sağlıklı tüketici piyasalarına sahip ülkelerde, pozitif düzenlemenin kendisine yapılan yatırımı haklı gösterecek şartlar sağlanamayacağı yönündedir. Ayrıca bu tür düzenlemelerin kişilerin özel yaşamına gereksiz bir ulaşma olduğu ve sistemde bütün kredi kullanıcıların haksız rekabete yol açacağı görüşü hakimdir. (30)

(30) Pelin ALPERGİN, Bireysel Bankacılık, Bankalar Birliği Yayını, Kasım - 1989

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TÜKETİCİ KREDİLERİ UYGULAMASI

Tüketici kredileri şeklinde ortaya çıkan bireysel bankacılık Türkiye'de ilk kez tüketiciye mali sisteme direkt olarak girme imkanı vermiştir. Bu açıdan Türk Banka Sistemi için önemli bir dönüm noktası özelliği taşımaktadır.(1)

Ülkemizde bankaların verdiği tüketici kredilerinin önem kazanmaya başlaması üzerinden çok zaman geçmemiştir. Üreticiler pazarlamacılara vade kolaylığı sağlarken, pazarlamacılar da tüketicilere bu olanağı sunmaktadırlar. Her ikisi de kendi kaynaklarından tüketiciyi finanse ederken ihtiyaç duydukları kaynakları bankalardan kredi şeklinde temin etmektedirler. Bankaların sunduğu tüketici kredisi, üretici ve satıcı durumundaki bu firmaların finansman yükünü hafifletmektedir.

Bankalar, tüketici kredisi kullandırmada çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Ülkemizde bu konuda alt yapı eksikliği hala kendisini hissettirmektedir. Bankalar Kanunu'nda tacir olmayanlara verilecek kredi miktarıyla ilgili getirilmiş olan sınırlamalar, protesto kayıtları dışında talep sahiplerinin kredi değerliliğini saptamada kullanılabilecek bir bilgi bankasının henüz faaliyete geçmemiş olması, yasal takip sürecinin uzun ve masraflı olması ve geniş bir kitlenin sosyal güvenlik kapsamı dışında oluşu bu so-

(1) Kapital Dergisi, Nisan 1992

runlar arasında sayabiliriz.

Ülkemizde, tüketici kredileriyle ilgili yasal düzenlemelerin eksikliği nedeniyle, bankaların tüketicilerin eğitim, konut, otomobil ve tüketim mallarıyla ilgili finansman ihtiyaçlarını karşılamada kendi iç düzenlemelerini uygulamaktadır. (2)

Günümüzde tüketici kredileri, bazı bankalarda satın alınacak malla ilgili sınırlamalar olamadan, kişinin herhangi bir ihtiyacını karşılamak için doğrudan nakit kredi olarak verilmektedir. Mal ve hizmet finansmanı konusunda da bankalar, ilk aşamada ağırlıkla otomobil finansmanına yönelik kredi uygulamalarına başlamışlardır. Daha sonraları tüketici kredisi pazarına giren bankalar, tüketiciyi belirli sektör mallarının finansmanına yöneltmişlerdir. Bunların arasında buzdolabı, çamaşır, bulaşık makineleri, televizyon, mobilya mefruşat gibi dayanıklı tüketim malları; eğitim, sağlık, dinlence türünde hizmetler, konut alımı veya konut tadilat işleri sayılabilir. Daha sonraki aşamalarda özellikle bazı gazetelerin pazarlama şirketleriyle anlaşma yaparak, söz konusu firmaların düzenleyeceği satış kampanyalarındaki alıcıların banka tüketici kredileriyle finanse edilmesine yönelinmiştir. (3)

Tüketici kredilerinde, bankaların yöneldiği hedef kitle orta ve üst düzeyde gelir elde eden ücretli, emekli ve serbest meslek sahipleridir. (4)

(2) Pelin ALPERGİN, Uluslararası Para Politikası ve Avrupa Para Birliğinin Kuruluşu, Türküye Bankalar Birliği Yayını, s. 17

(3) Pelin ALPERGİN, a.g.e., s. 18

(4) Pelin ALPERGİN, a.g.e., s. 18

Türkiye'de tüketici kredilerinin gelişimi taksitli satışlarla başlamaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki kadar çeşitlenmemiş olmakla beraber son yıllarda hızlı bir gelişme göstermektedir. Ülkenin sosyo - ekonomik yapısı taksitli satışlardaki artış hızını açıklamada yaralı olacaktır.

Tüketicilerin, tüketim modelleri çeşitli ekonomik, sosyolojik veya psikolojik olgulardan etkilenmektedir. Bu seçeneklerin içinde en önemli faktör kuşkusuz ekonomik gelir seviyesidir. Konuya bu açıdan bakarsak, ekonomideki genel gelişme ile tüketici kredileri arasında bir ilişkinin olduğunu görürüz.

Türkiye'de taksitli satışların yoğunluk kazanması 1960'lı yıllarda olmuştur. Dayanıklı tüketim mallarındaki kapasite artışı kitlesel üretimin başlamasına neden olmuştur. Üretimin artması taksitli satışları yoğunlaştırmıştır. Bu yoğunlaşmadaki önemli etkenler şöyle sayılabilir.

- Nüfus artışı,
- Ailelerin parçalanarak hane sayısının artması,
- Köyden kente göç,
- Eğitim seviyesindeki nisbi düzelme,
- Kırsal kesimin elektrifikasyonu,
- Reklamlar,
- Tüketicilerin taksitle alabilecekleri mal sayısının ve çeşidinin büyük artış göstermesi

Dayanıklı tüketim mallarına olan hızlı talep artışı nedeniyle tüketim harcamaları artmış ve iç pazar genişlemiştir.

Türkiye'de görülen yüksek oranlı enflasyon dayanıklı tüketim mallarına olan talebi artırmıştır. Yüksek oranlı enflasyon tüketicinin paradan kaçmasına neden olmuş ve tüketici de "alan kazanır" psikolojisini yaratmıştır. Yüksek tüketim meylî altında olan tüketici, küçük tasarrufları değerlendirecek araçlar bulamadığından tasarruflarını tüketim kredisi ile destekleyerek, dayanıklı tüketim malları alımına yönelmiştir. (5)

Bankaların tüketici kredisi piyasasına girmeden önce, tüketiciyi bayiler finanse etmekteydi. Bunun için tüketici kredileri uzun bir zincirden geçerek halka ulşıyordu. Halkın tasarrufları pahalanarak tüketicie geri dönüyordu. Sistemin çalışma şekli kısaca şöyle idi : Halk tasarruflarını bankaya yatırmakta, ticari bankalar bu paraları üretici şirketlere kullandırmaktadır. Kredi kullanan üretici şirketler ana bayilerini finanse etmekte ana bayilerde, bayileri mali bakımdan finanse etmekte ve sonuçta bayilerde tüketicilere kredi açmaktaydı. Bankaların tüketici kredisi vermeye başlamasıyla bu zincir kırılmıştır. (6)

Ülkemizde tüketici kredilerinin hemen hemen tek kaynağı ticari bankalardır. Ülkemizde ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, bankaların dışında finansman kurumlarının olmaması ticari bankaları tüketici kredilerinin tek kaynağı haline getirmiştir.

(5) Mehmet Şükrü TEKBAŞ, Tüketici Kredileri ve Türkiye'de Taksitli Buzdolabı Satışları, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Sayı:1, Yıl: 1, Ocak 1978

(6) Ateş Ünal ERZEN, Otomotiv Sektöründe Tüketici Finansmanı ve Geleceği, Yapı Kredi Bankası Türkiye'de Bireysel Bankacılığın 3 Yıllı Panelleri, Eylül 1990, İstanbul, Haziran 1991

1988 yılında bir kaç bankanın başlattığı tüketici kredisi uygulaması 1990 yılında Türkiye Bankalar Birliği verilerine göre 16 bankaya, 1993 yılında ise 20 bankaya yükselmiştir. Tüketici kredisi ile ilgili alt yapının olmamasına rağmen 5 yıl içerisinde tüm banka kredilerinin % 11,7'sine ulaşmıştır.

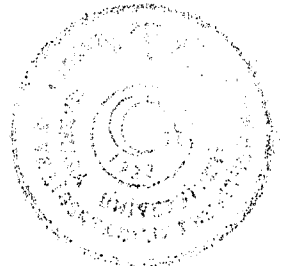
Özellikle bazı küçük bankalarında yavaş yavaş bir ihtisas alanı yaratmaya çalıştığı bu alanda, bazı büyük bankaların üstünlükleri göze çarpmaktadır. Merkez Bankası verilerine göre, Eylül sonu itibari ile 1990'da % 5,5 olan tüketici kredisi, 1991 de % 7,6'ya, 1992'de % 10,6'ya çıkmış ve bu trend 1993 yılında da devam etmiştir. (7)

Tüketici kredilerinin türkiye'de geç uygulanmasının sebebi olarak, bankacılık kesimini kontrol eden bürokrasinin, tüketici kredilerinin uygulanmasının zamansız bir uygulama olarak ele almalarını gösterebiliriz.

Tüketici kredisinin talebi yapay olarak uyararak, enflasyonu hızlandıracağı, diğer kredi türlerine göre daha yoğun geri ödeme sorunları yaratarak banka yönetimi güç durumda bırakacağı, zaten kıt olan kaynakların yatırım ve üretimden farklı alanlara tahsisi ile israf edebileceği gibi endişelerle uygulama sürekli ertelenmiştir. (8)

(7) Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Türkiye'de Tüketici Kredilerinin Bankacılık Sistemine Etkileri, Sayı: 9, Yıl: 3 Mart 1995, s.37

(8) Erdoğan ALKİN, Tüketici Kredileri, Banka-Para ve Sermaye Dergisi, Haziran 1989, s. 5

A- TÜRKİYE'DE TÜKETİCİ KREDİLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Türk bankacılık sisteminde tüketici kredisi uygulaması ilk olarak 1988 yılında başlamıştır. Bankaların bu alana girmeden önceki yıllarda ki uygulama ve bu konudaki düzenlemelere göz atmakta yarar vardır.

Taksitli satışlar ve finansmanındaki gelişmeleri incelersek, Türkiye'de taksitli satışların eskiden beri var olduğu ve üreticilerin, satıcılarında tüketicilere kredi açtığını, üreticilerin de kredi ihtiyaçlarını bankalardan sağlayarak yürüttüklerini görürüz. Taksit uygulamaları, orta ve ortanın altındaki gelir guruplarının zorunlu ihtiyaçlarını karşılamada önemli rol oynarken satıcıların satış hacmini önemli ölçüde artırmakta, sanayicinin de kapasite kullanım oranını yükselterek birim maliyetlerini düşürmektedir. (9)

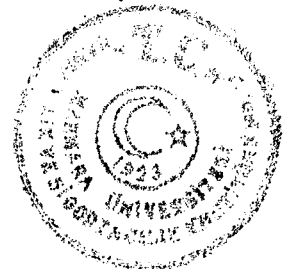
Münhasıran tüketici kredisine ilişkin düzenlemeler yok denecek kadar azdır. Ayrıca, Cumhuriyet'ten bugüne dek gelişen ve değişen ekonomik şartlara rağmen, bunları düzenleyen yasaların bu değişmeye ayak uydurduğu söylenemez.

Uzun yıllar 1926 Borçlar Kanunu'nun 222-223-224. maddeleri uygulanmış fakat, yasal güvence için yetersiz oldukları söylenebilir. (10)

1950'lerde çıkarılan 5590 Sayılı Odalar Kanunu'nda "Kredi

(9) Cengiz SOLAKOĞLU, Taksitli Satışlar, Finansman Ortaklıkları ve Tüketici Kredileri, İTO Yayınları, Yayın No: 1988-5, s. 7

(10) Cengiz SOLAKOĞLU, a.g.e., s. 8

Müesseseleri" kurma yetkisi vardır. Burada kastedilen Finansman Ortaklığı'dır. Ancak bu yetki hiçbir zaman amacı doğrultusunda kullanılmamıştır. (11)

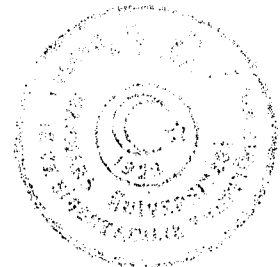
Türkiye'de taksitli satışların önem kazanması 1960'lı yıllarda olmuştur. Dayanıklı tüketim mallarında gözlenen üretim artışı nedeniyle, üretimin halka ulaşmasını kolaylaştırma amacıyla güncel hale gelen taksitli satışlarla ilgili olarak, kanun ve yönetmeliklerde herhangi bir düzenleme ve hükmün bulunmaması ve ileride olası üzücü durumların ortaya çıkmamasını temin amacıyla derhal bir düzenleme yoluna gidilmesi konusundaki düşünceler yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Bu nedenle 1969 yılından itibaren, Beş Yıllık Kalkınma Programları ile Yıllık Programlar ve icra Planında taksitli satışlar konusu yer almıştır. (12)

1211 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 1970'den bu yana Merkez Bankası tarafından muhtelif tebliğlerle düzenlenen taksitli satışlar konusuna girmeden, önemli sayılabilecek birkaç hususa değinmekte yarar vardır. Zira bu saptama, bir yandan Merkez Bankası'nın taksitli satış şartlarına düzenlemesinin gerekip gerekmediğinin diğer yanda tüketici kredilerini hangi kurum ve kuruluşların düzenleyeceğinin belirlenmesi yönünden önem taşımaktadır.

Söz konusu düzenlemeler, 1970 tarihinde yürürlüğe giren 1211 Sayılı Kanun'unun, "Temel Görev ve Yetkiler" başlığını taşıyan 4'üncü maddesinde "Banka, taksitle satış yapan kurum ve kuruluşla-

(11) Cengiz SOLAKOĞLU, a.g.e., s. 10

(12) Cengiz SOLAKOĞLU, a.g.e., s. 11

rın kredi şartlarının..... tespitine matuf kararlar alabilir" ve "Para-Kredi Konusunda Bankanın Görev ve Yetkileri" başlığını taşıyan 40'ıncı maddesinde "Banka, taksitle satış yapan kurum ve kuruluşların kredi şartlarını..... tesbit edebilir" ifadeleri ile yer verilmiştir.

Ancak, Hükümet Teklifinde 4'üncü maddede ".....tesbitine matuf kararlar alır" şeklinde yer alan hüküm, Geçici Komisyon tarafından, Türkiye'nin iktisadi şartları göz önünde tutularak, bankanın gerekli gördüğü hallerde müdahale etmesi ve bankaya bu hususta takdir hakkı tanınması maksadıyla ".....tespitine matuf kararlar alabilir" şeklinde, 40'ıncı maddede yer alan "... tesbit eder" hükmü ise yetkinin lüzumu halinde kullanılmasını teminen ".....tesbit edebilir" şeklinde değiştirilmiştir. (13)

Taksitli satışları düzenleme yetkisinin T.C. Merkez Bankası na verilmesiyle Taksitli Satışlar Finansman Ortaklıkları kurulması konusu da giderek unutulmuştur. (14)

1975 yılından itibaren ekonomide enflasyonist baskıların artması, taksitli satışların yeniden önem kazanarak T.C Merkez Bankası Kanunu'nun 4 ve 40 Md'leri yeniden gündeme gelmiş taksitli satışların düzenlenebilmesi için çalışmalara yeniden Kontrol ve Yaptırımlardan uzak bir düzenlemenin bir anlam taşımayacağı düşüncesinden hareketle Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında

(13) Avrupa Topluluğunda Banka Hukuku, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 168, İstanbul 1992

(14) Cengiz SOLAKOĞLU, a.g.e., s. 16

24 Sayılı Karar, 22.09.1977 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (15)

Bu kara gereğince,

1- Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 1567 Sayılı Kanun un değişik 1. maddesi ile 1211 Sayılı Kanun'un 4 ve 40.'ıncı Md.' leri gereğince, taksitli satış yapan kurum ve kuruluşların kredi şartlarının düzenleyici esasları belirleyebilecektir.

2- Taksitli satış konusu malları, satışını yapan kurum ve kuruluşlarca, tüketiciye taksitli satışta uygulanacak en az peşin ödeme, en uygun vade, en çok taksit adedi, taksitli satış finansman masrafı ve faizini kapsayan oran ve lüzumlu görülecek diğer esasları bu karara ilişkin tebliğlerle tesbit ve ilan edecektir.

3- Düzenleme kapsamına alınacak malların cinsini, taksit adedi ve finansman masraf ve faizini kapsayan oranını, Maliye ve Ticaret Bakanlığı ile beraber saptayacaktır.

24 Sayılı Kararla ayrıca taksitli satışların bir yazılı anlaşmaya dayanması ve taksitli satış esas ve şartlarının kuruluşları görülebilecek bir yerinde alıcıların bilgisine sunulması da karara bağlanmış, yaptırım olarak da düzenleme kararlarına uymayanların, bu karara aykırı hareket etmiş sayılacakları hükmü getirilmiştir. Böylece denetleme sorunu devam etmekle birlikte yaptırım sorununa bir çözüm getirilmeye çalışılmıştır. (16)

Taksitli satışlarla ilgili ilk T.C.Merkez Bankası Tebliği,

(15) İTO Yayınları, a.g.e., s. 16

(16) Feray ÖZVERİM, Taksitli Satışlar Finansman Ortaklıkları ve Tüketici Kredileri, İTO Yayınları, Yayın No: 1988-5, s.17

4.01.1978 Tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu tebliğe göre en az peşin ödeme miktarı, mal bedelinin %25 i en uzun vade, mal bedelinin büyüklüğüne göre 6 ayla 24 ay arası yıllık faiz oranı azami % 20'yi karşılayacak şekilde aylık eşit taksitler halinde bir düzenleme yapılmıştır. (17)

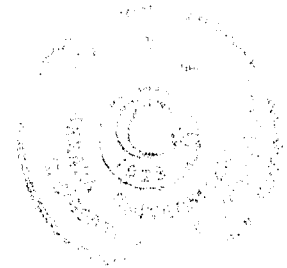
Ancak bu tebliğe tepkiler büyük olmuş ve yeni bir tebliğ hazırlanarak 2 Nisan 1978 tarihinde yürürlüğe girmesi gerekmiştir.

1 sayılı tebliğe yapılan eleştirilerin çoğu teknik mahiyette olup, eleştiriler % 20'lik faiz oranının piyasa faiz oranının çok altında olması tebliğin sadece satıcı yönünden kayıtlamalar getirmesi, alıcı yönünden hiçbir kayıtlamaya gidilmemiş olması, tebliğin hukuki bir dayanağının bulunmaması ve Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatının o günkü koşullarda yetersiz kalması noktalarında toplanmıştır.

2 sayılı tebliğ ile yapılan başlıca değişiklikler, "peşin Satış Fiyatı" tanımına açıklık kazandırılması, müesseseler bünyesinde kurulmuş kooperatif ve kantin gibi kuruluşların tebliğ kapsamı dışında bırakılması, talep halinde, ödeme anında teslim etmek kaydıyla peşin satış yapma zorunluluğunun getirilmesi, satıcı tarafından alınan kaporaya % 10 faiz yürütülmesi ve finansman masraf ve faizini kapsayan en yüksek oranın % 30 olarak saptanması olmuştur. Bu oran 6.04.1979'da % 33' e yükseltilmiştir. (18)

(17) Feray ÖZVERİM, a.g.e., s. 17

(18) Feray ÖZVERİM, a.g.e., s. 17

Nitekim banka, bu yetkiye dayanarak taksitli satışlar konusunda, bu tebliğlerin kapsamına giren malların arzında belirgin bir artış olmasına mukabil, talepte önemli ölçüde gerileme görüldüğü gözlenen bir dönemde, taksitli satışları kısıtlayıcı tedbir getirmenin bir yarar sağlamayacağı sonucuna vararak, 23.03.1981 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır.

Ancak 1983 yılında, 1211 Sayılı Kanun'da 92 Sayılı K.H.K. ile yapılan değişiklikle, aynı hükmün 40'ıncı maddede yer aldığı gerekçesiyle 4'üncü düzenlemesi kaldırılmış, 40'ıncı madde hükmü ise değiştirilerek, "Banka, taksitli satışların tabi olacağı esas ve şartları....tesbit edebilir." ifadesi ile krediye ilişkin bağlantı koparılmış ve Merkez Bankası Para ve Kredi Politikalarına ilişkin temel fonksiyonların dışına itilmiştir.(19)

Anılan tebliğ, bu tarihteki kampanyaların miktarının çok oluşu ve tüketicilerin taksitlerini ödedikten sonra malı teslim almaları ve bu durumda tüketiciler ve satıcıya kredi açılmış olması nedeniyle çıkarılmıştır. Buna göre satıcı % 40'ını geçmemek üzere yapmış olduğu peşin ödeme tehlikeye atılmış olmaktadır. Bu tebliğe aykırı davranışlar için 5 milyon TL'ye varan para cezası 1 yıla kadar hapis cezası, işyerinin geçici veya sürekli olarak kapatılması cezaları ön görülmüştür.(20)

Türkiye'de tüketici kredileri 1988 yılına kadar bankaların dışında gelişmiştir. Ancak 1988 yılında talebi kısıtlayıcı yön-

(19) Avrupa Topluluğunda Banka Hukuku, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 168, İstanbul 1992

(20) Feray ÖZVERİM, a.g.e., s. 19

de uygulanan ekonomi politikalarının da etkisiyle yükselen mevduat faiz oranlarının ticari kredi faizlerini de yükseltmesi sonucu bankalar ellerindeki fonları plase etmekte güçlük çekmişler; bu sebeble de plasmanlarını tüketici kredilerine yöneltmişlerdir. Görüldüğü gibi, bankaların tüketici kredisi sektörüne dahil olmaları, gelişmiş ülkelerdeki bankaları bu yöne iten sebeplerle benzer nitelikler taşımaktadır. 1988 yılında ilk olarak Yapı Kredi Bankası'nın "ferdi kredi" kapsamında başlattığı tüketici kredisi hizmetleri, 1992 yılı sonuna gelindiğinde 18 banka tarafından uygulanmaktaydı. (21) 1993 yılında ise bu rakam 20 ye yükselmiştir.

1994 yılında çıkarılan Kanun Hükmün de Kararname ile; finansman ortaklarının anonim şirket şeklinde kurulması, sermayelerinin bakanlık tarafından belirlenen miktardan az olmaması ve finansman ortaklıklarının mevduat veya her ne ad altında olursa olsun, bir ivaz karşılığı para toplamalarında şarta bağlanmıştır.

Ayrıca, ihtiyaç edilecek menkul kıymetlerin, kıymetli evrakın, mali değerleri temsil eden veya ihraç edenin yükümlülüklerini içeren her türlü evrakın aracılık amacıyla alım-satımı da yasaklanmıştır.

Bu kararnameye, finans kuruluşlarının; Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu üzerindeki vergi yükünün düşük olduğunu bu kuruluşlar tarafından çıkarılacak kağıtların rating ve güven sorununun da

(21) izlem SEZGİN, Tüketici Kredileri, T.İş Bankası Yayınları, 1993, s. 17

ayrı bir konu olduğunu belirten kuruluşlar, iç borç konsolidasyonu tartışmalarının yapıldığı, bankacılık sisteminin güven tazeleme arayışı içinde olduğu günlerde, bu kuruluşların menkul kıymetlerin düşük faizli olmasının satışı engelleyeceğini, yüksek faizli olmasının da güven engeline takılacağı yönünde tepkiler olmuştur. (22)

Ülkemizde, tüketici kredileriyle ilgili yasal düzenlemelerin eksikliği nedeniyle, bankaların tüketicilerin eğitim, konut, otomobil ve tüketim mallarıyla ilgili finansman ihtiyaçlarını karşılamada kendi iç düzenlemelerini uygulamaktadır. (23)

Hacmi her geçen gün daha büyüyen ve toplam krediler içindeki payı her geçen gün artan tüketici kredileri bankalar açısından, dahada önem kazanmaktadır. 8 Eylül 1995 tarihinde yürürlüğe giren Tüketici Yasası bankalara bazı yükümlülükler getirmiş ve tüketici kredilerinde bazı düzenlemelere gidilmiştir. Bu konuya ileride değineceğiz.

B- TÜKETİCİ KREDİSİ UYGULAMASINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Öncelikle, bankalarda kredi fiatlaması ve başabaş noktası konusunu açıklarsak, Türk bankacılığında tüketici kredisinin uygulama nedeni daha iyi anlaşılacaktır.

Fon sunucuları ile fon kullanıcıları arasına girerek dolaylı finans sürecini tamamlayan bankalar, bu işlem anında her iki

(22) Dünya Gazetesi, Tüketici Kredisi Yüksek Faiz Engeline Takılacak, Sayı: 10573-4202, 27 Haziran 1994

(23) Pelin ALPERGİN, Bireysel Bankacılık, Bankalar Birliği Yayını Kasım- 1989, s. 14

kesimin likiditilerini dengelerken, hem ekonomideki fon miktarını ve hem de transferin bir fonksiyonu olarak, fonların birim maliyetlerini belirlemektedir. Bu dengelemede, bir yanda ödünç verenlerin gelir düzeyleri yükselirken, ödünç alanların fon maliyetleri de aşağı doğru çekilmektedir. Teorik olarak tam rekabetin tüm koşullarınının var olduğu böyle bir finans piyasasında faaliyet gösteren herhangi bir bankanın başabaş noktasındaki fiyat düzeyi, birim kaynak maliyetinin (özellikle mevduatın ağırlıklı ortalama maliyetinin), birim plasman gelirin (kredinin çıplak getirisine) eşit olduğu noktada gerçekleşecektir. (24)

Bankacılık sistemimizde bahsedilen denge noktasını oluşturan ilk veri olan kaynak maliyeti, uygulanan güdümlü faiz politikası veya anlaşmalar nedeniyle uzun yıllar bankaların insiyatifleri dışında kalmış, öte yandan plasman verimleri de kredilere getirilen tavan faiz oranları nedeniyle nispeten sınırlandırılmıştı. Bu yüzden 1980 öncesi dönemlerde bankacılık sistemimizde maliyet ve verim konularının üzerinde ciddi bir biçimde durulmamış, para talebi zaten varolduğundan bankacılık çalışmaları geleneksel anlayışla sadece mevduat toplama çabalarıyla sınırlı kalmıştır. Bu dönemde bir banka şubesinin yapmaya çalıştığı yegane analiz farklı faiz oranları uygulanan mevduat türlerini en düşük ağırlıklı ortalama maliyeti verebilecek bir düzeyde tutabilmek (vadesiz mevduatı artırabilmek) veya yüksek veri sağlayan kredi müşterile-

(24) Mustafa ÇIKRIKÇI, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Bankalarda Kredi Fiatlaması ve Başabaş Noktası, Sayı: 4, 4 Nisan 1989

rine yönelmek olmuştur. (26)

Temmuz 1980'den başlayarak, serbest bırakılan faiz oranlarının yükselmesine ve mevduat yapısı içerisinde yüksek faiz oranları uygulanan vadeli mevduatın payının artmasına paralel olarak bir yandan bankaların kaynak maliyetleri öte yandan kredi müşterilerinin yabancı kaynak (borç sermaye) maliyetleri önemli ölçüde yükselmiştir. Yüksek enflasyon düzeyinin etkisiyle de firmalar sarsılan finans dengelerini banka kredileriyle düzeltme yoluna giderken, yüksek kredi maliyetleri beraberinde risk sorununu gündeme getirmiştir. Buradaki risk Kaufman'ın dediği gibi bir yandan ödünç verilen varlığı geri alabilme, öte yandan da ödünç varlığı geri verebilme riskidir.

1980 yılından itibaren bankaların aktif ve pasif yapılarını etkileyen pek çok karar para otaritetelerince yürürlüğe konulmuş, değiştirilmiş ya da uygulamadan kaldırılmıştır. 1988 yılının sonlarına doğru mevduat ve kredi faizleri serbestçe belirlenmek üzere bankaların insiyitiflerine bırakılmıştır. Bu serbestinin peşinden mevduat faiz oranları % 85'lere çıkarken, kredinin kullanıcılarına maliyeti de % 150'lere ulaşmıştır. Faiz oranlarının serbestçe belirlenmesi sistem üyelerini bir yandan mevduat faiz oranlarını tasarruf sahiplerini cezbedecek düzeylere çıkarma gayretleri içerisinde sokarken öte yandan bu maliyet artışının nasıl massedilebileceği sorununu da gündeme getirmiştir. Nitekim serbestinin

(25) Mustafa ÇIKRIKÇI, a.g.m., s. 15

ilk anlarında bankalar mevduat faizlerini yükseltme yarışına girerken transformasyon işlevinin sadece ilk aşaması olan kaynak toplama (pooling fuction) aşamasını düşünmüşlerdir. Oysa daha önemli olan kaynak aktarma aşamasının da hesaba katılması gerekirdi. (26)

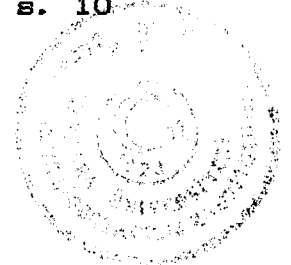
Bu hareket tarzında Türk Finans Piyasalarındaki fon talebinin hiçbir dönemde ve koşulda azalmadığı ve azalmayacağı deneyim ve inancı etkili olmuştur. Ancak şu da bir gerçek ki, kredi maliyetlerinin yüksek olduğu dönemlerde kredinin geri dönüş riski kaçınılmaz bir biçimde artmakta, bunun neden olduğu kayıpların maliyetlere yansıtılması zorunluluğu kredi faiz oranlarını daha da yukarı itmektedir. Bu durumda banka kredi pazarlama konusunda sorunlar çıkmaktadır. Kaynakların atıl tutulmasıyla ortaya çıkan gelir kayıpları da maliyetleri olumsuz etkileyerek ve bankalar yükselen kaynak maliyetlerini karşılayabilmek için riskli kredi müşterilerine bile yaklaşmak zorunluluğunu duyabilmektedir. (27)

Türkiye'de tüketici kredilerinin gelişme nedenleri arasında, 1989'da piyasanın canlandırmak istendiğini ve tüketimin teşvik edildiğini, ücretlere önemli zam yapıldığını, tüketici kredilerinin teşvik edildiğini, böylece iç tüketim yoluyla ekonominin hareketlendirilmek istendiğini de görürüz. (28)

(26) Mustafa ÇIKRIKÇI, a.g.m., s. 15

(27) Mustafa ÇIKRIKÇI, a.g.m., s. 16

(28) Öztin AKGÜÇ, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Türk Ekonomisinde Döviz Sorunu, Dış Ticarete, Cari işlemlerde, ve Dış Ödemeler Dengesinde Gelişmeler, izlenen Politikalar, Alınması Gereken Önlemler, Sayı: 10, Ekim 1990, s. 10

Bu koşullarda, bankalar iş alemine plase edemedikleri atıl fonlarını, tüketicie kredi vererek eritmeye çalışmışlardır. (29)

Türkiye'de bankaları tüketici kredilerine yönelten diğer bir neden de Türk Ekonomisi'nin ve bankaların AT'a girme hazırlıkları olmasıdır. (30)

Batı ülkeleri bankacılık sektöründe son 10-15 yıl içinde üç önemli yönelim olmuştur. Bunlardan birincisi bankalar arasında rekabet, ikincisi finansal kurumlar arasındaki rekabet, üçüncüsü de bireysel bankacılık hizmetlerindeki rekabettir. Artık tüketiciler, bankalarda bir taraftan hızlı para işlemleri yapmak isterken diğer taraftan onların istedikleri zaman kredi vermesini, tasarruflarını para piyasalarında değerlendirilmesini ve finansman konusunda doğru haber kaynağı olmasını istemektedirler.

1980'den sonra teknolojik gelişme, bankaları tüm dünyada etkilemiştir. Yeni teknoloji ile gelen bilgisayar şebekesi tüm finansal işlemlerde sürat doğruluk ve ekonomi sağlamıştır. 1983'den itibaren başlayan elektronik bankacılık faaliyetleri ve kredi kartı gibi yenilikler, bireysel bankacılık ve tüketici kredisi uygulamasını desteklemiştir.

Ülkemizde tüketici kredilerinin 1992 yılından itibaren daha fazla yayılmasını sağlayan faktörlerden en önemlisi VDMK uygulamasıdır. 1970'li yıllarda ABD'de başlayan bu uygulama, ülkemizde 31,01,1992 tarihinden itibaren başlamış, bankalar verdikleri tü-

(29) Öztin AKGÜÇ, a.g.m., s. 10

(30) Orhan DEMİRAG, Finans Dergisi, Pusuda Bekleyen Bir Sorun Var Sayı: 4, Nisan 1990, s. 49

ketici kredileri karşılığında VDMK çıkarma imkanına kavuşmuşlardır. Bankalar ihraç ettikleri VDMK karşılığı olarak ayırmaları gereken munzam karşılık ve disponibilite zorunluluklarından kurtulduklarından daha ucuz maliyetle fon elde etme imkanına kavuşmuşlardır. Yalnız, VDMK genel olarak kredi kalitesinin düşmesine yol açmakta, tüketici kredisi hacminin yapay olarak yükselmesini özendirilmektedir. (31)

Bankaları tüketici kredisine yönlendiren diğer sebepleri kısaca sıralarsak:i) Bankalar açısından piyasa paylarını korumak ve bunu çağdaş bankacılık anlayışlarına uygun araçlarla başarma kaygısı içinde olması.

ii) Plasman politikalarını riskin tabana yayılacağı bir model içinde yeniden yapılandırmak ve riski geniş bir taban olan tüketiciye yayarak, kredi verimini artırmak düşüncesi içinde olmaları.

iii) Ekonomideki yeni oluşumlar, sermaye piyasasındaki hareketlenmenin de etkisi olmuştur. (32)

Tüketici kredileri, ticari krediler gibi donmamakta. Belli bir süre sonunda tasfiye edilebilmektedir. Bu bakımdan "likiditesi olan bir kredi türüdür."

Faizleri aylık olarak tahsil edilebilmekte ve faiz oranları yüksek olabilmektedir. Konjonktürel değişmelere göre faiz ayarlama şansının bulunduğundan bankalar için karlı bir kredi türüdür.

(31) Uzman Gözüyle Bankacılık, Türkiye'de Tüketici Kredilerinin Bankacılık Sistemine Etkileri, Sayı: 9, Yıl: 3, Mart - 1995 s. 38

(32) özer ERTUNA, Türkiye'de Bireysel Bankacılığın 3.Yılı, Yapı Kredi bankası Yayınları, Eylül 1990, istanbul 1991, s. 39

Tüketici kredisi bağı ile banka yeni müşteriler kazanabilmektedir. Genellikle tüketici kredisi kullanan müşteriler orta gelir gurubunun üzerinde olanlardır, bunlarda bankanın potansiyel müşteri kesimini teşkil etmektedir.(33)

C- BANKALAR AÇISINDAN TÜKETİCİ KREDİLERİ

I- Bankaların Sağladığı Yararlar:

Bankaların tüketici kredisi vermediği bir piyasada alıcıları üretici ve pazarlamacı firmalar tarafından finanse edilmektedir. Üretici satışı kolaylaştırmak ve artırmak için pazarlamacıya vade kolaylığı şeklinde finansman imkanı sağlamaktadır. Böylelikle kendi kaynağının bir kısmını belirli bir süre için pazarlamacı firmaya aktaran üretici, azalan işletme işletme sermayesini telafi etmek amacıyla bir bankadan kredi alma ihtiyacı ile karşılaşmaktadır. Pazarlamacı firma da daha fazla satış için tüketiciye bir takım avantajlar sağlamak zorundadır. Bu avantajların başında yine vadeli satış olanağı gelmekte ve dolayısıyla pazarlamacı firma da kendi kaynaklarıyla tüketiciyi finanse etmiş olmaktadır.

Tüketicinin bankalar tarafından finanse edildiği piyasa da ise tüketici malı, bankadan kendi adına aldığı tüketici kredisi ile, peşin para ödeyerek almakta, krediyi piyasada uygulanan vade farkının altında bir faizle ve daha uzun taksitlerle ödemektedir. Böylece finansman yükünü üretici ve satıcının yerine banka üst-

(33) Dünya Gazetesi, 9 Ekim 1995

lenmekte, aynı zamanda malın tüketiciye ulaşmasında maliyet artırıcı bir unsur olan aracılar ortadan kalkmaktadır. (34)

Alıcıyı finanse etmek için kullanılan kaynağın firma içinde kalması durumunda, firmanın işletme sermayesi artacak ve firma artan nakit fonları ile yeni yatırım sahalarına daha kolay girebilecektir. Alıcıların, nihai noktada tüketicilerin finansmanı için harcanan kaynaklar gelişmeyi önlemek yanında enflasyonist ortamlarda işletmelerin daralması, küçülmesi sonucunu doğurmaktadır. Bankanın tüketiciyi finanse etmesi, üretici ve satıcı firmalara talep daralması yaratmadan, bir finansman yükünden kurtarmaktadır. Alıcı açısından da maliyeti düşürmesi gibi çok önemli yararlar sağlamaktadır. Diğer taraftan kredi işinin istihbarat gerektiren ve bankacıların profesyonelce yaptıkları uzmanlık konusu olması nedeniyle tüketici kredisi uygulaması, vadeli satış sistemine göre daha etkin olmaktadır.

Türkiye ekonomisi 1988'in son çeyreğinden itibaren 1989'a giderek durgunlaşan bir iç talep, duraklayan ihracat ve buna bağlı olarak bir çok sektörde üretim düşüşleri ile girerken fiyat artışlarında beklenen ölçüde bir yavaşlama sağlanamamış ve ekonomi belirli bir durgunluğa girmiştir. Ekonomideki bu durgunluk sonucu sınai ve ticari kesiminin kredi talebi azalmıştır. Ekonominin içinde bulunduğu durgunluktan çıkarılması için talebi canlandıracak, mümkün olduğu kadar iç tüketimi hızlandıracak olan halkın

(34) Asuman BEBİTOĞLU, Tüketici Kredileri, T.İş Bankası İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Yayınları, Aralık 1989, s. 16-17

alım gücünü artırıcı mekanizmaların kurulması gereği ortaya çıkmıştır. Sonuçta, hem bankalar plasman sorununu çözmüşler hem de, ekonomiyi durgunluktan çıkaracak tüketici kredisi uygulamasına başlayarak piyasaya bir canlılık getirmişlerdir. (35)

Başlangıçta kredi sisteminin, tüketici istekleri doğrultusunda gündememe gelmemesi ve alt yapı oluşturulmadan uygulamaya girilmesi sorunlar yaratmış olmasına rağmen bankalar tüketici kredilerinden önemli yararlar sağlamışlardır.

Bankalar bu piyasaya girdiklerinde hiçde küçümsenmeyecek rakamlar olduğunu farkettiler. Bankalar hedefledikleri orta gelir grubundan beklediklerinin üzerinde bir taleple karşılaşmışlardır. Bu konudaki kredi satabilirmiyiz endişeleri ortadan kalkmıştır. böylece, Bankalar finansman hacimlerini genişletmişler ve yeni müşteriler kazanmışlardır.

Tüketici kredilerinde bankaların yöneldiği hedef kitle orta ve üst düzeyde gelir elde eden ücretli, emekli ve serbest meslek sahipleridir. Bankaların mevduat kaynaklarının % 80'inin bireysel mevduat, % 20'sinin ise ticari mevduattan oluştuğu göz önüne alınırsa bankalara kaynak sağlayan grubun bu kaynaktan aracısız yararlanması faydalı olmuştur.

Tüketicilerine toplumsal açıdan bakacak olursak hayat standardını ve refah düzeyini iyileştirdiğini görürüz. Finansman yükü üretici firmanın üzerinden alındığında üretimde maliyetin yapısı

(35) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s. 22-23

değişmekte, finansman maliyeti azalmaktadır. Finansman maliyetinin düşmesi şirketlere daha ucuz ve kaliteli mal üretmeye yönelterek enflasyona karşı olumlu etki yaratmış olacaktır.

Kredi riskinin, az sayıda firma yerine, binlerce düzenli geliri olan insan üzerine kaydırılması, daha emniyetli kredi kullandırımını gündeme getirmiştir. Ayrıca daha hareketli bir nakit giriş çıkışı da başlatmıştır. Çünkü bireysel krediler aylık taksit ödeme esasına dayanmaktadır. Bankacılık kesimine sağladığı diğer bir etkide Varlığa Dayalı Menkul Kıymet ile ilave bir kaynak sağlamasıdır. (36)

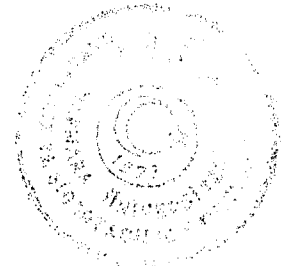
II- Bankaların Tüketici Kredisi Uygulaması

1- Tüketici Kredisi Uygulamasının İşleyiş Biçimi

Tüketici kredisinin işleyişinde uygulama esaslarını kısaca sıralarsak :

- Uygun Fiyat: Tüketici kredilerinin faizleri ülke çapında gerçek kişilerin ödeme gücüne paralel olmalıdır.
- Kolaylık: Kişiler basit, bürokratik engel olmadan kolayca kredi başvurularına yanıt alabilmelidir.
- Sürat: Kredi veren kurumun otomasyonla hızlı bir şekilde krediyi çıkartması önemli unsurdur.
- Yaygınlık: Kredilerin tahsisi ülke çapında yaygın olmalıdır ki faydalanma gerçek anlamda sağlanabilsin.

(36) Tüketici Kredilerinde Alanda Satanda Memnun, Finans Dünyası
Sayı: 43, Temmuz 1993, s. 43

- Gizlilik: Kişiler bankalardan alacakları kredinin gizlilik içinde gerçekleşmesi nedeniyle daha huzurlu olacaklardır. (37)

Ülkemizde tüketici kredileri mal ve hizmet finansmanı ve doğrudan nakit ödeme olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mal ve hizmet finansmanı şeklinde kullanılan kredilerde kredi müşterisi, banka ve banka ile anlaşma imzalamış bulunan satıcı firma olmak üzere üç taraf vardır. Müşteriler anlaşmalı firmalara başvurarak mal veya hizmet satın almakta, gerekli koşullar yerine getirildiğinde banka, işyerine satış bedelini ödemektedir. Doğrudan nakit ödeme şeklinde kullanılan tüketici kredisinde ise kredi kullanımı belirli bir mal veya hizmete yönelik olmamakta, müşteri kendisine ödenen nakdi krediyi istediği firmadan istediği mal ya da hizmeti satın alınmasında kullanabilmektedir. (38)

Organizasyon yapısı olarak, genel olarak bankalar Bireysel Bankacılık olarak ayrı bir birim oluşturmuşlardır. Bazı bankalarda ise krediler müdürlüğüne bağlı Tüketici Kredisi Birimi adı altında organizasyon yapısını oluşturmuşlardır. Kredi kartların da ise ya Bireysel Bankacılık birimi altında alt birim olarak oluşturulmakta ya da ayrı birim olarak organize olmaktadır.

(37) Ahmet TÜZÜN, Banka - Para ve Sermaye Piyasası Dergisi,
Haziran 1989, s. 17

(38) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s. 19-20

2- Kredinin Onaylanması

a- Tüketici Kredilerini Değerlendirme Esasları

Tüketici kredilerinin verilmiş yöntemi, ilk önce krediye müracaat etmeyle başlar ve bir süreç içerisinde devam eder. Krediye müracaatta, tüketici kredilerinin ortak özelliği müracaatların banka şubelerine yapılmasıdır. Bundan sonraki aşama ise, kredi verilmesi için istenen belge ve bilgilerdir.

Bu belgeler şunlardır: Kişi, herhangi bir kurumda ücretli olarak çalışıyorsa maaş bordrosu, serbest meslek geliri elde ediyorsa, başvuru tarihinden bir önceki yıla ait vergi levhası. Ayrıca başvuru sahibinden bir kefil istenmekte, kefilin de yukarıda sayılan belgeleri getirmesi istenmektedir. Emekliler için ise, gelirin belgelenmesi açısından maaşların yatırıldığı banka mevduat cüzdanları istenmektedir. Ayrıca yukarıda sayılı diğer hususlar emekliler içinde geçerlidir.

Şubeye gelen başvuruların şubece istihbarat ve ön değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu başvuru formlarına şubenin kendi görüşü de eklenerek merkeze gönderilmektedir. Bu ön değerlendirme-den sonra, olumlu veya olumsuz, tüm başvurular genel müdürlüğe gönderilmektedir. Genel müdürlük, bireysel bankacılık bölümü değerlendirmeyi yaparak, sonucu şubelere bildirir.

Kredilerin değerlendirilmesi yöntemi ise bankalar arasında bir birlik göstermektedir. Değerlendirme ise; kredilendirmenin teorik olarak anlatırken kredinin C'lerini açıklamıştık. Bunlar, karakter (character), kapasite (capacity), sermaye (capital), mad-

di teminat (collateral) ve koşullar (conditions) idi. Burada müş-
terinin geri ödeme isteği ve alışkanlığı demek olan karakter ile
müşterinin geri ödeme gücünü gösteren kapasite çok önemlidir. Ka-
rakter belirlemede kişinin kredi geçmişi ile ilgili bilgiler kul-
lanılmaktadır. Ülkemizde kredi kullanan müşteriler hakkında bil-
gilerin toplanacağı ortak bir istihbarat birimi bulunmadığından
uygulamada zorluklarla karşılaşmaktadır. Bundan dolayı istihba-
rat, şubeler tarafından yapılmaktadır. Müşterinin doğruluğu ve
dürüstlüğü hakkında en iyi şekilde, kişiye en yakın konumda
bulunan şube karar vermektedir. (39)

Moralite değerlendirmesi yaparken şu hususlar göz önüne alı-
nır.

a- Kişinin iş yaşını doldurmuş olduğu nüfus kaydından teyit
edilir. (hukuki ehliyet-yaş)

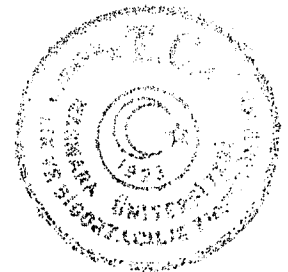
b- Maaş ve ücret geliri kazanan kişinin iş ünvanı, çalışma
şekli (tam gün - yarım gün) ve ücreti işverenden alınacak yazıyla
teyid edilir.

kabul edilebilir bir neden olmaksızın sık sık iş ve adres
değiştirenlere dikkat edilmelidir.

Son iş yerinde kaç yıl çalıştığı, sık iş değiştirmişse neden-
leri araştırılmalıdır.

Gelir kaynağı ne olursa olsun kişinin istikrarlı bir mesleğe
ve gelire sahip olduğunu kanıtlaması istenmelidir.

(39) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s. 21

c- T.C.Merkez Bankası protestolu senet ve karşılıksız çek kayıtları, kredi kartı hamilleri için kredi kartı kuruluşlarının kayıtları taksitli satış yapan kuruluşların ödeme kayıtları araştırılmalıdır.

Kapasiteyi belirleyici en önemli faktör kişinin gelir düzeyidir. Gelirin zorunlu harcamalar ve diğer giderlerden sonra kalan bölümü (net gelir) kişinin ödeme gücünü tayin etmede belirleyici olmaktadır. Ülkemizde kredi miktarının tespitinde, genellikle aylık net gelirin taksit tutarını karşılaması koşulu aranmaktadır. Bu yüzden bankaların başvuru formlarında aylık gelirlerin ve aylık giderlerin belirtilmesi istenmektedir.

Ödeme kaynağının belirlenmesinde de şu noktalar göz önüne alınır.

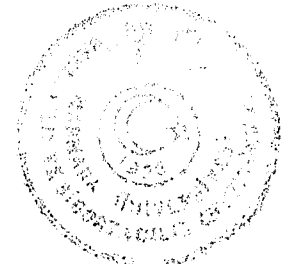
a- Müşteriye krediyi hangi kaynaktan ödeyeceği sorulmalı,

b- Aylık gelir kredi vadesi boyunca istikrarlı ve yeterli olmalıdır. Ödemeye kaynak teşkil edebilecek sabit aylık gelir türleri arasında maaş, ücret, gayrimenkul kiralari, mevduat ve tahvil, gelir değişkense serbest meslek kazancı en az iki yıllık gelir vergisi beyanname örnekleri aranmalıdır.

c- Ödeme kaynağı olan gelir istikrarsız ise, teminata bakılmaksızın kredi reddedilir.

Üçüncü kriter olan sermaye kişinin net varlığıdır. Bunun içinse;

a- Gelirin belgelerle teyidi gerekir. gayrimenkul kiralari

için kontrat, serbest meslek kazançları için vergi levhası,

b- Giderlerin ve borç ödemelerininin gizlenmesi veya düşük beyan edilmesi ihtimaline karşı dikkatli olmak gerekir.

c- Kişilerin sahip olduğu servet unsurları bir yedek ödeme kaynağı oluşturur. Banka hesapları, gayrimenkuller ve taşıt araçlarına dair beyanlar kontrol edilmelidir. Bu aktifler üzerinde üçüncü şahıslar lehine tesis edilmiş haklar olup olmadığı incelenmelidir.

Dördüncü kriter teminat ise kefil, menkul kıymet rehni, aylık geri ödeme taksitleri tutarında düzenlenen teminat senetleri, otomobil üzerine rehin tesisi veya peşin haciz gibi şekillerde olabilmektedir.

Son kriter, ekonomik koşullar ise, kişinin en başta kapasitesini daha az olarak diğer özelliklerini etkilemektedir. Ayrıca bankaların tüketici kredisi uygulamasında önemli bir faktör olan faiz politikası da ekonomik koşullara göre değişmektedir. (40)

a- Tüketici Kredisi Verilecek Kişilerle ilgili Kriterler

- Gerçek kişi olması (genel kural bu olmakla beraber, taşıt kredisi tüzel kişilerde kullanılmaktadır.)

- Kişinin düzenli gelire sahip olması

- Esnaf ve sanatkarların ticaret odalarına veya derneklere kayıtlı olmaları. (41)

(40) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s. 21

(41) Milliyet Gazetesi, Tüketici Kredisi Eki, 30 Mayıs 1989

- Başvuru sahibinin, bankaca yapılacak soruşturma neticesinde moralitesi ve kredibilitesinin yüksek olması

- Çok sık iş ve adres değiştirmemiş olması

- Kefil olarak göstereceği kişilerle akrabalık ilişkisinin bulunmaması ve bu kişilerin bankaca kabul edilebilecek niteliklere sahip kişiler olması

- Bankanın kendi mensuplarının bu krediye başvurması halinde ise, Bankalar Kanunu'na göre, ancak brüt maaşlarının en fazla üç katına kadar kredi kullandırılabilir.

b- Tüketici Kredisi Verilmeyecek Kişilerle ilgili Kriterler

- Bankanın tespit ettiği taban gelirden geliri düşük olanlar

- Moralitesi bozuk olanlar

- Beyan ettiği maaşı belge ile teyid edemeyenler

- Bir işyerinde kadrosuz çalışanlar

- Tüketici kredisini ticari amaç için kullananlar

- Aynı aile ve firmadan zincirleme talepte bulunanlar

- Asgari kredi limitinin altında kredi talebinde bulunulması

- Gerçek dışı bilgi beyan edenler

- Bankaca kredisi tasfiye edilmiş bir firmanın sahipleri ile

aile fertleri. (42)

- Sabit bir işi olmayanlar

- Başvuru formuna eklenmesi gereken belgeleri eksek verenler

veya eksiklerini tamamlamayanlar

(42) Milliyet Gazetesi, a.g.m.

- Karşılıksız çek keşide eden veya senetleri protesto olan kişiler

- Tüketicinin kefil olarak gösterdiği kişiler ile akrabalık ilişkisinin bulunması ve bu kişilerin nitelikleri itibarıyla bankaca kabul edilmeyen kişiler olması

III - Kredinin Tahsilatı

Tüketici kredilerinde geri ödemeler şubelere yapılmakta ve geri ödemenin izlenmesi ise, genel müdürlüğün Bireysel Bankacılık Birimlerinde izlenmektedir. Kredi kartlarında işyerlerinin elinde toplanan satış belgeleri tüm şubelere, yalnız ödeme yetkisine sahip şubelere veya büyük şehirlerde özel olarak oluşturulmuş merkez kasalara gelebilmektedir. Kontrol edilen belgelerin bedelleri işyerlerine ödenmektedir. Bazı bankalar şüpheli işyerlerinin isimlerini içeren üye işyerleri kontrol listesi hazırlayarak şubelere göndermektedir. Şube, belge getiren işyerlerini bu listeden kontrol etmekte, listede yer almaması durumunda satış belgelerini kontrol etmeden işyerine ödeme yapmaktadır. İlgili bankanın kredi kartı merkezine gönderilen satış belgeleri kontrol edilerek sisteme girilmektedir. Daha sonra, onbeş günde bir veya ayda bir olmak üzere merkezde hesap dökümü yapılarak kart sahiplerine gönderilmektedir. (43)

Yetkililer Türk Tüketicisinin bilinç olduğunu ve geri ödemelerde çok büyük bir sorunla karşılaşılmadığını belirtmektedirler.

(43) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s. 22

IV- Kredi Değerliliği Sorunu

Kredilerde geri ödememe riski kredinin çoğunlukla verilme kararı aşamasında doğar. yani kredibilitesi yeterli olmayan firma veya kişiye kredi verilmişse verilen kredinin riski yüksek demektir.

1988 yılından itibaren verilmeye başlayan tüketici kredilerinde kredi kullandıran kuruluşlar açısından kredi değerliliği sorunu gündeme gelmiştir.

Türkiye'deki uygulamaya bakıldığında sistem tüketici istekleri doğrultusunda gelişmediği için kredi veren bir kısım bankaların alt yapılarında önemli eksiklikler vardır. Otomasyon yapıları istenen düzeye ulaşmamıştır. Bu eksiklikler kredi değerlendirmesinin gerçekçi ve süratli yapılmasını engellemektedir.

Ülkemizde tüketici kredisi uygulamasının yaygınlaşması ile, bu alanda bazı yetersizlikler ve aksaklıklar ortaya çıkmıştır. En önemlilerinden biri tüketici kredisi kullanan müşteriler hakkında bilgilerin toplanacağı ve sistemin kötüye kullanılmasını engelleyecek ortak bir istihbarat biriminin bulunmasıdır. Kredilerin sağlıklı dönüşümünü sağlamak için gerçek ihtiyaç sahiplerinin ödeme güçlerinin doğru belirlenmesi gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmek için de kredi talep eden kişilerle ilgili objektif kriterlere göre derlenmiş ve değerlendirilmiş bilgilere dayanılarak yapılan kredi değerliliği çalışmalarının sonuçlarının saklandığı bilgi bankası niteliğinde merkezi bir istihbarat birimine ihtiyaç

vardır. (44)

Türkiye'de gelişmiş bir bilgi bankasının olmaması, bazen sorunları da beraberinde getirmektedir. Örneğin; kişi herhangi bir bankanın şubesinden aldığı krediyi, başka bankalardan da talep edebilmektedir. Kredi alabilmek için başvuru ekinde sunduğu belgeler uygunsa, başvurduğu bankalardan olumlu cevap alabilme olasılığı çok yüksektir. Aylık taksitlerini öderken zorlandığında imdadına yetişecek, bir diğer bankanın kredisi olacaktır.

Türkiye'de kredi talep edenler hakkında bilgi toplama işlemini her banka kendisi yapmaktadır. Bankalar tüketici kredisi verirken merkeziyetçi bir sistemle değerlendirme yapmakta ve uluslararası alanda kabul görmüş bilgisayar programları ile puanlama yoluna gitmektedirler. Bu değerlendirmelerde etkili olabilecek her verinin karşılığında bir puan bulunmaktadır. Bütün bilgiler bilgisatara girildiğinde oluşacak toplam puana göre değerlendirme yapılır. Yalnız, bankaların topladığı bilgiler banka bünyesinde gizli tutulmakta olup, sebebi bankaların müşteriler hakkında diğer banka ve kurumlara bilgi vermesinin yasak olması ve bilgi verenlerin yaptırımı uğramasını düzenleyen Bankalar Kanunu'nun 83'üncü maddesi durumu zorlaştırmaktadır.

(44) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s. 25

1- Merkez Bankası Risk Santralizasyon Merkezi

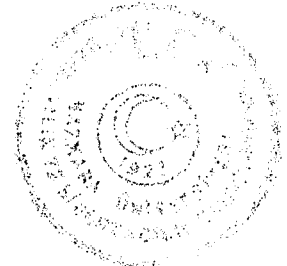
Bankaların ticari kredi müşterilerinden belirli bir montanın üzerinde limiti veya riski olan firmaların kendi türlerine göre limitleri ve riskleri ile ilgili bilgiler T.C. Merkez Bankası bünyesindeki "Kredi Risk Santralizasyon Merkezi"nde tutulmakta ve ilgili bilgiler bankalara ayda bir aktarılmaktadır. (45)

Merkez Bankası bankalara gönderdiği bir yazıyla Şubat 1991'den başlayarak bankaların 4 Mayıs 1988 gün, 88/12937 Sayılı Bankalarca Tesisi Gereken Karşılıklar hakkında Bakanlar Kurulu kararının 2. maddesi hükümlerine göre idari veya kanuni takip hesaplarında izlenmesi gereken ferdi kredi alacaklarının özel şahıs borçlarına ait kimlik bilgilerinin bankalarla Merkez Bankası arasındaki değişimini öngörmüştür.

Uygulama negatif nitelikli bildirim şeklinde olmakta, kredi kartlarını ve ferdi kredileri kapsamaktadır. Mayıs 1992'ye kadar bu uygulama Merkez Bankası olanaklarıyla sürdürülmüştür. Mayıs 1992'den itibaren uygulama ana bilgisayar ortamında yürütülmeye başlanmıştır. Yeni uygulamaya geçilmesi ile birlikte bilgi değişimi bir aylık dönemler halinde yapılmaktadır.

Bankalar bu uygulama nedeniyle idari ve kanuni takip hesaplarında bulunan bütün alacakları hakkında, izleyen aylarda ise yalnız o ay içinde takip hesabına aldıkları ve/veya tahsil ettikleri alacaklar hakkında Merkez bankasına bildirimde bulunacaklardır.

(45) Asuman BEBİTOĞLU, a.g.e., s.25

Bildirimle ilgili olarak ad, soyad, doğum tarihi, nüfus cüzdanı seri numarası ve tahsil kodu Risk Santralizasyon merkezine bildirilmek zorundadır. Merkez Bankası bütün bankaların bildirdiği bilgileri toplar, konsolide diskette bildirim yapan bankalara bildirir. Diskette bilgi veren bankaların isimleri saklı tutulur.

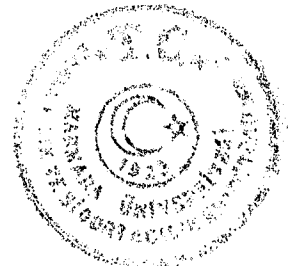
2- Kredi Bürosu

Kredi Bürosu 1995 yılında onbir bankanın ortaklığı ile anonim şirket şeklinde kurulmuştur. Tüketici kredisi kullanan kişilerin pozitif ve negatif bilgileri kendi ortaklarına ve talepte bulunan diğer kurumlara ea bir ücret karşılığında sunmak üzere kurulmuştur.

Şu an sadece tüzel kişilik olarak kurulmuş olan kredi bürosu henüz faaliyete geçmemiştir. Şu anki aşaması yurtdışından anlaşılacak kuruluşun seçimi yapılmaktadır. Seçim sonrası bu kuruluşun bir adaptasyon sürecinin tamamlanması da gerekmektedir. Ayrıca, tahminen 12 ay sürecek olan proje faaliyetlerinden yapılmaktan sonra 1997 ocağında faaliyete geçilmesi düşünülmektedir.

3- Otomasyonun Önemi

Tüketici kredisi uygulamasının yaygın olduğu ülkelerden kredi verecekleri kişiler hakkındaki istihbaratı sağlamak bölgesel kredi kurumları kurulmuştur. Bu kurumdan istenilen bilgi belirli bir ücret karşılığında sunulmaktadır. Bu bürolar yurt çapında bir iletişim ağı ile birleştirildiğinden bankalara beyan edilen bilgilerin doğruluğunu süratle araştırabilmekte ve kredinin tahsi-

sini hızlandırmaktadır.(46) Bankalar, tüketici kredisi verirken mükerrer kredilendirmeyi önlemek için, yani bir müşterinin bankanın bir şubesinden aldığı krediyi, yine aynı bankanın bir başka şubesinden de kredi alması halinde, müşterini bu bankaya yüklediği toplam risk artmaktadır. Bu sorunu çözecek olan elektronik bilgi işlem ağıdır. Elektronik bilgi işlem ağı % 100 olmayan bankalar bu tür kredileri kontrol altına almayı başarabilmektedir.

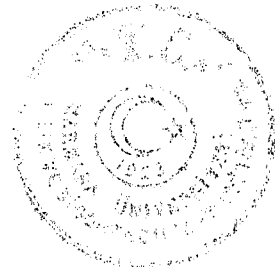
Bilgi işlem ağı % 100'e çıkarmış olan bankalar, aynı zamanda otomasyon merkezlerinde bulunan ana bilgisayarlardan tüm şubelerin risk kontrolünü yapabilmek olanağına sahiptirler. Bu nedenle bilgi işlem ağı % 100 olan bir bankanın her hangi bir şubesinde kabul görmüş bir tüketiciye verilen kredinin yine o şubece banka genelinde bir risk olup olmadığının kolayca görülebilme imkanı bulunmaktadır. Bu avantajlara sahip olan bankaların bu tür kredi uygulamalarında diğer bankalara nazaran daha avantajlı bir duruma geçmektedir.

Bireysel kredilerin verilmesine ilişkin sürecin kısaltılmasında otomasyondan yararlanılmaktadır. Kredi taleplerini klasik yapı 1-7 günde sonuçlandırılırken, otomasyonu tamamlamış bankalarda dakikalarla ifade edilen bir zaman sürecinde değerlendirilme yapılmaktadır.

Protestolu senedi ve karşılıksız çekinin olup olmadığı, yasal takip durumu anında bilgisayar aracılığıyla öğrenilebilmektedir.

Ayrıca, otomasyonunu tamamlamış bankalarda makineler aracı-

(46) Para Sermaye Dergisi, Ahmet Tüzün, Sayı 17

lığıyla müşteri durumu (ödemelerini yapıp - yapmadığı) sürekli izlenebilmekte ve gerekli önlemleri gecikmeden alınmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda geri ödemelerin otomatik vezne makinaları ile yapılması, banka açısından işlem hacmini azaltmakta ve fazla personel gereksinimi olmayacağından maliyetleri aşağıya çekebilmektedir. (47)

iş seyahatlerinin artması, iki çalışanlı ailelerin yaygınlaşması günlük çalışma saatlerinin uzamasıyla müşteriler bütçe yönetimi ve kullanımında esnekliğe ve kullanılışığa öncelik verir hale gelmişlerdir. Üstelik, kişi ve kuruluşlar, paralarını yatırbilecekleri/çekebilecekleri banka dışı bir çok alternatifte ATM'ler sayesinde sahip hale gelmişlerdir. Para transferleri hızlanmakta, yığınlar halinde oluşan hamallıktan kurtulmaktadır. tüm birimler arasında bilgi akışı sağlanarak kredi kullananların durumu hakkında anında bilgi edinme olanağını sağlamaktadır. (48)

V- Tüketici Kredilerinin Muhasebe Kayıtları

Tüketici kredisi talep eden (x) açılan hesabından ödeme yapılacak ana para, faiz, vergi ve fonu içeren aylık taksit senetlerinin tahsilinde bu kalemler (x) hesabının borcuna yazılır.

----- / -----
(x) Hesap

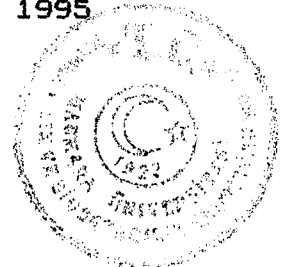
- Faiz
- Vergi
- Fon

----- / -----

Aynı zamanda faiz mahsupla kredi faizleri ve gelirleri ta-

(47) Dünya Gazetesi, 5 Haziran 1992

(48) Uzman Gözüyle Bankacılık, Teknobankacılık, Mart 1995

hakkuk ve reeskontları hesabına alınır.

----- / -----
Kredi faizleri ve gelirleri
Tahakkuk ve reeskontlar
- Kısa vadeli teminatlı krediler
----- / -----

Aylık taksidin tamamı olan ana para, faiz, vergi ve fon tahsilatında ise işlem;

----- / -----
Kasa
- Kısa vadeli teminatlı krediler
- Kredi faizleri ve gelirleri
- Tahakkuk ve reeskontları
----- / -----

olarak kaydedilir.

D- KULLANDIRILAN TÜKETİCİ KREDİLERİNİN GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Ülkemizde, özellikle 1989 yılında kullanılmaya başlanmış olan tüketici kredileri hızlı bir gelişme süreci göstermiş oldukça yüksek bir ciroya ulaşmıştır. Yıllar itibari ile kullanım oranlarına bakıldığında zaman 1989'da toplam 120.056 milyon TL. iken 1994 yılı sonunda toplam 34.7 trilyon TL. olmuştur. Yıllara göre tüketici kredisi uygulamasının gelişim aşamalarını Tablo-1'de şu şekilde görmek mümkündür.

Tablo 3 Tüketici Kredileri Miktarı

1989	120.0	Milyar TL.
1990	4.1	Trilyon TL.
1991	7.8	Trilyon TL.
1992	16.6	Trilyon TL.
1993	18.1	Trilyon TL. (*)
1994	34.7	Trilyon TL. (*)
Toplam	81.4	Trilyon TL.

* 1993 ve 1994 yıllarına ait rakamlar açılan tüketici kredisini kredisi miktarlarını göstermektedir.

Kaynak: Bankalar Birliği, tüketici kredisi konsolide raporları ve 19 Mart 1995 tarihli Sabah Gazetesi

Tablo incelendiği zaman 1993 yılında tüketici kredilerinin artış hızının düşmesi dışında, artış katlanarak devam etmektedir. 1993 yılındaki yavaşlama, hükümetin tüketimi kısıtlamak için almış olduğu kararlardan kaynaklanmaktadır. 1994 yılında yeniden piyasanın canlandırılması için tüketici kredilerine başvurularak içi tüketim canlandırılmış ve piyasadaki durgunluk bu sayede çözülmüştür. Tüketici kredilerinin Haziran 1995 sonu itibarıyla toplam rakam olarak 95 Trilyona ulaşmışken, 1989'daki 15.585 kişi tüketici kredisi kullanmışken Haziran 1995'de bu rakam da 4.319.620 ye ulaşmış bulunmaktadır. Bu rakamlar 6 yıl gibi çok kısa bir sürede tüketici kredilerinin ulaştığı boyutleri açıkça göz önüne sermektedir. Yine 1994 sonu itibari ile tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki oranının % 14,7'e ulaşmış bulunmaktadır.

Tablo 4: Tüketici Kredilerinin Mal ve Hizmet Gruplarına Göre Dağılımı (Milyon TL)

	1993	1994	1995/2
Otomobil alımı	14.679.772	9.547.035	6.929.448
Beyaz-elektrikli eşya	2.689.257	2.922.099	1.768.625
Konut	4.896.901	5.376.173	1.338.120
Ev eşyası	2.493.766	1.180.249	684.879
Mesleki amaç	700.451	451.871	202.955
Eğitim	214.395	121.340	94.740
Tatil	250.780	200.590	67.093
Yakıt	27.250	49.585	20.777
Gıda	18.486	70.212	78.983
Giyim	17.471	68.948	97.734
Diğer	8.798.207	4.436.207	7.566.979
Toplam	34.787.736	24.426.830	18.850.383

Tablo-4 ye baktığımızda tüketici kredilerinin normal dönemlerde yaklaşık % 40 dolayındaki kısmı otomotiv alımında, % 10 dolayındaki kısmı beyaz eşya ve elektrikli eşya alımlarında, % 10-15 dolayındaki kısmı konut alımlarında, % 5 dolayındaki kısmı ev eşyası alımında kullanılıyor.

İstanbul Sanayi Odası, 1994 yılında üretilen başlıca sanayi ürünlerinin değerlerini yayınlamıştır. Bu değerler üretim değerlerini kapsamaktadır. Türkiye'deki üretiminin tamamını kapsama-

Kaynak: ÇEKER Mustafa, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Tüketici Kredileri Açısından Bankalara Getirdiği Yükümlülükler, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yıl 6, Sayı 15, Haziran 1995, s. 14

değeri 33.5 trilyon lira otomobil, 11.0 trilyon diğer araçlar olmak üzere 44.5 trilyon liradır.

1994 yılında otomotiv sektörü için kullanılan tüketici kredisi 9.5 trilyondur.

Üretim değerine ve binek otomobili üretim değerine göre yüksek bir rakamdır. Yalnız, tüketici kredilerinin genelde "ithal otomobiller" için daha fazla kullanılmaktadır. Her şeye rağmen tüketici kredisinin otomotiv sektöründe, binek otomobili üreten firmalar için önemi ortaya çıkmaktadır.

İstanbul Sanayi Odası rakamlarına göre 1994 yılında beyaz eşyanın üretim değeri 29.1 trilyon lira, elektrikli eşyanın 13.5 trilyon liradır. Buna karşılık 1994 yılında bankaların beyaz eşya ve elektrikli eşya için kullandırdıkları tüketici kredisi 2.9 trilyon liradır. Demek ki, tüketici kredisinin bu sektördeki payı önemli değildir.

Konut sektöründe üretim değerinin çok yüksek olması gereğinden kullandırılan tüketici kredisinin konut sektöründe talebi büyük ölçüde etkileyeceği söylenemez.

Neticede görülüyor ki, bankaların tüketici kredilerinin kullanımının artması veya azalması, bugün için sadece binek otomobili üreten firmalar bakımından önem taşımaktadır. (49)

(49) Tefik GÜNGÖR, Dünya Gazetesi, Tüketici Kredilerinin Toplam Tüketim içindeki Payı Büyük Değil, 9 Ekim 1995

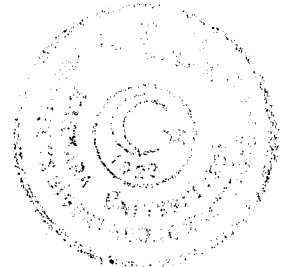
Tablo 5: Tüketici Kredisinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Meslek Grupları	Kullanılan Miktar (Milyon TL)	Kişi Sayısı
İşçi	13.928.733	793.093
Memur	23.945.832	1.838.408
Akademik ve Eğitim Personeli	2.824.799	135.608
Serbest Meslek Sahipleri	28.793.081	604.877
Yöneticiler	7.716.302	205.826
Tarım Sektörü Çalışanları	847.600	27.080
Emekliler	4.446.850	289.058
Diğer	10.746.877	406.316
Toplam(*)	93.250.074	4.300.266

Kaynak: 30.06.1995 Tarihi itibarı ile kümülatif, Tüketici Kredileri Konsolide Raporu

Memurlar, kişi sayısı olarak % 43'lük bir orana sahip oldukları halde miktar olarak % 26'lık bir orana sahip olmaları şunu ifade etmektedir. Genel olarak otomobil, konut gibi fiyatı yüksek mal gruplarından çok diğerlerine yönelmekte olduklarını göstermektedir. Serbest meslek ve yöneticiler için ise, tam tersi bir durum söz konusudur. Serbest Meslek Sahipleri, kullanan kişi sayısı olarak % 14'lük bir kesimi oluştururken, Miktar olarak % 31'lik bir tutar oluşturmaktadır. Görüleceği üzere, düzenli gelire sahip olan memur, işçilerle serbest meslek sahipleri büyük bir oran oluşturmaktadır. Bankalar genellikle bu gruplara tüketici

(*) Toplam 19 bankanın verilerini içermektedir.

kredisi kullandırmayı tercih etmektedirler.

Tablo 6: Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Kullanılan Miktar (Milyon TL)	Kişi Sayısı
18-25	6.569.348	201.473
26-35	23.305.608	1.161.046
36-45	27.289.529	1.205.961
46-55	12.901.996	482.397
56-65	3.569.787	140.763
66+	12.616.837	239.624
Diğer	2.225.783	221.202
Toplam (*)	88.478.888	3.652.466

Tüketici kredisini en çok talep eden grup 26-55 yaş grubudur. Yani, daha çok çalışan kesimden talep gelmektedir.

Tablo 7 : Gelir Gruplarına Göre Dağılımı

Gelir Grupları	Kullanılan Miktar (Milyon TL)	Kişi Sayısı
5.000.000 TL'ye kadar	15.080.516	1.302.280
5.000.000- 10.000.000	15.412.595	767.688
10.000.000- 15.000.000	10.654.305	427.708
15.000.000- 20.000.000	15.747.474	371.002
20.000.000- +	27.907.795	510.482
Diğer	3.676.203	273.306
Toplam (*)	88.478.888	3.652.466

Miktar olarak bakıldığında enbüyük grubu orta gelir grubu oluşturmaktadır. Düşük gelir gurupunun hiçte azımsanmayacak bir rakam olması riskin artmasına yol açmaktadır. Kullanan kişi sayısı olarak herne kadar % 40'lık bir oran olsada bu kişilerin vasisiz kişiler olması ilerideki, ekonomik şartlarının bozulması durumunda riskli olacakları dikkate alınması gerekir.

Tablo 8: Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Kullanılan Miktar (Milyon TL)	Kişi Sayısı
İlkokul-Ortaokul	21.149.943	1.022.946
Lise	31.583.973	1.352.463
Fakülte ve Yüksekokul	32.623.817	1.010.427
Diğer	3.121.155	266.630
Toplam	88.478.888	3.652.466

Kaynak : Bankalar Birliği Tüketici Kredileri Konsolide Raporları

Tüketici kredisi kullananlar içinde eğitim düzeyi yüksek olanların oranı dikkat çekmektedir. Bu da gösteriyorki, bu kesime tüketici kredileri daha iyi anlatılmakta ve bu grubun daha çok hitap edilmektedir.

Tablolar tam olarak bir gerçeği yansıtmada genel bir fikir edinmek açısından yararlıdır.

1989-1993 döneminde Türkiye'de tüketici kredilerinin otomobil ve ev tipi buzdolabı üretim işletmelerine ve satışlarına et-

kisini inceleyecek olursak; 1988-1992 döneminde bir çok sanayi dalı ekonomik durgunluktan şikayet ederken, otomobil gibi bazı sanayi dallarında önemli bir gelişme sağlanmıştır. Bu gelişmede tüketici kredilerinin önemli bir payının olduğu öne sürülebilir.

Otomotiv sanayi içinde otomobil üretimi ilk sırayı almaktadır. Toplam üretimden (miktar) % 70-80 arasında pay alan otomobil üretimi sektörün en dinamik ve gelişen koludur. 1983 yılında 42.607 otomobilin üretildiği ülkemizde, 1992 yılında 265.229, 1993 yılının ilk altı ayında ise 165.939 otomobil üretilmiştir.

Bu artışın en önemli nedenlerinden biri ülkemizde son yıllarda artan iç taleptir. 1988 sonrasında zaman zaman tüm sektörlerde olan durgunluk, otomobil üretimini çok az etkilemiştir. Son on yıl içinde yalnızca 1987-1988 döneminde üretim artışı olmuştur. Özellikle son 3-4 yılda % 30-35'lik bir üretim artışı yaşanmış olması ve bu üretimin iç pazara yönelik olması çok önemli bir gelişmedir.

1992 yılı sonu itibari ile 277.252 kişi otomobil kredisinden yararlanmaktadır. 1992 yılında ise 265.229 adet üretimi, 54.053 adet ithal ve 8.780 adet ihraç olmak üzere piyasaya net olarak 310.502 adet araç girmiştir. Otomobil kredilerinin genellikle yeni arabalar için kullanıldığı varsayılırsa, otomobil satışlarının büyük ölçüde otomobil kredisi ile yapıldığını iddia etmek yanlış olmayacaktır. Şüphesiz bankaların eski otomobillere de kredi verdiğinide dikkate almak gerekir. Otomobil satışlarında da 7 trilyon TL civarında otomobil kredisi 1992 sonu itibari ile

kullanılmıştır. Böylece tüketici kredilerinin otomobil finansmanında önemli bir yer kapladığı görülmektedir. (50)

Tüketici kredileri uygulaması özellikle son beş yıldır otomobil sektörüne bir canlılık getirmiş, sektörün krizden etkilenmesini belirli ölçüde önlemiştir. Özellikle 1990 yılından sonra otomobil ithalatının kolaylaşması sonucu ithalatın artması ve bunun sonucu olarak iç piyasada çıkabilecek problemler, tüketici kredisinin yardımı ile atlatılmıştır.

Buzdolabı sanayi işletmeleri ise otomobil işletmeleri gibi tüketici kredilerinden önemli derecede yararlanmışlardır. Türkiye buzdolabına bir ölçüde doymuş olmasına rağmen, tüketici kredileri sektöre dinamizm getirmiştir.

1994 yılına ilk aylarından itibaren finans kesiminde ortaya çıkan kriz sonucu tüketici kredilerinin kesilmesi otomobil ve beyaz eşya sanayilerinde satışları durma noktasına getirmiştir. (51)

Tablo 9: Bireysel Kredilere Uygulanan Faiz Oranları

Bankalar	Vadeler (Aylık Yüzde)					
	3 Ay	6 Ay	12 Ay	18 Ay	24 Ay	36 Ay
T. Vakıflar Bankası	5.50	6.00	6.50	6.75	7.00	7.25
Toprakbank	-	7.00	-	7.00	-	-
Pamukbank	7.50	7.75	8	-	-	-
Yapı Kredi	7.50	7.75	8	-	-	-
Garanti Bankası	7	7.25	7.30	-	-	-
Koçbank	-	6.30	6.50	6.75	-	-
T. Ticaret Bankası	-	-	7	8	-	-
Etibank	8.50	9	9.50	-	-	-
Halkbank	-	6.50	7	7.50	8	-
Akbank	6.60	6.80	7	-	-	-
işbankası	6.50	6.70	6.90	-	-	-

Kaynak : Ekonomik Trend 23 Temmuz 1995

D- TÜRKİYE'DE KREDİ KARTI UYGULAMASI

Nakit kullanım alışkanlığının yüksek olduğu Türkiye'de plastik paranın ilk örneği kredi kartları 1970'li yılların ürünüdür.

Ülkemizde ilk kredi kartı 1968 yılında Koç Grubu Diners Club Ünyeleriyle, sınırlı müşteriye hitap eden Setur Diners Club Kredi Kartları ve Turizm A.Ş. tarafından çıkarılan Diners Club'tür. 1975 yılında Anadolu Kredi Kartları A.Ş. devreye girmiş, Dünyanın üç büyük kredi kartından biri olarak kabul edilen Visa yı müşterilerine sunmuştur. (52)

Türk bankacılığında kredi kartı kullanım oranının henüz A.B.D'nin 8'de 1'i, Avrupa'nın ise 4'te 1'i oranındadır. Türkiye'nin kredi kartlarından dolayı 800 milyon Dolarlık döviz girdisi olmaktadır.

Türkiye'nin bireysel bankacılıktaki yerinin teknik açıdan küçümsenemez boyutta ve kart kullanımını son yıllarda çok artmıştır. Ama yine de Avrupa'nın büyük ülkelerine oranlandığı zaman düşük bir rakam ortaya çıkmaktadır. Avrupa'da temsil konusu da bu kart hacimleriyle yakından ilgilidir. Plastik kart kullanım oranı ABD'de yüzde 40, Avrupa'da yüzde 20'lerde iken Türkiye'de sadece yüzde 5 dir.

(50) Mehmet Baha KARAN, Uzman Gözüyle Bankacılık, 1989 - 1993 Döneminde Türkiye'de Tüketici Kredilerinin ve Ev Tipi Buzdolabı Üretim İşletmelerine ve Satışlarına Etkisi Aralık - 1994, s. 56 ve 58

(51) Mehmet Baha KARAN, a.g.m., s. 65

(52) Orhan DEMİRAG, Finans Dergisi, Pusuda Bekleyen Bir Sorun Var Sayı: 4, Nisan - 1990, s. 47

Türk bankalarının çok rekabetçi ve yenilikçidir. Bu yönüyle, Amerikan bankalarına benzerken, Avrupa bankalarına göre de muhafazakarları daha az olduğundan Türkiye’de, ürünün piyasaya girmesi bazen Avrupa’dan daha önce olmaktadır.

Tablo 10: Banka Kart Çeşitleri

Banka Kart Tipi	Banka Kart Adedi
Elektron (Visa)	1.022.478
Plus (Visa)	320.793
Elektron ve Plus (Visa)	1.651.497
Cirrus ve Maestro	1.505.421
Banka logolarını taşıyan kartlar	7.583.161
Toplam	12.083.350

Kaynak: Dünya Gazetesi, 10 Kasım 1995

Tablo 11: Kredi Kart Adedi

	Kredi Kartı Adedi		
	1993	1994	1995
Mastercard	142.826	166.112	284.458
Visa	1.178.326	1.301.020	1.651.492
Diğer.....	116.648	96.975	76.257
Toplam	1.437.800	1.564.107	2.012.207

* 30 Eylül 1995 itibariyle

Avrupa'nın en büyük ödeme sistemleri kuruluşu olan Europay International, 120 milyon Mastercard ve Maestro kartı ile Avrupa'nın en büyük ödeme sistemleri kuruluşudur. Avrupa'da bir banka

müşterilerine mastercard vermek isterse Europay'a mürasat etmek zorundadır. 22 bankanın üye olduğu bu kuruluşun Türkiye'de yaklaşık 2.5 milyon kartı bulunmaktadır. (53)

F- LEASING (FİNANSAL KİRALAMA)

Ülkemizde 3226 sayılı kanunun çıkması ile gündeme gelen "Leasing" sözcüğü "Finansal Kiralama" sözcüğü ile beraber kullanılmaya başlanmıştır. Aynı kanun içerisinde leasing tarafları belirlenerek leasing alana (lessee), leasing verene de (lessor) denilmiştir. (54)

Finansal Kiralama (leasing) "European Leasing Association" (Avrupa Leasing Birliği) tarafından yapılan ve Finansal Kiralama Kanunumuz'da da benimsenmiş genel bir tanımla, "Belirli bir süre için, kiralayan ve kiracı arasında yapılan, kiracı tarafından seçilen ve kiralayan tarafından satın alınan malın mülkiyetini kiralayanda, kullanımını da belirli bir kira karşılığında belirli bir süre için kiracıya bırakan bir sözleşmedir. (55)

Finansal kiralamanın diğer kiralama usullerinden en büyük farkı, bakımı ve muhafazasının esas itibarıyla mal sahibinin sorumluluğunda bulunması gereken kiraya konu malın, tüm riski kiracıya devredilmektedir. Kiracı aldığı malın kendi hatası olmaksız-

(53) Belma TOPRAK, Dünya Gazetesi, Türkiye, Bireysel Bankacılıkta Küçümsenmeyecek Yere Sahip, 10 Kasım 1995

(54) Finansal Kiralama Kanunu, No: 3226, Resmi Gazete No: 18795 Tarih 28 Haziran 1985, md. 3

(55) İktisat Bankası Özel Projeler Bölümü, Finansal Kiralama, İktisat Bankası Yayını, İstanbul 1986, s. 2

zın uğrayacağı zarardan da sorumludur.

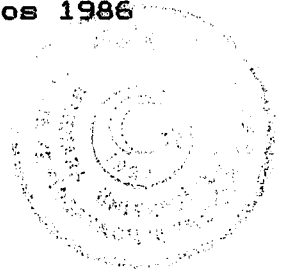
Alışıl gelmiş kira sözleşmelerinde, sigorta pirimleri ödenen kira bedeli içerisinde katılmakta iken, finansal kiralama bu masraflar kiracıya aittir. Görüldüğü üzere, kiracı, kiraladığı mala ait tüm risk ve menfaatleri aynen malın sahibiymişcesine belirli bir kira bedeli karşılığında devralır. Bu doğrultuda malın ekonomik ve hukuki sahibi birbirinden ayrılmaktadır. Yani kiralamanın, finansman amaçlı olması gerekmektedir.

Bu tür finansman yönteminde, yatırım yapan işletme (kiracı) ihtiyacı olan varlığı üreten satıcıdan bizzat kendisi seçip, beğenecek, ancak, kendi özkaynaklarını kullanmamak için, aracı finansal kiralama şirketinden faydalanacaktır. Finansal kiralama ile adi kiralama arasındaki en belirgin ayrım bu noktadadır. Zira adi sözleşmede kiracı ve kiralayan olmak üzere iki taraf vardır. Finansal kiralama da ise kiracı, kiralayan ve kiracının seçip, kiralayanın satın alarak kiracıya kiraladığı malı üreten veya satandır. (56)

Özellikle 1986 yılından sonra çeşitli banka ve kuruluşların önderliğinde uygulanmaya başlanan leasing, günümüze kadar en gelişen ve yaygınlaşan sektör olmuştur.

Firmalar, yapacakları yatırımın finansmanını ya kredi yoluyla ya da kendi özkaynaklarından finanse etmek zorundadırlar. Her iki durumda da çok kere vadede nakit çıkışı gerekmektedir. Özel-

(56) Vecdi UZUN, Dünya Gazetesi, Ana Hatları ile Finansal Kiralama Şekilleri, Sayı: 10573-1678, 24 Ağustos 1986

likle banka kredisi kullanılması halinde bankaların talep ettiği çeşitli yüksek oranda teminat, garanti ve bloke teminat işletmeleri finansman yönünden sıkıştırılmaktadır. Bu gibi durumlarda firmanın ileride sağlamayı düşündüğü nakit girişine uygun bir kira anlaşması ile yatırım gerçekleştirilmektedir. (57)

Kısa vadede likidite, karlılıktan daha önemlidir. Özkaynak veya kredi kullanılarak satın alma yoluyla yapılan yatırımlar, işletmenin likiditesini düşünerek finansal esnekliğinin kaybına neden olur. Özellikle imalat sektöründe, hammadde ve stok gerekliliği ile likidite elde olmadan düşerken, işletme sermayesi talebi büyük boyutlara ulaşır. İşte bu noktada leasing büyük önem kazanır ve yatırımların orta vadeye yayılmasını sağlar.

Leasing yöntemi ile amortismanına tabi her tür ekipman kiralanabilir. Ancak, yarı mamul, hammadde, sarf malzemeleri, yedek parça, know-how, patent ve software leasing'e konu olamaz. (58)

Çeşitli ülke uygulamalarında kiracı olarak, ilk planda çeşitli alanlardaki işletmeler, yatırımcı şirketler, daha sonra da kamu tüzel kişileri ve gerçek kişiler söz konusu olmaktadır. Gerçek kişiler bazen mesleki alanda, bazen de özel alanda finansal kiralama sözleşmeleri kurmakta olup, bunların birbirlerinden ayrılması gerekmektedir. Örneğin bir doktorun kendisi için gerekli iş aletlerini kiralaması ile evine gerekli olan televizyon gibi

(57) Trans Teknik Tic. A.Ş.'nin Yayınladığı Rehber Kitap, 1991
(58) İktisat Finansal Kiralama A.Ş. Yayın Organı, 1992

dayanıklı tüketim mallarını kiralanmasında olduğu gibi (59) FKK'da kiracı olacak kişiler için herhangi bir şart veya sınırlama öngörülmemiş olup, kiracının genel sözleşme ehliyetine sahip olması kural olarak yeterlidir.

Ülkemizde FKK md.5, genel bir biçimde yatırım malları ile tüketim malları arasında bir ayırım yapmamaktadır. Tüketim leasinginin asıl uygulama biçimleri kanun kapsamına alınmayarak leasingin bir finansman yöntemi olarak üretken alanlarda kullanılmasını sağlamak ve dayanıklı tüketim mallarını edinebilmek için bir araç olarak kullanılmasını önlemek amacının güdüldüğü söylenebilir. (60)

H- FİNANSMAN ŞİRKETLERİ

26.07.1994 tarihinde çıkan "Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" le finansman şirketlerinin kuruluşu düzenlenmiştir.

Kanuna göre; devamlı ve mutad iştiğal konusu olarak her türlü mal ve hizmet alımını kredilendirmek üzere ödünç para veren tüketici kredi şirketlerine finansman şirketi denmektedir.

Finansman şirketleri faaliyette bulunabilmeleri için Hazine Müsteşarlığına gerekli bilgileri sunduktan sonra faaliyet izin belgesi aldıktan sonra faaliyete geçebilirler.

(59) Atilla ALTOP, Finansal Kiralama Sözleşmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara - 1990, s.80

(60) Atilla ALTOP, a.g.e., s.69

Kuruluş için ise; şu şartlar aranmaktadır.

- a- Anonim şirket şeklinde kurulmalıdır.
- b- Ödenmiş sermayeleri 300 milyardan az olmayacak
- c- Hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olması ve nakit karşılığı çıkarılmış olması
- d- Sermayenin % 10'undan fazlasına sahip olan ortakların
 - 1- Haklarında iflas sebebiyle tasfiye kararı alınmamış ol-
maması
 - 2- Müflis veya konkordato talep etmemiş olmamaları
 - 3- Ağır hapis, yüzkızartıcı suç işlememiş olmamaları ve vergi kaçakçılığı suçlarından hüküm giymemiş olmaları gerekir.
- e- Tüzel kişi ortakların, mali bünyeleri taahhüt ettikleri sermayeyi karşılayacak düzeyde olmaları gerekmektedir.

Finansman şirketleri tüketici kredisi kullandırma ve sermaye piyasasında menkul kıymet ihracı ile mali piyasalardan ödünç para alınması dışında hiç bir işlem yapamamaktadır. (61) Böylece finansman şirketlerinin bankalara rakip olarak tüketici kredisi piyasasında faaliyet göstermeleri istenmektedir.

Finasman şirketleri, mal üreten firma ya da hizmet sunan satıcılarla finansman ilişkisini düzenleyen ve finansman şirketi ile tüketiciler arasında kredi işlemlerini düzenleyen yazılı sözleşme yapmak zorundadır. Sözleşmeler açık ve tüketiciyi yanıltıcı olmaması gerekir.

(61) Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Gelişme Esasları
Hakkında Yönetmelik, 26.07.1994

H- VARLIĞA DAYALI MENKUL KIYMETLER

Bir işletmenin aktifinde bulunan belli gayri likit varlıkların gelecekte sağlayacağı nakit akımlarını teminat göstererek ihraç edeceği menkul kıymetler aracılığı ile sermaye piyasalarından borçlanması işlemidir. Menkulleştirme (securitization) terimi, borçların toplanıp, yeniden şekillendirip menkul değerlere dönüştürülmesi ve yatırımcıya satışını içerir. Toptan borçlanmaların ve iştiraklerin satışında (factoring) (*) olduğu gibi Menkul değere çevirme (securitization) ile ek bir sermaye kaynağı yaratılmasıyla beraber bilançonun aktif yapısı da değişir. Ancak, toptan borçlanmaların ve iştiraklerin aksine, bu olay kendi başına satışı zor olan küçük kredi ihtiyaçlarının pazarlanmasında da sık sık kullanılır. ihraç edilen menkul kıymetlerin dayanağı, işletme aktifindeki varlıklar olduğu için, bu kıymetlere "Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler- Assed-Backed Securities" denilmektedir. (62)

Böyle bir tekniği;

- Devletin mali kurumlara müdahale dolayısıyla maliyetlerin yükselmesi,
- Rekabetin artması sonucu karlılık marjlarının düşmesi,
- Teknolojinin sağladığı olanaklar,
- Kaynak aktarma maliyetini düşürme, yani piyasaları etkileş-

(62) Tahsin ÖZMEN, Dünya Gazetesi, Menkul Kıymetleştirmenin (VDMK) Avantaj ve Dezavantajları, Sayı: 10573-3734, 25 Aralık 1992

tirme çabaları,

- Aracıların eliminasyonu,
- Ve/veya regülasyon gibi etmenler ortaya çıkarmıştır. (63)

Her türlü düzenli nakit karşılığında menkul kıymet çıkarmak mümkün olmakla birlikte, en yaygın kullanımı alacaklar karşılığında çıkarılmasıdır.

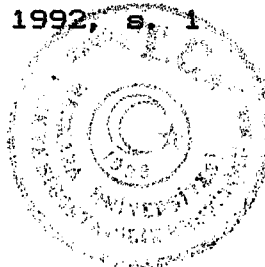
Düşük tutarlı senet veya sözleşmelerden oluşan ancak çok sayıda borçlunun bulunduğu alacak portföyleri bu tür menkul kıymet ihraçlarının esas kaynağını teşkil etmektedir. Bu nedenle daha fazla tüketici kredileri, kredi kartı alacakları ve konut kredileri menkul kıymet ihracına konu olmaktadır.

Gelişmiş ekonomilerde, menkul kıymetlere dönüştürülmüş bu tür alacak portföyleri, büyük meblağlı ticari alacaklardan daha az riskli olarak görülmekte ve daha kolaylıkla tedavül edilmektedir. Bunun sebebi, çok sayıda alacaktan oluşan söz konusu havuzlarda riskin çok dağılması ve önceki tecrübelerle dayanarak geri dönmeme oranının kesine yakın bir şekilde tahmin edilebilmesidir. Riskin somut bir şekilde hesaplanabilmesi alım satım konusu yapılacak alacaklar için bir pazar fiyatı oluşturmakta ve tıpkı bir meta gibi alım satımı mümkün olmaktadır. (64)

Borç veren açısından bakıldığında, menkulleştirmenin (securitization) getirdiği unsurlar; "gelir ve esneklik" tir. Menkul de-

(63) Tahsin ÖZMEN, Dünya Gazetesi, Menkul Kıymetleştirme Avantaj ve Dezavantajları, Sayı:10573-3754, 14 Ocak 1993

(64) Dünya Gazetesi, VDMK Nedir, Borsa Eki, 27 Ağustos 1992, s. 1

ğere çevrilen varlıkların daha ucuza fonlandığı düşünülürse, buradaki gelir avantajı açık olarak göze çarpar. Bu tip varlıklar genelde yatırımcı açısından esas borç verenin sağladığından daha iyi bir kredibilite taşır. Bu menkullerin çoğu, kredi değerliliğini belirleyen acentalardan (rating agencies) AAA alabilmektedir. (65)

Tek tek kurumlar ele alındığında sağlanabilecek fonun hacmi sermaye piyasalarına girildiğinde geleneksel cari tasarruf bazı ile sağlanan fonlamadan çok daha fazladır. (66)

Bankacılık sektörünün kredi kaynak maliyetlerinin (mevduat faiz oranı + munzam karşılıklar ve disponibilite kesintileri + genel (overhad) giderler) yüksek seyrettiği bir ekonomide, menkul kıymetleştirme fon maliyetlerini düşürebileceği için cazip bir alternatif olabilir. Diğer taraftan tüketici kredilerinin geri ödemelerini teminat olarak gösterilmesiyle başlatılacak uygulama, çok şubeli mevduat bankalarını zaten karlı bir kredilendirme biçimi olarak değerlendirdikleri tüketici kredilene daha fazla kaynak aktarmalarına teşvik edecektir.

Menkul kıymetleştirmenin tüketici kredileri piyasasındaki olası etkileri ile bu etkilerin makro ekonomik yansımalarını maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

(65) John HENDERSON, Jonathan P. SCOTT, Chemical Bank, "An Introduction to Assed Securitization" Assed Backed Securitization Unit 1989, s.1

(66) John HENDERSON, Jonathan P. SCOTT, a.g.e., s.3

- Çok şubeli bankalar tarafından karlı bir kredilendirme biçimi olarak değerlendirilen tüketici kredilerinin geri ödemeleri teminat olarak gösterilmesi, fon maliyetini azalttığı gibi bu alana daha fazla kaynak aktarmalarını teşvik edecektir. Bu tür uygulama ülkemiz açısından, risk düzeyi, hem dünya ortalamalarının altında olması, hemde ticari kredilere göre daha az olması, tüketici kredilerinin zaman içinde piyasa büyüklüğünü artıracaktır.

- Menkul kıymetleştirme yoluyla fon maliyetinin azalması daha düşük faiz oranları ile kredi sağlanmasını da mümkün kılabilir.

- 1988 yılında meydana gelen hızlı değişme ile tüketici kredileri uygulaması başladı. Bu sayede bankalar, ellerindeki fazla fonları plase etme imkanı buldular. Menkul kıymetleştirmede aynı şekilde eldeki fonları değerlendirmek ve klasik bankacılıktan kurtularak piyasaya derinlik kazandırmak amacıyla hayata geçirilmiştir.

- Uzun vadede menkul kıymetleştirmeye yaratılan yeni finansal araca talep artacağı gibi, bankaların da ilgisi artacaktır. Piyasaya daha çok bankanın artan oranlarda girmesi rekabeti canlandırıcaktır. Kredilerin değerlendirilmesindeki kalitenin yükselmesi, tüketici kredilerinin faiz oranlarını düşürebileceği gibi daha uygun koşullarla hizmet sunulmasında sağlayacaktır. Bankalarda aracı kurum olarak sisteme girmeleriyle hizmet geliri elde edecek ve bilançodaki yükünden kurtulacaktır.

14. Nolu tebliğle" Genel Finans Ortaklıklarının Kuruluşu ve Yetkilendirilmesi" tebliğiyle Genel Finans Ortaklıklarının kuruluş ve izin almaları düzenlenmiştir.

Genel Finansman Ortaklıkları alacakların temellükü karşılığında varlığa dayalı menkul kıymetleri halka arz eden finansman ortaklıklarıdır. Yalnız çıkaracakları varlığa dayalı menkul kıymet, ihraç edecekleri alacaklar portföyünün toplam tutarı, özkaynaklarının 20 katını aşamaz.

Alacakların temliki, alacakları temlik eden kuruluş ile genel finans ortaklığı veya banka arasında yapılacak bir temlik sözleşmesi gerekir. Sözleşmede de şu hususların bulunması gerekir.

a- Sözleşmeye taraf olanların adları, ticaret ünvanları ve adresleri

b- Alacakların türü ve dökümü

c- Alacakların faiz, şahsi ve aynı teminatları ile birlikte genel finans ortaklığı veya bankaya intikal edeceğine dair hüküm

d- Alacaklarını temlik eden kuruluşun, alacakların varlığından borçluların temerrüdünden sorumlu olacağına dair taahhüde yer verilmiş olması,

e- Uyuşmazlıklarda izlenecek yol

f- Sözleşme uyarınca yapılacak ihtar ve ihbarlarda izlenecek yol

g- Genel finans ortaklığının veya bankanın alacakları temlik eden kurulaşa yapacağı ödemelere ilişkin esaslar

Bankalar tarafından ihraç edilenler dışında ödenmesi banka garantisine dayanmayan V.D.M.K. ihraç edemezler.

Uygulamada genellikle, vekalet ve saklanması da o banka üstlenmektedir. Başka bir banka bunları üstlenirse vekalet ve saklama sözleşmelerine bunlarda taraf olmaktadır.

ihraç limiti ise, V.D.M.K'lerin nominal değerleri toplamı, her tespit için bu tertibin dayandığı alacaklar portföyünün ihraç tarihindeki toplam tutarının % 90'ını geçemez.

Varlığa dayalı Menkul Kıymet ihraç edebilmek için kurul kaydına alınmış olması ve halka arz edilmesi zorunludur. Kurul kaydına alındıktan sonra ihraççı, kurulca onaylanmış izahnameyi kayıt belgesi tarihinden itibaren 15 gün içinde Ticaret Siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan ettirilmektedir. izahnamenin tescil tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde ise, halka davet amacıyla, Türkiye çapında yayın yapan bir veya birkaç gazetede sirküler ilan ettirilir. Sirküler yayınlanmadan ilan ve reklam yapılamaz.

Bu tebliğe geçici madde eklenerek; kurulun öngöreceği bir tarihe kadar bankaların tüketici kredilerine dayanarak varlığa dayalı menkul kıymet çıkarması yasaklanmıştır. (67)

Türkiye'de tek finans şirketi olan Koç Finansman Şirketi bir trilyonluk ve 900 milyarlık olmak üzere 2 tertip varlığa dayalı

(67) "Genel Finans Ortaklarının Kuruluşu ve Yetkilendirilmesi"
Tebliğ

menkul kıymet çıkarmışlardır.

Finansman şirketlerinin V.D.M.K. çıkarmaları için banka garantisi arandığı için faiz gideri sözleşme yaparken damga vergisi ve çeşitli masraflar olması finansman şirketlerine fazla bir avantaj sağlamamaktadır.

Otomobil kredisine uygulanan faiz oranlarına baktığımızda dahada açık anlaşılmaktadır.

Vade Süresi	Koçfinans Aylık Faiz	Vade Süresi	T.İş Bankası Aylık Faiz
6	7.25	1- 3	6.85
12	7.55	4- 6	7
18	7.95	7-12	7.35
24	8.55		

Tablo 12 Banka ve finansman şirketleri arasındaki tüketici Kredisine uygulanan faiz oranları karşılaştırması

Görülebileceği üzere bankaların faiz oranı daha aşağıda bulunmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN'UN TÜKETİCİ ETKİLERİNE ETKİSİ

A- KANUN'UN TÜKETİCİNİN KORUNMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye'de tüketicinin korunmasına geçmeden bu konuda Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu tasarıları sıralayalım

1977 tarihli "Ticaretin Düzenlenmesi ve Tüketicinin Korunması Kanun Tasarısı"

1978 tarihli "İç ve Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı"

Ekim 1980 tarihli "Ticarette Dürüstlüğün Korunması Hakkında Kanun Tasarısı"

1981 tarihli "Ticari Faliyetlerin Düzenlenmesi ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı"

Mayıs 1983 tarihli "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı"

Mart 1984 tarihli "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı"

Eylül 1981 tarihli "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı"

Yukarıda sıralanan 9 tasarinin tümünün ortak özelliği fiyat tesbit ve kontrolleri başta olmak üzere aşırı müdahaleci hükümleri ve kanun maddeleri ile düzenlemeler yapma yerine, Bakanlığa

yönetmeliklerle sınırsız düzenleme yetkisi veren hükümleri ihtiva etmesidir. Bu tasarıların diğer bir özelliği, ekonomik suça ekonomik ceza ilkesi yerine, hürriyet sınırlayıcı ağır müeyyideler ihtiva etmeleridir.

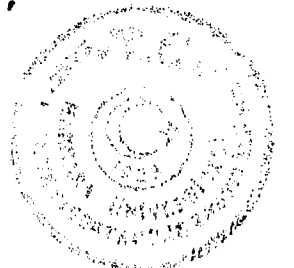
Ocak 1992 tarihli "Tüketicinin Korunması hakkında Kanun Tasarısı" Fransa ve Belçika hukukunun terkedilmiş müdahaleci kural-larını bir kenara atarak ilk defa fiyatların arz ve talebe göre teşekkül edeceğini karara bağlamıştır. (1)

Tüketicinin bilinçlenmesi deyince, tüketicinin satın alma sistemini ve rasyonel davranmayı öğrenmesi ve şikayet etme şuuru-na sahip olmasıdır. Türkiye'de, şikayet şuuru pek gelişmemiştir. Ancak, değeri yüksek mallar olduğu zaman, bir bölüm tüketici şikayet yolunu seçmektedir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketici ve Rekabetin Korunması genel Müdürlüğü'nün 1994 yıllığında yer alan rakamlara göre, elektrikli makina ve gereçleri, kara yolu taşıtları gibi sektörlerin genel şikayetlerin % 33'üne erişirken, mesela, gıda sanayi % 1'de kalıyor. Bu da gösteriyorki Türk tüketicisi hala bilinçlenmemiştir. (2)

Gelişmiş batı ülkelerindeyaklaşık yarım yüzyıllık geçmişi olan tüketici hareketi ancak son bir kaç yıldır az sayıda gönüllü tüketiciyi koruma amaçlı kuruluş ve derneklerin olağanüstü çabalarıyla Türk toplumunun gündemine girmiş olan 8 Eylül 1995 tari-

(1) Renan BAYKAN, Dünya Gazetesi, Tüketici yasası (1),
17 Mart 1995

(2) Renan BAYKAN, Dünya Gazetesi, Tüketici Yasası (2),
24 mart 1995

hinde yürürlüğe giren Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun taslağı hazırlanması sırasında Üniversite, kamu kuruluşları, özel reklam şirketlerinin yanı sıra işçi ve işveren kuruluşlarının da görüşüne başvurulmuştur. Böylece söz konusu yasa tasarısı hazırlığı aşamasında çalışmalar olağan şekilde devlet ve kuruluşların güdümünde yürütülmemiş, bu kez sivil toplum örgütlerinin, tüketici derneklerinin etkili olduğu ve yargı yolunun açık bırakıldığı bir model uygulanmıştır.(3)

Kanununun içeriği ise;

I- Satılan mal veya Hizmetin Ayıplı Olması Bakımından

* Özürlü mal, teslim alındıktan sonraki 15 gün içinde geri verilecek veya değiştirilecek.

* Satılan malın ayıbı gizlenmiş ise, satıcı 15 gün içerisinde kendisine başvurulmadığını ileri sürerek, sorumluluktan kurtulamayacaktır.

* Tüketici, ayıplı malın neden olduğu kayıpları mal bedelinden indirimini veya ücretsiz tamirini talep edebilir.

* Satışa sunulan ayıplı mal üzerine, alıcının kolaylıkla okuyabileceği şekilde "özürlüdür" ibaresi konulmalıdır.

* Ayıplı malın neden olduğu her türlü zarardan dolayı tüketiciye karşı satıcı bayi, acenta, imalatçı-üretici ve ithalatçı, müştereken ve müteselsilen sorumlu olacaktır.(4)

(3) Sinan POLATER, Önce Kalite, Tüketici Koruma Yasasına Bir Bakış, Sayı:3, Nisan 1993, s. 37

(4) Tüketici Dergisi, Artık Bizim de Bir Tüketici Koruma Kanunumuz var, Şubat-mart 1995, s. 16

Ayıplı maldan doğan zararlar dolayısıyla açılacak davalar kural olarak - ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile - tüketiciye teslim tarihinden itibaren 2 yıllık zaman aşımına tabidir. Ancak, satıcının daha uzun bir süre için garanti vermiş olması müstesnadır. Satıcının hilesi ile ayıbı gizlenmiş ise açılacak dava 2 yıllık zaman aşımına tabi değildir. Yalnız tüketici mal ve hizmetin ayıplı olduğunu biliyorsa bu hükümler uygulanmaz.

II- Ticari Reklam ve İlanlar Bakımından

* Ticari reklam ve ilanlar yasalara ve genel ahlaka uygun dürüst ve doğru olmaları gerekir. Tüketiciyi aldatıcı, yanıltıcı, can ve mal varlığını tehlikeye düşürücü, suç işlemeyi özendirici, kamu sağlığını bozucu, yaşlı ve çocukları, özürliüleri istismar edici reklamlar yapılması yasaklanmıştır. Bu durumun kontrol edilmesi için Reklam Kurulu oluşturulmuştur. Reklam Kurulunun görevi, ticari reklam ve ilanlarda uyulması gerekli ilkeleri tesbit etmek bu ilkeler çerçevesinde ticari ilan ve reklamları incelemek, aykırı davranışta bulunanların cezalandırılması, reklam ve ilanların durdurulması, düzeltilmesi konusunda bakanlığa öneride bulunmaktır. (5)

Kurulda çeşitli dernek, birlik, oda ve kurumların birer temsilcileri görev alacaktır. Ancak, reklamın ana gövdesi reklamverenlerden temsilci istenmiyor.

Aldatılma korkusu taşımayacak olan tüketici, tüketimi artı-

(5) Ayşe Nur BERZEK, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Üzerine Düşünceler, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:83, s.11

racak, tabii bunun sonucu olarak üretim ve rekabetle birlikte üretimin kalitesinde artacaktır. (6)

III- Farklı Satış Şekilleri bakımından

* Taksitli satışta; tüketici borçlandığı toplam tutarı önceden ödeme hakkına sahip olacaktır. Satıcı, ödenen miktara göre faiz indirimini yapmakla yükümlüdür.

* Kampanyalı satışlarda, ilan ve taahhüt edilen mal ve hizmetlerin teslimatı, fiyatı, nitelik ve miktarlarında aykırı davranılması durumunda, satıcı, bayi, acenta, temsilci, imalatçı-üretici ve ithalatçı müştereken ve müteselsilen sorumludur.

* Kapıdan satışlarda; tüketici 7 günlük tecrübe ve muayene süresi sonuna kadar malı, hiçbir gerekçe göstermeden reddetmek hakkına sahiptir. (7)

* Tüketicinin süreli yayınlara abone olması halinde; tüketici sözleşmede belirtilen "fiat ve koşullara" aykırı davranılması halinde, bu işlemleri yapan sorumlu yada yayın kurumuna yazılı olarak bildirilerek abonelik sözleşmesini feshedebilir. Sözleşmenin sona ermesi durumunda, yayıncı, abone ücretinin kalan kısmını kesinti yapmadan ödemek zorundadır. (8)

(6) Ekonomik Trend, Reklamlardan Korunacağız, 17 Eylül 1995
s. 14

(7) Tüketici dergisi, Artık Bizim de Bir Tüketici Koruma Kanunumuz Var, Şubat - mart 1995, s.16-17

(8) Ayşe Nur BERZEK, a.g.m., s.12

**IV- Malın Kullanım ve Tanıtımına ilişkin İşaret ve
Belgeler Bakımından**

* Perekende satışa arz edilen malların veya ambalajlarının yada kaplarının üzerine malın "menşei, cinsi, fiyatına" yönelik bilgileri içeren etiket, bu mümkün değilse herkesin görebileceği yere bu bilgileri içeren liste asmak zorundadır.

* İthalatçı veya imalatçı firmalar, ithalat ettikleri veya imal ettikleri sanayi malları için garanti belgesi düzenlemek zorundadır. İthal edilen sanayi mallarının satışında tüketicinin bilgilendirilmesi için Türkçe tanıtım ve kullanım kılavuzunun eklenmesi zorunlu kılınmıştır. Garanti süresi içerisinde satıcının "malzeme, işçilik, montaj hatalarından" doğan arızaları ücretsiz tamir ettirmek zorundadır. (9)

**V- Tüketicinin Korunmasında Doğabilecek İhtilafların
Çözümü Bakımından**

1- Tüketici Sorunları Hakem Heyeti:

Bakanlık, il ve ilçe merkezlerinde, tüketiciler ile satıcılar arasında çıkan uyuşmazlıklara çözüm bulmak amacıyla, belediyelerle koordineli olarak, en az bir "Tüketici Sorunları Hakem Heyeti" oluşturmakla yükümlüdür.

Oluşturulacak tüketici sorunları hakem heyetlerinin vereceği kararlar, tüketici mahkemelerinde delil olarak ileri sürülebilecektir. Yalnız uyuşmazlık konusu mal ve hizmet bedelinin 5.000.000.TL'yi aşmadığı hallerde, bu heyetlerce verilmiş bir ka-

(9) Ayşe Nur BERZEK, a.g.m., s.13

rar olmadan, tüketici mahkemelerine başvuru yapılamayacaktır. Parasal sınır her yıl yeniden belirlenecektir. (10) Hakem heyetleri, il ve ilçe merkezlerinde, kaymakamlık veya valilik binalarında görev yapacaklardır. Yukarıda sayılan görevlerinin yanında ayrıca tüketici mahkemeleri için delil de hazırlayacaktır. (11)

2- Tüketici Mahkemeleri

Tüketici yasası'nın uygulamasında ortaya çıkabilecek her türlü ihtilafın çözümlenmesi amacıyla kurulmuştur. Söz konusu mahkemeler kuruluncaya kadar ise Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenecek belli mahkemeler, basit mahkeme usulleri ile görev yapacaklardır. (12)

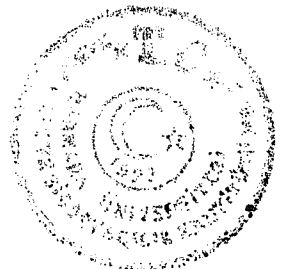
Tüketici Konseyi, Tüketici Konseyi Hakem Heyetleri ve Reklam Kurulu'nun kuruluş ve çalışmaları ile tüketicinin korunmasına ilişkin diğer harcamaların finansmanı ise; yeni kurulacak ve sermaye artırımını yapacak şirketlerden sermayelerinin binde 2'si Merkez Bankası nezninde açılan "Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin Korunması hesabı"nda toplanacak kaynakla sağlanacaktır.

Bu kanunla bütün dünyada özellikle ABD'de uygulanan (ürün sorumluluğu) denilen sorumluluğun ana hükmü getirilmiştir. Bu yasa ile Türkiye'nin gümrük birliği çalışmalarında önemli bir aşama daha kaydedilmiş bulunmaktadır. Bu yasa Türkiye'nin gümrük birliği çalışmalarının getirdiği zorunluluktan çıkan ama henüz bürok-

(10) Resmi Gazete, Tüketicinin Korunması Hakkındaki kanun, No: 4077, 8 Mart 1995, Sayı: 22221

(11) Ekonomist Dergisi, Aldatılan Tüketici Artık Yalnız Değil Sayı: 36, 3 Eylül 1995, s. 12

(12) Ayşe Nur BERZEK, a.g.m., s.14

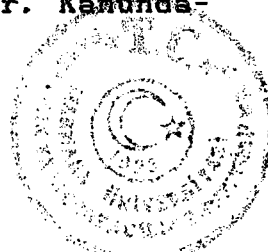

ratik kademelerde, ne kadro ne de kurumsal bir çalışma tam olarak yapılmamış kimliktedir. Tüketicinin somut olarak yasadan yararlanması zor görünmekle birlikte, bu konuda sistemin oluşturulması ve mekanizmaların gerçekleştirilmesi için bir adım olması dolayısıyla önemlidir.

Bu yasanın tam olarak uygulamaya geçilmesiyle birlikte tüketiciler, üreticileri zorlayacak ve daha kaliteli mal üretimi başlayacaktır. Aynı zamanda bu, ihracatı artıracak bir unsur olacaktır. Kaliteli üretim-kaliteli tüketim zincirinin sağlıklı oluşturulup ve sürekliliğinin sağlanması ile tüketicinin korunmasına gerek kalmamasına, yani ürün ve hizmetin tasarım aşamasından başlayarak kalite seviyesinin sürekli gelişebileceği tüm gerekleriyle bir kalite güvence sisteminin kurulmasını sağlayacaktır. Bu aşamada demokratik ve sivil toplumun gereği olarak, genel konularda ve tüketicinin korunmasıyla ilgili olan derneklerin ve kuruluşların güçlenmesi ve desteklenmesi ile toplumun her kesiminde kalite bilincinin uyandırılması ile sürekli etkinliklerle sağlam bir oluşturulmasında yararlı olacaktır.

B- TÜKETİCİ KREDİLERİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Tüketici kredisi uygulamasının yasal bir çerçeveye ulaştıran 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile bazı düzenlemeler yapılmıştır. Banka ve benzeri finans kurumlarından alınacak tüketici kredileri hakkında, bu kanun hükümlerine uygun hareket edilmesi zorunludur. Bu nedenle, tüketici kredisi deyiminin hangi kredileri içerisine aldığına tesbit etmek gerekir. Kanunda-

ki "tüketici" tanımından hareketle, ticari amaçlar dışında bir mal veya hizmetten yararlanmak gayesi ile gerçek kişi ve tüzel kişilerin başvurusu üzerine banka veya benzeri finans kurumlarının bu kişilere açmış oldukları kredilerdir. Benzeri finans kurumları tabiri ile ifade edilen kuruluşlar 545 Sayılı KHK ile düzenlenmiş olan finansman şirketleridir. (13)

Tüketici kredilerine, miktar itibarıyla herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Yani, 10 milyon limitle açılan bir kredi ile 500 milyon limitle açılmış bir kredi arasında bir fark yoktur. Her ikisinde tüketici kredisi olarak kabul edilir ve kanun'daki korumadan yararlanır. Ülkemizdeki fiyat artışlarının sürekliliği karşısında, tüketici kredileri açısından miktar sınırlaması getirilmemiş olması çok yerinde bir karardır.

I- Bankanın Sorumluluğu Açısından Tüketici Kredisi Türleri

4077 Sayılı Kanun'daki düzenleme açısından önem taşıyan nakit kredisi ve bağlı kredi açısından değerlendirirsek:

1- Nakit Kredisi:

Nakit kredisi, sadece bankalar tarafından açılabilen kredilerdir. Finansman şirketleri, nakit kredisi vermezler. Bu tip kredilerde müşteri, satın almak istediği mal veya hizmetin içeriği hususunda bankaya açıklamak yapmak zorunda değildir. Müşteri kendisine tanınan limiti dahilinde istediği harcamaları yaparak,

(13) Mustafa ÇEKER, Bankacılar Dergisi, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Tüketici Kredileri Açısından Bankalara Getirdiği Yükümlülükler, Bankalar Birliği Yayını, Yıl: 6 Sayı: 15, Haziran 1995, s. 14

serbestçe tüketici kredisi kullanma hakkına sahiptir. Örnek olarak kredi kartlarını sayabiliriz.

2- Bağlı Krediler:

Banka veya finansman şirketi tarafından açılan kredi, tüketici nam ve hesabına mal veya hizmetin teslimi ve temini ile birlikte, doğrudan doğruya satıcıya ödenenir. Buna karşılık, kredi geri ödemeleri, tüketici tarafından krediyi açan banka veya finansman şirketine yapılır. Bu tip kredilerde, satıcı firmayı istediği şekilde seçme hakkı yoktur. Banka veya finansman şirketi, kredilendireceği mal ve hizmetleri temin eden satıcılarla önceden genel bir sözleşme yapmıştır ve tüketici, bu banka ve finansman şirketi ile satıcı firmanın belirlemiş olduğu mal veya hizmetlerden satın almak istediği takdirde, kendisine kredi olanağı tanımaktadır. Bu açıdan bağlı krediler, bazı şartların yerine getirilmesi halinde açılan ve belirli bir mal veya hizmetin satın alınması yada belirli bir satıcı ile yapılacak hukuki işlem koşulu ile verilen özel kredilerdir.

II- Satın Alınan Mal veya Hizmetin ifasında Ortaya Çıkan Eksikliklerin Banka veya Finansman Şirketine Karşı İleri Sürülmesi:

Kanun, tüketici kredisi vasıtasıyla satın alınan mal veya hizmetlerdeki ayıplardan dolayı, krediyi açan banka ve finansman şirketinin, satıcı ile birlikte ve zincirleme sorumluluğu esasını getirmiştir. Ancak, banka ve finans şirketinin bu sorumluluğu sadece bağlı krediler için söz konusudur. Nakit kredilerde müşteri, almak istediği mal ve hizmeti ve satıcıyı serbest şekilde seçme

hakkına sahip olduğundan, bu tip krediler aracılığıyla satın alınmış olan mal ve hizmetin ayıplı çıkmasından banka ve finansman şirketlerinin sorumlu tutulması mümkün değildir. Yalnız, bağlı kredilerde, tüketiciye satılan mal ve hizmetler de satıcının yanısıra, krediyi açan banka veya finansman şirketinin de sorumluluğu bulunmaktadır. Banka ve finansman şirketlere getirilen bu yükümlülüğün sonucu olarak, bu kuruluşlar, açacakları bağlı krediler vasıtasıyla satışa sunulan mal ve hizmetlerin tüketiciye istenen şekilde sunulmasını sağlamak için, sözleşme imzalayacakları satıcı firmaları iyi tesbit etmek zorunda kalacaklardır. Çünkü, tüketiciye sunulan mal veya hizmetin ayıplı çıkması halinde tüketici, banka veya finansman kuruluşlarından, satış bedelinden belirli bir oranda indirim yapılmasını ve bunu kredi borcundan düşürülmesini isteyebilecektir. (14)

1- Banka ve Finansman Şirketinin Tüketiciye Karşı Sorumluluğunun

Özellikleri ve Sınırları:

Müşterek (birlikte) sorumlulukta, bayi, acenta, imalatçı-üretici ve ithalatçı firmaya başvurabileceği gibi, zararını telafi ettirememişse banka veya finansman şirketine de başvurabilir. Yalnız, burada akla bir soru gelmektedir. Banka ve finansman şirketi açısından bu sorumluluğun bir sınırı vardır. Kanun, tüketicinin öncelikle satıcıya başvurmasını, buradan bir sonuç alamadığı takdirde krediyi sağlayan banka ve finansman şirketine karşı bir

(14) Mustafa ÇEKER, a.g.m., s.15-16

talepte bulunmasını kabul ettiği söylenebilir. Kanun 4.maddesinin 2.fıkrası uyarınca tüketici malı teslim aldığı tarihten itibaren 15 gün içerisinde ilk olarak satıcıya başvurarak seçimlilik haklarından hangisini kullanacağını bildirmesi gerektiği sonucunu çıkarabiliriz. Bu hakkın talep ve dava yoluyla kullanılmasına rağmen arzulanan sonucun elde edilemesi halinde, tüketici, artık banka veya finansman şirketine başvurarak ödemelerini durdurma hakkını kullanabilecektir. Dolayısıyla, banka ve finans kuruluşlarının sorumluluğu ikincil niteliktedir.

Yalnız, satıcı, bayi, acenta imalatçı firmalara başvuru olanağının fiilen ortadan kalkmış olması durumunda, banka ve finans kuruluşuna doğrudan doğruya başvurabilir. Örneğin, satıcının ortadan kaybolması, iflası veya tasfiye haline girmesi gibi hallerde, sorumluluk birincil nitelikte olacaktır.(15)

2- Tüketicinin Kalan Kredi Borcunu Ödemekten Kaçınma Hakkı
Müştereken ve müteselsil sorumluluk esasının kaçınılmaz sonucu tüketicinin, satın aldığı mal veya hizmetin ayıplı çıkması üzerine, banka ve finansman şirketine kalan kredi borcunu ödemeyi durdurmasıdır.

Ancak, tüketicinin kalan kredi borcunu ödemekten kaçınabilmesi için, kredi vasıtasıyla satın almış olduğu mal veya hizmetin ayıplı çıkması ve ifanın hiç yapılmamış olması gerekir. Ayrıca, tüketici bu hakkı, ayıbı öğrendiği andan itibaren, bakiye kredi

(15) Mustafa ÇEKER, a.g.m., s. 17

borçlarını ödememek suretiyle kullanabilir. (16)

Tüketici, satın aldığı mal veya hizmetin ayıplı çıktığı gerekçesiyle, daha önce yapmış olduğu ödemelerin kendisine iadesini isteyemez. Aksi halde, banka ve finans kuruluşları tüketici kredisi açmaktan kaçınacaklardır.

3- Sözleşmelerdeki Sorumsuzluk Kayıtları

Maldaki ayıplardan ötürü, zincirleme sorumluluğun öngörülmesi karşısında, tüketici kredilerine ilişkin sözleşmelerde banka veya finansman şirketinin ayıptan sorumlu olmayacağına dair kayıt konulması hükümsüzdür. (17)

III- Tüketici Kredisi Sözleşmelerinin Şekli ve Muhtevası

1- Sözleşmenin Şekli

Kredi için başvuru durumunda, banka veya finansman kuruluşları ile tüketiciler arasında yazılı bir sözleşmenin yapılması ve bu sözleşmenin bir nüshasının da tüketiciye verilmesi zorunludur. Bu düzenlemenin sonucu olarak, tüketici kredisi sözleşmeleri en az iki nüsha olarak ve yazılı olarak yapılması şarttır. Aksine davranış, kanun uyarınca, beş milyon lira para cezasına çarptırılmasına yol açmaktadır. Ayrıca bu davranış yıl içerisinde tekrarı halinde, söz konusu para cezası iki misli artırılarak uygulanır.

Sözleşmenin yazılı şekilde yapılmaması halinde, sözleşmenin geçersiz sayılacağını kabul etmek yanlış olur. Çünkü sözleşme geçersiz sayılırsa, tüketici almış olduğu kredi tutarını banka veya

(16) Mustafa ÇEKER, a.g.m., s.17

(17) Mustafa ÇEKER, a.g.m., s.18

finans kuruluşuna derhal ödemek durumunda kalacaktır. Bu ise, tüketiciyi zor durumda bırakacağından, tüketiciyi korumayı amaçlayan bir kanunun bu sonucu arzulaması düşünülemez. Bunun için tüketici aleyhine olan hükümlerini geçersiz saymak veya asgari tutarlar çerçevesinde kabul etmek hakkaniyete uygun olur.

2- Sözleşmenin Muhtevası:

Sözleşmede şu hususlar bulunması gerekir.

- Faizin Hesaplandığı yıllık oran,
- Ödeme tarihleri, ana para, faiz, fon ve diğer masrafların ayrı ayrı belirtildiği ödeme planı,
- Tüketici kredisi tutarı,
- Faiz ve diğer unsurlarla birlikte toplam borç tutarı, - istenecek teminatlar ve gecikme faiz oranı,
- Borçlunun temerrüde düşmesinin hukuki sonuçları,
- Kredinin vadesinden önce kapatılmasına ilişkin şartların mutlaka bulunması gerekir.

Yukarıda sayılan hususların tüketici kredisi sözleşmelerinde yer almasının öngörülmesindeki temel amaç, tüketicinin aydınlatılması, bilgilendirilmesi ve korunmasıdır. Sözleşmede özellikle kredi maliyetinin yazılması, kredi almak isteyen tüketici için iki bakımdan önemlidir. Öncelikle, tüketici, kredi maliyetini bildiği takdirde, satın almak istediği mal veya hizmeti nakit ödemeye almak ile kredili almak arasında maliyet hesabı yapmak suretiyle sağlıklı bir tercih yapabilecektir. Ayrıca, kredi maliyetinin bilinmesi, tüketiciye sunulan kredi teklifleri arasın-

da seçim yapmada da müşteri açısından büyük öneme haizdir.

Tüketici kredisi sözleşmelerinde yer alması zorunlu olan bu kayıtlardan herhangi birinin yazılmaması halinde, sözleşme geçersiz hale gelmez. Ancak, bu durumda, tüketici, kredi borcunu yasal oranlar üzerinden ve örneğin eşit taksitlerle ödeme hakkına kavuşacağını kabul etmek gerekir. Kanun'da öngörülen unsurları taşımayan tüketici kredisi sözleşmeleri, banka veya finansman kuruluşlarının aleyhine yorumlanacağından, matbu sözleşme formları hazırlanırken bu hususlara da gikkat edilmesi yerinde olacaktır.

IV- Tüketici Kredisinin Ödenme Şartları

1- Kredi Şartlarının Tüketici Aleyhine Değiştirilememesi

Banka ve finansman kuruluşları, tüketiciler ile imzalayacakları tüketici kredisi sözleşmelerinde, kredi şartlarının serbest bir şekilde belirleme hakkına sahiptirler. Kanunda bu hususta herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Ancak kredi şartları bir kere kabul edilip sözleşme imzalandıktan sonra, taraflar arasında geçerli olan kredi şartları, sözleşme süresi içerisinde tüketici aleyhine değiştirilemez.

923 sayılı Mesleki Tanzim Kararı'ndan farklı olarak, artık, tüketici kredisi sözleşmelerine, banka veya finansman şirketinin faiz oranlarını tek taraflı olarak artırma yetkisine haiz olduğunu öngören bir hüküm konulamayacaktır. Aynı şekilde, genel kredi sözleşmelerinde bankaya tanınan ve bankanın dilediği zamanda krediyi durdurmaya, kesmeye ve cari hesabı kat'edip, kredi borcunun iadesini talep etmeye yetkili olduğunu öngören hükümlerin, 4077

sayılı kanuna göre, tüketici kredisi sözleşmelerinde yer alamayacaktır.

2- Kredi Borcunu Erken Ödeme Halinde İndirim Yapılması

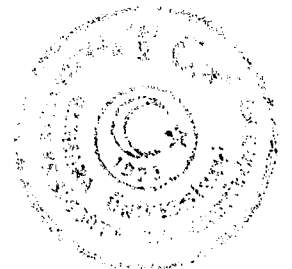
4077 satılı Kanun uyarınca, tüketici kredisi sözleşmelerinde kredinin vadesinden önce kapatılmasına ilişkin şartların bulunmasına dair şartların bulunması zorunludur. Buna göre, tüketicinin, kullanmış olduğu kredi tutarını henüz vade gelmeden önce ödemek istemesi halinde, belirli bir oranda faiz ve komisyon indirimine hak kazanacağıının sözleşmede gösterilmesi gerekir. Aynı şekilde, tüketicinin vadesi gelmemiş bir ya da birden çok taksit ödemesinde bulunması durumunda da, gerekli faiz ve komisyon indiriminin kapsamı, sözleşmede bulunması zorunlu unsurlardandır. (18)

Yalnız, bu indirim oranı hakkında herhangi bir oran belirtilmemiştir. Bu noktada, söz konusu düzenlemenin kaynağını teşkil eden Konsey Yönergesi'ndeki hükme uygun olarak, banka ve finansman şirketlerinin, hakkaniyet sınırları içerisinde, gerekli faiz ve komisyon indirimini yapmak zorunda olduklarını kabul etmek gerekir. Bu nedenle, sözleşmede taraflarca kabul edilen faiz indirimi oranlarının sınırını kanundaki dürüstlük kuralı oluşturacaktır. (19)

Bu kanunla bütün dünyada özellikle AB'de uygulanan (ürün sorumluluğu) denilen sorumluluğun ana hükmü getirilmiştir. Bu yasa ile Türkiye'nin gümrük birliği çalışmalarında önemli bir aşama

(18) Mustafa ÇEKER, a.g.m., s. 18-19

(19) Mustafa ÇEKER, a.g.m., s. 19-20

daha kaydedilmiş bulunmaktadır.

Bu yasanın uygulamaya geçilmesiyle tüketiciler, üreticileri zorlayacak ve daha kaliteli mal üretimi başlayacaktır. Aynı zamanda bu, ihracatı artıracak bir unsur olacaktır. Kaliteli üretim - kaliteli tüketim zincirinin sağlıklı oluşturulup ve sürekliliğinin sağlanması ile tüketicinin korunmasına gerek kalmamasına, yani ürünün veya hizmetin tasarım aşamasından başlayarak kalite seviyesinin sürekli gelişebileceği tüm gerekleriyle bir kalite güvence sisteminin kurulmasını sağlayacaktır. Bu aşamada demokratik ve sivil toplumun gereği olarak, genel konularda ve tüketicinin korunmasıyla ilgili olan derneklerin ve kuruluşların güçlenmesi ve desteklenmesi ile toplumun her kesiminde kalite bilincinin uyandırılması ile sürekli etkinliklerle sağlam bir temel oluşturulmasında yararlı olacaktır.

Bu yasa muhtemelen Türkiye'nin gümrük birliği çalışmalarının getirdiği zorunluluktan çıkan ama henüz bürokratik kademelerde, ne kadro ne de kurumsal bir çalışma yapılmamış bir kimliktedir. Tüketicinin somut olarak yasadan yararlanması zor görünmekle birlikte, bu konuda sistemin oluşturulması ve mekanizmaların gerçekleştirilmesi için bir adım olması dolayısıyla önemlidir.

C- TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE TÜKETİCİ KREDİSİ UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Tüketici kredileri uygulamasında ülkemizde karşılaşılan bel-
libaşlı sorunları birkaç alt başlık altında toplamamız mümkündür.

1- bankaların karşılaştıkları yan risk sorunu : Yan riski
kısaca şöyle tarif edebiliriz; kredibilitesi olmayan veya belirli
bir limit üzerinde kredi alması sakıncalı görülen firmaların, kre-
dibilitesi olan firmaların kredilerinden yararlandırılması veya-
hut tüketici kredisi gibi ticari nitelikli olmayan krediler ile
finanse edilmesidir.

Bazı bankaların şubelerindeki uygulamada, çeşitli nedenler-
den dolayı ticari kredi kullandıramadıkları, kişi veya kurumların
mevcut kredilerini çeşitli nedenlerden dolayı (Genel Müdürlükçe
firmanın riskli görülmesi, teminatların yetersiz olması vs.) ar-
tıramadıkları durumlarda, tüketici kredileri yoluyla bu kişi veya
kurumların finanse edilmeleriyle yan risk sorunu ortaya çıkmakta-
dır.

2- Yasal takip sürecinin uzun ve masraflı olması (20)

3- Tüketici kredileri faizlerinin yüksekliği : Tüketivi kre-
di faizleri, ticari kredilere göre daha yüksek bulunmaktadır. Bunu
şöyle açıklayabiliriz; bankaların tüketici kredisi olarak plase
ettiği fonların maliyeti ile ticari kredi olarak plase edilen
fonların maliyeti arasında bir fark yoktur. Dolayısıyla bankaların

(20) Pelin ALPERGİN, Bireysel Bankacılık, Türkiye Bankalar
Birliği Yayını, Yayın No: 160, Ankara - 1990, s. 17

topladıkları mevduattan merkez bankasına yatırdıkları munzam karşılık, disponibilitate, Merkez Bankası'nda serbest karşılık olarak tutmak zorunda oldukları yükü ve aynı zamanda kredi faizi üzerinden ödenen fon ve gider vergilerinin yükü tamamen kredi maliyetine ve tüketiciye yansımaktadır. Ayrıca tüketici kredilerinin işlem maliyeti, rakamların küçük olması ve sayısal olarak çok geniş kitlilere hitap etmesi ve aylık bazda takiplerinin yapılması bakımından işlem maliyetleri ticari kredilere göre yüksektir. (21) Dolayısıyla bu kredilerin ilave maliyetlerinden ötürü ticari kredi faizlerine göre tüketici kredisi faizleri yüksek olmaktadır.

Bu konudaki çözüm önerilerinden birisi, tüketici kredisi olarak plase edilen fonlardan mevduat munzam karşılığının alınmaması veya oranının düşük tutulmasıdır. Mevduat munzam karşılığı ödenmediği takdirde bankaların bu konuya tahsis edilmiş olan kaynak maliyeti düşecektir. Ayrıca yapılan istatiksel tüketici kredisi kullanan kesimin genellikle düzenli fakat sabit gelirli kesimi oluşturan memurlar, işçiler ve serbest meslek sahipleri gibi gelir grupları olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu kredilerde yapılacak iyileştirme çalışmaları ile devletin bu kesimlere destek vermesi, ucuz maliyetli kredi sağlanması ile mümkün olabilecektir. (22)

Ayrıca, maliyetlerin düşük olması kullanan kişiyede ucuz maliyet sağlayacak, hem üzerindeki kredi yükü azalacak hem de

(21) Burhan KARAÇAM, Türkiye'de Bireysel Bankacılığın 3. Yılı Yapı Kredi Bankası Seminer, İstanbul -1991, s. 50

(22) Barometre, Bankacılık Eki, 1 Eylül 1991, s. 19

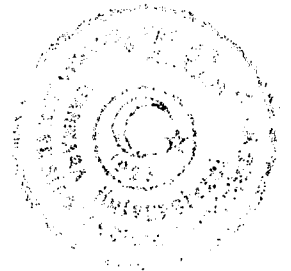

Buna karşılık Ağustos 1992'den itibaren tüketici kredilerinin karşılık gösterilerek Varlığa Dayalı Menkul Kıymet ihraç edilmesi, tüketici kredisi faizlerinin aşağı çekilmesini sağlamıştır.

4- Tüketicinin Bilinçsiz Olması :4077 sayılı kanun bu açığı kapatmaktadır. Yalnız tüketicinin haklarını iyi bilmesi ve bunları kullanabilmesi için devlet ve derneklerin etkili bir çalışma yapması gerekmektedir.

5- Veri Bankalarının Yetersiz Olması :Kredi Bürosunun 1995' de faaliyete geçmesi ile bu açıktaki büyük ölçüde kapanacaktır. Şu anda negatif verilerin yetersiz olması bir kişinin kullandığı toplam kredi tutarının belirlenemesi, kullanan kredinin ticari krediye dönüşmesine sebep olan başvurular sorun olmaktadır.

6- Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un Getirdiği Riskler: Bankalar birer finans kuruluşudur. Üretici kuruluşlar değildir. Üretici kuruluş olmayan bankalar, üretici firmanın ürettiği mala ayrıca kefil olması, bankanın finansman üreticisi olarak üreticinin arkasında olması gereken bir konu değildir. Nasıl taksitli satışlarla firmaların uzmanlık konusu olmayan finans piyasasına girmelerinin firma açısından riskli ise, bu yasa ile tam tersi bir uygulama bankaların uzman oldukları imalat sektörüne yönelmeleri gerekeceklerdir. Bankalar açısından farklı bir risk daha eklemektedir. Hem kullandırdığı kişilerin riskini üstlenirken, aynı zamanda üreticisinde riskini üstlenmek zorunda kalmaktadır.

Bu riski bertaraf etmek için tüketici kredilerinden yararlanacağı firmanın ürünleri ile ilgili önemli ölçüde bir teminat almak zorunda kalacaktır. Bu teminatı vermeyen firmalar tüketici kredilerinden yararlanamayacaklar ve bankalar doğrudan güvenebileceği büyük ölçekte bu işi yapabilecek firmalara yönelebileceklerdir. Dolayısıyla bir haksız rekabet söz konusu olacaktır.

Mukavele dönemi içinde herhangi bir değişiklik yapılamaması ise, faizde artırım gerekiyorsa artırılmayacak, indirim gerekiyorsa indirim yapılamamasıdır. Bu Türkiye gibi para piyasalarının oldukça sık hareketli olduğu bir ülkede bankaları bu tür kredileri vermede tereddüde itecektir. Çünkü Türkiye'de, bankalar tüketici kredisi verirken normal olarak o günün koşullarında bir maliyet hesabıyla belirli vadelerle ve faizle verirler. Bu durumda tüketici kredilerinin kısa vadeli verilmesi gerekecektir. Otomobil ve konut alımı için kullanılan krediler durma noktasına gelecektir. Tüketici kredilerinin içindeki paylarının yarıya yakınının bu gurubun oluşturması, tüketici kredisi hacminin azalması sonucunu doğuracak veya bir yılı aşkın tüketici kredilerine yüksek faiz uygulayacaklardır. Bu durumda hem tüketici yüksek maliyetli kredi kullanacak hemde tüketici kredisinin hacmi azalarak tüketicinin zararına bir durum ortaya çıkacaktır. Sonuç olarak bir de bankalara faiz riskinin eklenmesine sebep olacaktır.

7- Özellikle ABD'de yaygın olan kredi birlikleri, tasarruflularının olduğu kadar borçlularının da yararına hizmet veren kuruluşlardır. Türkiye'de de sadece kendi üyelerine, tüketici kre-

disi hizmeti vermek veya almak amacıyla kredi birlikleri kurulmalıdır.

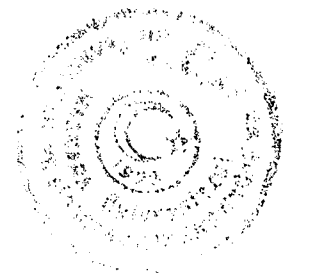
Kredi birliklerine üyelik, borçluların, birliğin hissesene-dini satın almak yoluyla gerçekleşmelidir. Üyelik anında toplanan bilgiler, sonradan detaylı kredi değerliliği araştırma ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır.

Kredi birliklerinin, vergiden muaf olmaları, diğer mali kurum-lar gibi ihtiyari karşılıklar ayırmamaları, şube açabilme mevzuatından muaf olmaları, temettü ödemek zorunda olmamaları gibi im-tiyazlar verilerek, üyelerine düşük faizli tüketici kredisi hiz-metinden yararlanmalarını sağlayabilirler.

Kredi birlikleri uygulayacakları düşük faiz oranıyla özelli-kle gelişmekte ülkelerde oldukça başarılı olmuşlar; bankalar ve parakende satış yapan firmaların karşısında tüketici yararına çalışan bir rekabet unsuru oluşturmuşlardır.

Çıkarılacak kanun ve yönetmeliklerle, ticaret odalarının veya tüketici koruma derneklerinin önderliğinde kredi birlikleri kurulabilir. Bu birlikler banka veya finansman kurumlarının kar-şısına tek bir tüketici gibi, bankalardan finansman sağlayıp üye-lerine tüketici kredisi kullanılabilmektedirler.

Bu birliklerin kurulması ile bankalara da faydalar sağlaya-caktır. i) Bankalar ayrı ayrı kişiler yerine tek bir kurumun mali yapısına göre kredi verirler. Böylece banka riskini azaltmış olur.

ii) Krediyi, kredi birlikleri kendi alacağından istihbaratı kredi birliği yapacaktır. Bankaya maddi külfet olan istihbarat harcamalarından da kurtulacaktır.

8- Bankalar ağtıkları tüketicici kredisi karđısında, altın hesabı ağtıran müşterilerine daha düşük bir faiz oranı uygulayabilirler. Böylece hem, halkın yastık altı tasarrufları olan altınlarını altın borsası yanında ikinci bir alternatif olarak ekonomiye kazandırılabilir. hem de banka daha likit bir teminata kavuşmuş olur.

9- Tüketicici kredisi veren kurumların çeşitliliği artırılmaktadır.

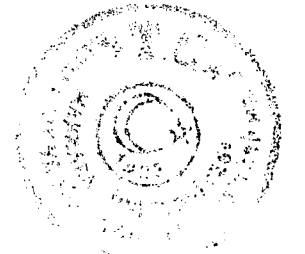

S O N U Ğ

Tüketici kredileri, Türkiye'de, 1988'li yılların sonuna doğru mevduat ve kredi faizlerinin, belirlenmesinde bankaların serbest bırakılması ile amansız bir rekabet sonucu faizler tırmanmıştır. Bankaların fon maliyetinin artması, kredi faizlerini de yansıtmıştır. Kredi faizlerindeki bu artış, hem riski artırmış hem de kredi talebini azaltması sonucu, Avrupa ve ABD'de uzun yıllardır uygulanmakta olan tüketici kredisi, Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır.

Otomobilden, beyaz eşyaya, tatil giderlerinden, okul taksitlerine kadar geniş bir alanı kapsayan tüketici kredileri ekonomik karakterleri açısından ticari ve sınai kredilerden farklı yapıya sahiptirler. Şöyle ki, ticari ve sınai kredilerde nihai amaç ticaret veya üretim hacmini artırarak nihai karın azamileştirilmesine katkı sağlamak şeklinde ortaya çıkarken, tüketici kredilerinde temel itici güç, tüketicilerin arzularını derhal tatmin etme ve üreticilerin yüksek kar sağlama istekleridir. bu yönleri ile tüketici kredileri, tüketim tercihlerinin zaman içerisinde öne alınması işlevini gerçekleştirmektedir. Tüketici kredilerinin ekonomik açıdan enönemli etkileri bu özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Aylık sabit geliriyle yönelemeyeceği isteklerini karşılayabilme olanağının sunulması, kişileri bankalardan kredi kullanmaya

itmiştir. Gelecek gelirlerini bugünden harcamaya başlayan birey ertelenmiş zorunlu veya lüks ihtiyaçlarını tüketici kredileri aracılığı ile karşılamaya başlamıştır. Bu durum ise ekonomik dengeler üzerinde olumlu etkiler yapmış, bazı sektörlerin önemli ölçüde canlanmasına neden olmuştur.

Ülkemiz açısından tüketici kredilerinin yaygınlık ve tam işlerlik kazanması ekonomik yönden önem taşımakta; mali piyasada denge sağlanması açısından zorunluluk arz etmektedir. Üretici ve satıcının üzerindeki finansman yükü kalkmaktadır. Sanayi işletmelerinin satış riski düşmüş, müşteri profili marjinal alıcılara doğru genişlemiş olmaktadır.

Tüketici kredilerinde temel itici güç, tüketicilerin arzularını hemen gidermek ve üreticilerin yüksek kar sağlama isteklerine yanıt verebilmektir.

Tüketici kredilerinde, tüketicinin faiz pazarlık gücü yoktur ve genelde tüm bankaların tüketici kredisi faizleri uygulanabilir kredi faizlerinin üstündedir.

Tüketici kredileri, tüketicilerin ihtiyaçlarının karşılanmasının yanısıra piyasadaki durgunluğun aşılmasına da yardımcı olmaktadır. Kredi, alışverişte tüketiciye toplu peşin para avantajını sağlamaktadır.

Bunun yanında geniş bir sektör olan bankacılık sektöründe tüketici kredisi etkin bir rol oynamaktadır. Tüketicilere verilen krediler, ticari bankaların portföylerinde önemli bir yer oluşturmaktadır. Bankalar tüketici kredisi ile plasman sınırlarını

genişletirken, risklerini de en aza indirgemektedirler. Byylece sektörel dalgalanmalardan etkilenmeyen bir kredi sistemi oluşur.

Tüketicici kredilerinin başka bir yönü ise; bankaların mevduat kaynakları ile fonları kullanan kesim arasındaki dengesizlikleri gidermesidir. Ayrıca bankalar üreticiyle kredi ilişkisine girerek tüketiciciye dolaylı yoldan finansman kolaylığı sağlamaktadır.

Ancak tüketicici kredileri iyi planlanmış bir politika ile üretime sebep olacak şekilde uygulanmadığı takdirde gerçekten, önce bireylerin ardından ülkenin tasarruf hacmini daraltıcı yönde olumsuz etkiler yapacaktır.

Gelişmiş ülkelerde, finansal kurumlar tüketicici kredilerinin arzını, bu kredilerin getirisini, geri ödenmemesinden doğan kayıpları ve kendi fon kaynaklarını dikkate alarak belirlemektedirler.

Tüketicici kredisi veren bankaların portföyünde çok sayıda müşteri olmasına rağmen kişi bazında verilen kredi tutarı düşüktür. Kredi tutarlarının düşüklüğü kredinin geri ödenmemesi riskini azaltmaktadır. Aynı zamanda bankaların portfyelerine yeni müşteriler girmektedir. Bu yeni müşteriler kaynak yaratma ve kullanırma açısından bankalara yararlı olmaktadır. Günümüzde rekabetten ve teknolojik gelişmelerden oldukça etkilenen finansman piyasasındaki değişik ve yeni ürünleri de müşterilerine sunma imkanı bulmaktadırlar.

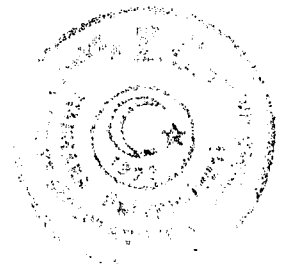
Avrupa'da tüketicici kredilerinin artması borçluların borçlarını ödenmemesi sorununu gündeme getirmiştir. Belçika'da yapılan

bir araştırma sonucun da, borcunu ödeyemeyen kişilerin daha çok orta gelir grubundan olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ekonomik kriz ve orta gelir grubunun aşırı borçlanması tüketici kredilerinin geri ödenmesinde sorun yaratmaktadır. Bu kesim, değişik amaçlı çok çeşitli tüketici kredisi kullanarak çok ağır borç altına girmektedirler.

Türkiye'de de 1995'in 6 aylık itibarı ile 97 Trilyonu bulan tüketici kredileri çok kısa sürede çok hızlı bir artış kaydetmiştir. Kullanan kesimin orta gelir grubunun büyük bir oranı oluşturmaktadır. Türkiye'de, özellikle son yıllarda enflasyonun çok hızlı artması, işsizliğin yüksek olması tüketici kredilerindeki riski artırmaktadır. Bankalar aynı zamanda bu tip olumsuz durumlar karşısında, kişilerin düşeceği ödeme zorluklarının da hesaba katmak zorundadır.

Tüketici kredilerinin yaygın olduğu ülkelerde gerçek kişilerle ilgili istihbaratın doğru yapılabilmesi için bölgesel kredi büroları kurulmuştur. Kredi bürolarının kurulma amacı belirli bir coğrafi alanda mevcut bankalarla ilişkide olan gerçek kişilerin bu tür işlemlerinin birer izini tutarak, başvuru sahibi hakkında bilgi isteyen finansal kuruluşlara bu bilgiyi makul fiyatlarla sunmaktadır. Bu bürolar ülke çapında bir iletişim ağı ile birleştirildiğinde kişilerin belirttiği bilgilerin doğruluğu kısa sürede araştırılıp sonuca göre kredinin tahsisi çabuklaştırılmaktadır.

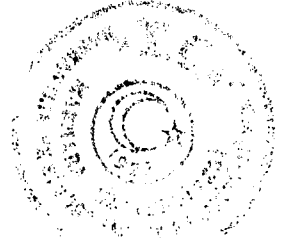
Ülkemizde bu konuda bir çalışma başlatılmış olmasına rağmen 1997'den önce faaliyete geçilemeyecek olması ve bilgilerin bölgesel değilde tek bir merkezde bulundurulacak olması gibi sorunları bulunmaktadır. Bir süre daha kredi bürosundan istenilen verimin alınamayacağı açıktır. Kredi bürosunun kuruluşuna katkısı olan 11 bankanın dışındakilerele bilgi akışı istenilen düzeyde olup olmayacağıda meçhuldür. Negatif veriler konusunda bir adım olması açısından önem arzeden kredi bürosu, faaliyete geçmesi ile, kişilerin, istihbaratı, riskleri, kredibilitelerini tesbit etme olanağına kavuşmuş olacaktır.

Önemli olan tüketici kredilerinin hızlı artışı yanında, sağlıklı ve verimli olarak da bu kredilerin yürütülebilmesidir.

Türkiye'nin gümrük birliği çalışmaları sonucu çıkarılan 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un eksiklikleri bulunmasına karşın tüketici kredilerinin yasal bir zemine oturması bakımından önem kazanmaktadır.

Pek çok ülkede kredi verilirken herkese eşit olanaklar tanınmaktadır. Kredinin asgari ödeme miktarları, azami ödeme süresi, toplam kredi limitleri devlet tarafından belirlenmektedir.

işte ülkemizde de tüketicilerin kredi işlemi ile tüm ayrıntılı (ödeme miktarı - fon oranı - ek masraflarla) ilgili bilgileri bilmeleri gerekmektedir. Bunda da en etkin araç reklamlardır. Bu kanunla reklamların tüketicilerin yanıltılmasına meydan vermeyen, doğru ve yeterli derecede bilgileri içermelerini sağlamaktadır. Bu görevde Reklam Kurulu yapacaktır. Reklamların genel ahlaka ve

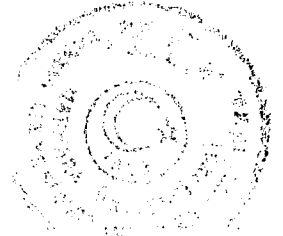

yasalara uygun olmalarını, tüketicileri yanıltıcı bilgi vermeme-
leri için kararlar alabilmekte, bu kurallara uymayan reklam ve
ilanları durdurabilmekte ve cezalandırma yetkisine sahip bulun-
maktadır.

Reklamların etkisiyle tüketiciler ihtiyacı bulunmadıkları
tüketime yönelerek, bilinçsizce kredi kullanmaktadırlar. Tüketi-
cinin korunması açısından kredi sözleşme hükümleri, tarafların
yükümlülükleri ve tüketicinin banka veya finans kurumları karşı-
sındaki yasal durumlarını da içermesi hükme bağlanmış bulunmakta-
dır. Böylece tüketicinin reklamların etkisi ile bilinçsizce tüke-
time yönelmeleri engellenmiş olmaktadır.

Yine kanunla sözleşme yazılı yapılması ve bir nüshasının
tüketiciye verilmesi gerekmektedir. Sözleşme de faizin yıllık
oranı, ödeme tarihleri, tüm masrafların dökümü, tutarı, teminat-
lar, gecikme faiz oranının ne kadar olacağı, vadesinden önce ödeme
durumunda ki şartlar sözleşmeye yazılmalıdır. Böylece tüketici
bilgilendirilmekte, diğer bankaların verdiği tüketici kredileri
ile bir karşılaştırma yaparak en iyi seçimi yapmasını sağlamakta-
dır.

Kanunla bazı konulara tam açıklık getirilememesi ve bazı
düzenlemelerin, bankalara yükümlülükler yüklemesi Kanun'un olum-
suz yanlarıdır. Sözleşme hükümlerinde değişiklik yapılamaması
Türkiye gibi yüksek enflasyonlu bir ülkede bankaları zor duruma
düşürecektir. Bankalar bu durumda ya yüksek faiz uygulayacaklar
yada tüketici kredisi vermekten kaçınacaklardır. Bu da kanun'un

amacına uymamaktadır.

Mal ve hizmetin ifasında ortaya çıkan eksikliklerin banka ve finansman şirketine karşı ileri sürülmesi de bankaları zor durumda bırakacak bir düzenlemedir. Bankaları bir nevi üretici kuruluş yerine koymaktadır. Bankalar bu durumda da ya satıcıdan teminat almak zorunda kalacaklar ya da güvendikleri firmalara tüketici kredisi kullandıracaklardır. Bu durumda da haksız rekabete yol açacağı için Kanun'un amacına uymamaktadır.

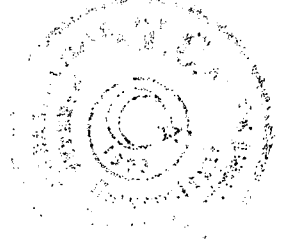
Tüketiciye, Kanun'la erken ödeme hakkı verilmiştir. Yalnız, erken ödeme durumunda, malın maliyeti düşmektedir. Satıcı, peşin ödediği KDV'sinde problemlerle karşılaşacaktır. Bu konuda da Kanun'da eksiklikler bulunmaktadır.

AT ile entegrasyona girdiğimiz şu günlerde, yıllardır ihmal edilmiş tüketicinin bir yasaya kavuşmuş olması ve tüketici kredilerinin yasal bir zemine oturtulmuş olması açısından önem kazanmaktadır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- AKKURT Alev Tüketici Kredileri (2) T.C.M.B. Bankacılık Genel Müdürlüğü, Seri No: 9 Mart 1989
- ALPERGİN Pelin Bireysel Bankacılık, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 160, Ankara - 1990
- ALPERGİN Pelin Bireysel Bankacılık, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Kasım 1989
- ALTOP Atilla Finansal Kiralama Sözleşmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara - 1990
- AKGÜÇ Öztin Mali Tablolar Analizi, İ.Ü. Para-Banka 89-90 Dönemi Yüksek Lisans Ders Notları
- BEBİTOĞLU Asuman Tüketici Kredileri, Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Aralık - 1989
- İZLEM Sezgin Tüketici Kredileri, Türkiye İş Bankası 1993
- HENDERSON John Chemical Bank, "An Introduction to Assed P.SCOTT Jonathan Securitization" Assed Backed Securatives Unit - 1989
- OLUÇ Mehmet Pazarlama İlkeleri ve Türkiye'de Uygulamaları, 2. Basım, İstanbul - 1970
- WILLS Ronald Kent Consumer Credit Analysis, American Bankers Association, 1985
- MUCUK İsmet AT'de Tüketici Koruma Politikaları ve Türkiye'de Durum, TÜSİAD Yayınları, Yayın No: t/ 90.04.132, Nisan - 1990
- BOURGOIGNIE Thierry Taksitli Satışlar, Finansman Ortaklıkları SARIKAMIŞ Cevat ve Tüketici kredileri Semineri, İstanbul ÖZVERİM Feray, v.d. Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 1988 - 5, 5 Haziran 1987, İstanbul - 1988

BAYKAN Renan
FRIGNANI Aldo v.d.

Tüketici Kredileri ve Batı Ülkelerindeki
Uygulamaları, panel, Yayın No: 1992-3
İstanbul Ticaret Odası Yayınları,
İstanbul - 1992

İktisat Bankası

Özel Projeler Bölümü, Finansal Kiralama
İktisat Bankası Yayınları, İstanbul-1986

Türkiye Bankalar
Birliği

Avrupa Topluluğun'da Banka Hukuku,
Türkiye Bankalar Birliği Yayını,
Yayın No: 168, İstanbul - 1992

İktisadi Kalkınma
Vakfı

Tüketici Kredisi, İktisadi Kalkınma
Vakfı Yayınları- 1986

ERTUNA Özer
ERZEN Ateş Ünal
KARAÇAM Burhan

Türkiye'de Bireysel Bankacılığın 3. Yıllı
Seminer Tebliğleri, Yapı Kredi Bankası
Yayınları, Eylül - 1990
İstanbul - Haziran 1991

S Ü R E L İ Y A Y I N L A R

AKGÜÇ Öztin

Banka ve Ekonomik Yorumlar dergisi, Türk
Ekonomisinde Döviz Sorunu, Dış Ticarete,
Cari İşlemlerde ve Dış Ödemeler Dengesinde
Gelişmeler, İzlenen Politikalar, Alınması
Gerekten Önlemler, sayı: 10, Ekim-1990

AKGÜÇ Öztin

Cumhuriyet Gazetesi, Tüketici Kredisi Tam
Yol, 15 Temmuz 1989

ALKİN Erdoğan

Banka - Para ve Sermaye Dergisi, Tüketici
Kredileri, Haziran - 1989

AYDIN Nurhan

Pazarlama Dünyası, Kasım-Aralık 1990
Yıl: 3 Sayı: 18, ist.

Barometre Dergisi

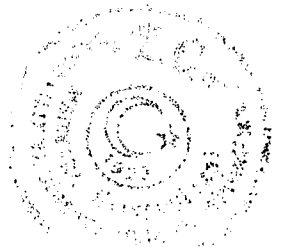
Bankacılık Eki, 1 Eylül 1991

Barometre dergisi

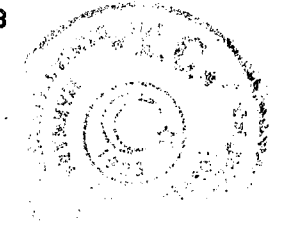
7 Ocak 1991

BAYKAN Renan

Dünya Gazetesi, Tüketici Yasası(1)
17 Mart 1995

BAYKAN Renan	Dünya Gazetesi, Tüketici Yasası (2) 24 mart 1995
BEKİROĞLU meral	Tüketici Kredisi Tam Yol, Cumhuriyet Gazetesi, 17 Temmuz 1989
BERZEK Ayşe Nur	Vergi Sorunları, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Üzerine Düşünceler, Sayı: 83
ÇEKER Mustafa	Bankacılar Dergisi, Tüketicinin korunması Hakkında Kanun ve Tüketici Kredileri Açısından Bankalara Getirdiği Yükümlülük- ler, Yıl: 6, Sayı: 15, Haziran 1995
ÇIKRIKÇI Mustafa	Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Bankalarda Kredi Fıatlama ve BaşaBaş Noktası, Sayı: 4, 4 Nisan 1989
DEMİRALP Orhan	Finans dergisi, pusuda bekleyen bir Sorun var, Sayı: 4, Nisan 1990
Dünya Gazetesi	Tüketici Kredisinde Sektör-banka işbirliği Sayı: 10573-2557, 6 nisan 1989
Dünya Gazetesi	Tüketici Kredileri Eki, Sayı: 10573-3634 12 Ocak 1989
Dünya Gazetesi	Kredi Kartları Tarihçesi, Sayı: 10573-2718 8 Eylül 1989
Dünya Gazetesi	Borsa Eki, Sayı: 10573- 3634, 27 Ağustos 1992
Dünya Gazetesi	Sayı: 10573, 25 Aralık 1992
Dünya Gazetesi	Tüketici Kredisi, Yüksek faiz Engeline Takılacak, Sayı: 10573-4202, 27 Haziran 1994
Ekonomik Trend	Tüketici Kredilerinde indirim başladı 23 temmuz 1995
Ekonomik Trend	Reklamlardan da Korunacağız, 17 Eylül 1995
Ekonomist	Aldatılan Tüketici Artık Çaresiz Değil, Sayı: 36, 3 Eylül 1995
Finans Dünyası	Tüketici Kredilerinde Alanda satanda Memnun, Sayı: 43, Temmuz 1993

- GÜNGÖR Tevfik** Dünya gazetesi, Tüketici kredilerinin Toplam Tüketim içindeki payı Büyük Değil 9 Ekim 1995
- GÜVENÇ Fusun** Dünya Gazetesi, Leasing Gelişemiyor, Sayı: 10573- 2617, 9 haziran 1989
- KARAN Mehmet Baha** Uzman Gözüyle Bankacılık, 1989-1993 Döneminde Türkiye'de Tüketici Kredilerinin Otomobil ve Ev Tipi Buzdolabı Üretim işletmelerine ve satışlarına Etkisi, Aralık-1994
- Kapital Dergisi** Nisan - 1992
- Milliyet Gazetesi** Tüketici Kredisi Eki, 30 Mayıs 1989
- Okyay Engin** Pazarlama Dünyası, Yıl: 3, Sayı: 15 Mayıs- Haziran 1989
- ÖZMEN Tahsin** Dünya Gazetesi, Menkul Kıymetleştirmenin (VDMK) Avantaj ve Dezavantajları, Sayı: 10573-3754, 14 Ocak 1993
- POLATER Sinan** Tüketici Koruma Yasasına Bir Bakış, Önce Kalite Dergisi, Satı: 3, Nisan 1993
- K., Dwyer, P., Endmondson, G.,** Uzman Gözüyle Bankacılık, Teknobankacılık Yış: 3, Sayı: 9, Mart 1995
- Tüketici Dergisi** Artık Bizim de Bir Tüketici Koruma Kanunumuz Var, Şubat-Mart 1995
- TEKBAŞ M. Şükrü** Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Tüketici Kredileri ve Türkiye'de Taksitli Buzdolabı Satışları, Yıl: 1, Sayı: 1 Ocak 1978
- TÜZÜN Ahmet** Para ve Semaye Piyasası Dergisi, Haziran 1989
- Tuzcu Muzaffer** Dünya Gazetesi, Bankacılık Eki, Tüketici Kredileri, 7 Eylül 1991
- TOPRAK Belma** Dünya Gazetesi, Türkiye Bireysel Bankacılıkta Küçümsenmeyecek Yere Sahip, 10 Kasım 1995

UZUN Vecdi	Dünya Gazetesi, Finansal Kiralama Lehine ve Aleyhine İleri Sürülen Görüşler, Sayı: 10573- 1678, 24 Ağustos 1986
Uzman Gözüyle Bankacılık	Türkiye'de Tüketici Kredilerinin Bankacılık Sistemine Etkileri, Sayı: 9, Yıl: 3, Mart 1995
Resmi Gazete	Finansal Kiralama Kanunu No:3226, Resmi Gazete No: 18795, Tarih 28 Haziran 1985
Resmi Gazete	Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Resmi Gazete No: 4077, Sayı: 22221 Tarih 8 Mart 1995
Resmi Gazete	Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik, 26.07.1994
Resmi Gazete	Genel Finans Ortaklıklarının Kuruluşu ve Yetkilendirilmesi Tebliği, No: 14
Dünya Gazetesi	5 Haziran 1992
ÖZMEN Tahsin	Dünya Gazetesi, Menkul Kıymetleştirmenin (VDMK) Avantaj ve Dezavantajları, Sayo: 10573-3734, 25 Aralık 1992
Pazarlama Dünyası	Mayıs - Haziran 1989

Emlak Bankası Tanıtım Broşürleri

Garanti Bankası Tanıtım Broşürleri

Bankalar Birliği Tüketici Kredileri Konsalide Raporu

İkili görüşmeler yoluyla Akbank Genel Müdür Yardımcısı Akın Kozanoğlu, İsrithbarat Kredi Bürosu A.Ş. Müdürü, Ahmet Çalakoç ve tüketici Kredileri bölümünde çalışan kişilerle yapılan görüşmeler

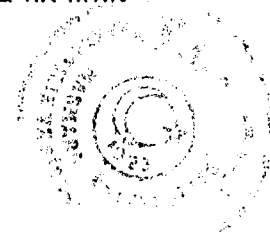

The purpose of this thesis is to carry out an investigation on the provisions of Law numbered 4077 about the protection of the customer, consumer credits and how it will effect the applications of institutions that give consumer credit.

If we give brief information about the first section; the consumer credits are credit possibility directly for consumers who purchase goods and services other than commercial purposes. As a result of this consumers do not have to wait to purchase goods and services they require and can get use them immediately.

This has been applied first in the USA at the beginning years of 20th century. as the middle-incomed class grew up rapidly during World War I period, this application met the needs of dwelling. This has been moved to other parts together with the technological developments.

The usage of this consumer credit is proposed in three ways by the institutions that give consumer credits. First one is a cash credit. Here, a bank gives a fixed amount cash to the consumer. Consumer can use this credit as he/she likes. Second, a bank concludes an agreement with a company that makes selling with credit. The company sends an application to the bank after they enter into agreement. Company can only use the credit after it gets the confirmation of the bank. Third one includes a credit card. Bank gives a fix limit

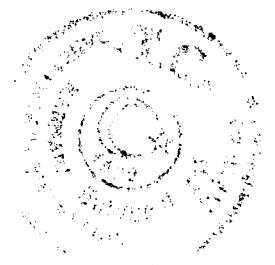

to the consumer. The consumer who use this credit within definite limits, pays the amount back to the bank at the end of a determined period.

The application of consumer credit is as follows; Upon the application of a consumer, the credit expert performs some evaluations. At first the credit history of the consumer is investigated. Then the obligatory expenses of the consumer are deducted from his/her income and the remaining amount is examined whether or not it meets the payment of credit. Credit can be used after the net assets and securities of the consumer are investigated.

The individual banking system under consumer credits gives possibility for consumer to enter into the financial system directly in Turkey. So this can be considered as a turning-point.

The development of consumer credits in Turkey has started with installed selling's. Big improvements have been performed in a short time eventhough not as much as in the developed countries. The installed sellings have been started as a result of capacity increment in the durable consumer goods in 1960s. When the interests released free in 1980s. the interests inclined rapidly and costs increased so much. Banks entered into this market in order to use the funds in their hands in an appropriate way.

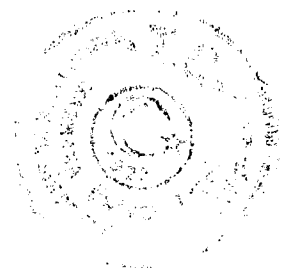

The reason of late application of these consumer credits is bureaucracy barriers as they think that this may increase the inflation by stimulating the demand artificially and, the deficient saving sources may move from the investment parts to the different parts.

The establishment principles of financing partnership was determined by the legal decision under law entered into force in 1994. It has been thought that if the interests of personnel assets of these institutions were kept low they would not be sold and if they were kept high, the confidence problem would occur. Then according to the decision under law that was entered into force later, banks were not permitted to execute personnel assets depending on the consumer credits. So the financing institutions got advantage of this situation.

The credit used under installed sellings costs cheaper when the banks enter into market. Companies try to find new investment areas with the funds in their hands

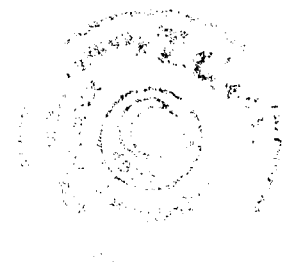
Banks consider the situations below during the credit procedures

- suitable price
- easiness
- speed
- widespread
- secrecy

The consumer credits in Turkey are divided into two groups as connected and directly. Connected credits consist of 3 parts Credit client, bank and seller who entered into agreement with the bank. In the first one credit is used for a definite product. In the second one it can be used freely. Generally banks establish a separate unit as an individual banking under their organization structure. Some banks are organized under the consumer credit unit depending on the Credits Directorate. Credit cards are under either individual banking unit or a separate unit.

The consumer credit can be issued upon application to a bank. However, some documents and information are required. After the related branch performs the necessary investigations and pre-evaluation sends the information to the center by adding their opinions. The center gives decision by scoring method. As the information investigation banks are deficient the main duty belongs to the centers. The characters and capacity of the client are examined

Credits are also collected by the centers. The return payment is followed by the centers.

The data banks that can obtain information about the clients are very deficient. No study is carried out to establish such kind of data banks. The institutions that give credit try to solve this problem with the intelligence department of the branches.

Data banking is carried out by means of Central Bank Risk Centralization Department under the structure of central Bank. The information about the persons who do not pay the credit cheques are kept and transferred to the banks once a month. These information are interchanged with the banks and so applied widely.

As the banks are established an automation network, positive developments are obtained for the credit proceedings.

The consumer credit application started in 1989 in Turkey has developed rapidly in a short time. While it was 120 millions in 1989, this became 97 trillions in the second half of 1995 year. Automobile credits have an important

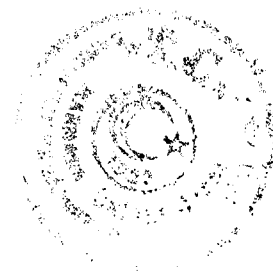

place within this figures. When the production values are examined it can be seen that 9.5 trillions automobile credits were used against to 33.5 trillions automobile production. Eventhough the credits used for white goods are much, it does not effect the demand in this sector greatly.

Financial hiring is also valid for consumer goods. But the consumer goods are not included in the Financial Hiring Law. The aim of this is to provide direction for the investment.

An establishment can show its personnel assets as a warranty and receive debts from the markets. This is generally used for the marketing of small credits that are difficult to sell alone. So credit institutions can decrease their fund costs and transfer more source to their consumer credits. When the fund costs are decreased, lower interest rate can be applied to the consumer credits. It has many advantages, e.g. to spread the risk to the base. By the legal decision that entered into force in 1995, personnel assets are not included in the board registry.

Until 1995 many regulations, legal decisions and rules have been prepared and entered into force for the protection of consumers. But as they do not meet the requirements of the time, they can not find enough application position. During

the Customs Union days, the law about the protection of consumer was accepted on March 18, 1995 in order to provide the integration with the Europe Community.

The consumer who have been neglected for years obtains some rights with this law as follows.

In case the seller is selling an unconfirmed or unacceptable product he should put the defective product sign on the product. The person who buys such product has a right to change it within 15 days. In case the costumer has any loss as result of this defective product, he/she can demand a deduction from the fee of the product or free of charge reppure. *Continuous succession principle is the most important principle in this law.

Advertisements that give loss to the consumer or mislead them are forbidden. In order to control this, an Advertisement Council is proposed.

In case the customer wants to pay one or more of his/her installments before its due date, seller has to make a definite deduction at its interest.

The buyer has 7-day trial period for the selling at door. At the end of this period the buyer can return the product without showing any reason.

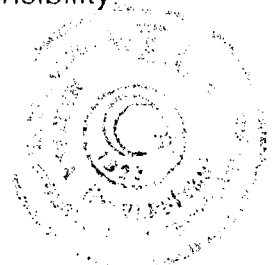
In case the consumer is registered in the continuous issues he/she can cancel the agreement provided that conditions and terms mentioned in the agreement will be complied with.

A label should be put on the product to mention its origin, price, and kind. At the same time a guarantee document in Turkish language should be prepared.

Consumer Courts and consumer problems Arbitration Committee are two councils proposed by the law. Consumer problems arbitration committee, is obliged to carry cut cases up to TL. 5.000.000 and collect proofs for the consumer courts.

There is not any limitation in the consumer credits according to the law and all the credits can get use of this law.

But this situation should be studied in detail. If the bank uses the credit as cash, no responsibility should be incurred. But if it uses it as a connected credit, the producer branch and agency should carry the related responsibility.

Customer can request the bank to make a definite deduction in the credit amount or can not pay the remaining credit amount in this situation. But he can not demand the return of payments made previously.

While the consumer credit is used, an agreement should be made between the bank or financial establishment and consumer. The agreement should be prepared according to the conditions below.

It should be prepared at least in two copies and one copy of which should be given to the consumer. In case the agreement is not in a written form, rights of the consumer will be invalid. The subject below should be included in the agreement.

- annual interest rate
- due date, main capital, interest, fund and other expenses
- total credit amount and securities (if required)
- conditions for partial payment
- interest rate for delay, and legal provisions for customer who do not make payment.

The credit conditions agreed between the parties can not be modified after the agreement is signed.

This Law entered into force because of Customs Union Obligation. However this is important as the first step has been taken for the consumer rights. But some arrangements are not suitable in the law. For the situation not be able to make modification during the agreement period, a bank meets with the interest risk because of the high inflation rates in Turkey. To solve this risk problem a Bank has to use credit not exceeding one year or apply high interest. Besides banks have to take a guarantee from the sellers or work with the companies they trust.

This will be resulted with an unacceptable competition in the market.

As a result of this consumers who were neglected for years have a legal trust and consumer credits are put on to a legal base.

